

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 51

София, срѣда, 9 мартъ

1932 г.

53. заседание

Вторникъ, 8 мартъ 1932 г.

(Открито отъ председателя А. Малиновъ въ 16 ч. 25 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е :

Стр.

Отпуски, разрешени на народни представители . . . 1093

Чтания:

- А) отъ народния представителъ И. Лѣкарски къмъ министъръ-председателя и министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията — пита: 1) не смѣта ли, че въ п. 3 отъ наредбата на Дирекцията за храноизносъ, публикувана въ „Държавенъ вестникъ“ бр. 269, отъ 26 февруарий т. г., ще трѣбва да се включи и населението отъ пограничните области въ Кюстендилска и Трънска околии, и 2) не смѣта ли, че е крайно нужно да се отпускатъ на бедното население отъ граничните области заеми отъ Българската земледѣлска банка подъ гаранцията на държавата, за да си набави това население срѣдства за закупуване на храни и да не бѣде още повече заробвано отъ лихваритѣ. (Съобщение) . . . 1094
- 2) отъ народния представителъ В. Станковъ къмъ министра на търговията, промишлеността и

Стр.

труда относно злополуката на 7 т. м. въ шахтата „Св. Ана“ въ мината „Перникъ“, при която се предполага да сѣ удавени четири работника. (Съобщение) . . . 1094

Запитване отъ народния представителъ С. Мошановъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда относно безработицата. (Съобщение) 1094

Законопроекти:

- 1) за предпазния конкордатъ. (Съобщение) . . . 1094
- 2) за разрешаване на Бургазката градска община да сключи заемъ. (Съобщение) . . . 1094
- 3) за закрила на земледѣлца-стопанинъ. (Първо четене — продължение разискванията) . . . 1094

Съобщение отъ председателя, че се е поминалъ французкия държавникъ Аристидъ Брианъ и почитане паметта му . . . 1094

Дневенъ редъ за следващото заседание . . . 1120

Председателъ: (Звънъ) Има предвидения въ правилника кворумъ. Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Ангеловъ Иванъ, Ангеловъ Станъ, Апостоловъ Драгомиръ, Арабаджиевъ Петко, Атанасовъ Русенъ, Бончевъ Тодоръ, Василевъ Григоръ, Василевъ Йото, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Данаиловъ Георги, Димитровъ Захари, Дойчиновъ Никола, Домузиновъ Василь, Дуковъ Иванъ, Думановъ д-ръ Никола, Ецовъ Борисъ, Ингилизовъ Иванъ п. Арсовъ, Йонетовъ Георги, Йордановъ Желю, Калиновъ Благой, Капитановъ Анастасъ, Караджовъ Костадинъ, Каракашевъ Никола, Киселички Христо, Коевски Василь, Колевъ Петко Пеневъ, Константиновъ Тома, Куртевъ Иванъ, Ляпчевъ Андрей, Мартужковъ Алекси, Мечкарски Тончо, Милановъ д-ръ Кънчо, Милевъ Мило, Митковъ Сеферинъ, Момчиловъ Стоянъ, Мустафовъ Али, Пастуховъ Кръстю, Пантиевъ Антонъ, Петковъ Борисъ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Стефанъ, Петровъ Никола, х. Поповъ Атанасъ, Пулевъ Стамо, Пъдаревъ Никола, Райковски Минко, Рашковъ Христо, Ризовъ Стойне, Сапунджиевъ Никола, Сарафовъ д-ръ Ангелъ, Свиначевъ Добри, Славовъ Кириль, Стамболиевъ Никола, Такевъ д-ръ Владимиръ, Таслаковъ Цвѣтко, Ташевъ Димо, Тошевъ Сава, Хайруловъ молла-Юсеинъ, Цановъ Стефанъ, Цачевъ Цачо, Цокковъ Герго, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Чорбаджиевъ Петко, Шидерски Едрю и Якимовъ Тодоръ)

Съобщавамъ за сведение на г. г. народнитѣ представители, че бюрото на Събранието е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

- На г. Георги Казанаклиевъ — 1 день;
- На г. Василь Янакиевъ — 4 дни;
- На г. Велико Савовъ — 2 дена;
- На г. Никола Стамболиевъ — 1 день;
- На г. Жеко Желябовъ — 3 дни;
- На г. Еню Поповъ — 1 день;
- На г. Александъръ Пиронковъ — 3 дни;
- На г. Цоло Марковъ — 1 день;
- На г. д-ръ Георги М. Димитровъ — 2 дена;
- На г. Христо Христовъ Трайковъ — 2 дена;
- На г. Запрянь Ивановъ — 4 дни;
- На г. Апостолъ Стойковъ — 3 дни;
- На г. Иванъ Куртевъ — 2 дена и
- На г. Атанасъ х. Поповъ — 1 день.

Следнитѣ г. г. народни представители сѣ ползували сѣ повече отъ 20 дни отпускъ и ще трѣбва исканиятъ отъ тѣхъ отпускъ сега да се разреши отъ Събранието.

Народниятъ представителъ г. Никола Сапунджиевъ моли да му се разреши 2 дена отпускъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които сѣ съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Трайко Христовъ моли да му се разреши 2 дена отпускъ. Моля г. г. народнитѣ

представители, които сѣ съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Народниятъ представителъ г. Алексн Мартуковъ моли да му се разреши 30 дни отпускъ по болестъ. Прилага медицинско свидетелство. Моля г. г. народнитѣ представители, които сѣ съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Народниятъ представителъ г. Добри Свиначевъ моли да му се разреши отпускъ на 8 и 9 т. м. включително. Моля г. г. народнитѣ представители, които сѣ съгласни да се разреши исканиятъ 2-дневенъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Народниятъ представителъ г. Никола Каракашевъ моли да му се разреши по болестъ отпускъ на 8, 9 и 10 т. м. Моля г. г. народнитѣ представители, които сѣ съгласни да се разреши исканиятъ 3-дневенъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Съобщавамъ на г. г. народнитѣ представители, че въ бюрото е депозирано питане отъ кюстендилския народенъ представителъ г. Иванъ Лѣкарски къмъ г. министъръ-председателя и министъръ на външнитѣ работи и изповѣданията, съ което го пита: „Не смѣта ли, че въ п. 3 отъ наредбата № 25 на Дирекцията за храноизносъ, публикувана въ „Държавенъ вестникъ“, бр. 269, отъ 26 февруарий т. г., ще трѣбва да се включи и населението отъ пограничнитѣ области въ Кюстендилска и Трънска околии и, второ, не смѣта ли, че крайно нужно е да се отпускатъ на бедното население отъ граничнитѣ области земи отъ Българската земеделска банка подъ гаранцията на държавата, за да си набави това население срѣдства за закупуване на храни и да не бѣде още повече заробвано отъ лихваритѣ?“

Постѣпило е питане отъ народния представителъ г. Владимиръ Станковъ до г. министра на търговията, промишлеността и труда, съ което съобщава, че на 7 т. м. презъ нощта, по време на трета смѣна въ рудника „Шахта Св. Ана“, нахлува вода и напълва всички галерии, като намиращитѣ се тамъ работници и коне сѣ се спасили, като пробили една зида, която свързвала „Св. Ана“ съ рудника „Бѣли брѣгъ“. Отъ работящитѣ досега нѣмало четири души, за които се предполага, че сѣ удавени. Пита: защо досега не сѣ взети мѣрки за предотвратяване на подобни катастрофи?“

Постѣпило е отъ габровския народенъ представителъ г. Стойчо Момановъ запитване до г. министра на търговията, промишлеността и труда относно безработицата. Азъ мисля, че Народното събрание нѣма да има нищо противъ, ако не прочеа цѣлото запитване, което е доста дълго.

Всички тия питання и това запитване ще бѣдатъ изпратени на съответнитѣ г. г. министри по реда, за да имъ отговорятъ.

Съобщавамъ на народното представителство сѣщо, че е постѣпилъ отъ Министерството на правосѣднѣго законопроектъ за предпазния конкордатъ. (Вж. прил. Т. I, № 38)

Постѣпилъ е сѣщо отъ Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве законопроектъ за разрешаване на Бургазката градска община да сключи заемъ. (Вж. прил. Т. I, № 39)

Тия законопроекти сѣ напечатани, ще бѣдатъ раздадени на г. г. народнитѣ представители и поставени на дневенъ редъ. (Става правъ)

Г. г. народни представители! Единъ голѣмъ французки държавникъ, съ свѣтовно име, се помина. Думата ми е за Аристидъ Брианъ. Той бѣ заслужилъ и достоенъ синъ на своето велико отечество, което има за какво да му бѣде признателно. Но Брианъ работи не само за своя Франция. Като политикъ, той работи и за мира, за стопанското и политическото, бихъ казалъ, федериране на народитѣ, работи за човѣчеството. България считаше, че покойникътъ бѣ отъ добре разположенитѣ политически французки деятели къмъ България. Тя му е признателна и не е забравила голѣмата услуга, която той ѝ направи. Благодарение на неговата бърза и навременна намѣса се предотврати, преди нѣколко години, една война между България и Гърция, една война, която бѣше почти избухнала. Ако само тази би била заслугата му къмъ България, то и тогава бюрото на Събраниято смѣта, че добре изпълнява своя дългъ, като поканва народното представителство, по българския обичай, да почетемъ паметта на голѣмия французинъ Аристидъ Брианъ съ ставане на крака. (Всички ставатъ на крака, безъ народнитѣ представители отъ работническата група)

Давамъ думата на г. министъръ-председателя.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Отъ името на българското правителство азъ се присѣдинявамъ къмъ тия хвалебни думи на г. председателя на Народното събрание къмъ паметта на единъ голѣмъ покойникъ — Аристидъ Брианъ.

Г. г. народни представители! Историята познава много имена на знаменити полководци. За нещастие, обаче, тя познава много малко имена на полководци на мира. Едно отъ тѣзи имена, и то отъ най-бележититѣ, е Аристидъ Брианъ. Не че преди него историята не познава много утописти и мечтатели за всеобщъ и траенъ миръ, но покойникътъ бѣ отъ ония практически деятели, който, напускаяки мечтитѣ, употреби, особено последната половина отъ своя животъ, за тържеството, за практическото тържество на мира между народитѣ.

Аристидъ Брианъ бѣ единъ отъ ония, които въ себе си въплъщаваха идеята на мира. Макарь да бѣше синъ на Франция, той не се срамуше да казва, че е синъ на Европа, синъ на човѣчеството. И може би защото той въплъщаваше вѣчния идеалъ на човѣчеството за постояненъ миръ, заради туй Аристидъ Брианъ стана човѣкъ на Европа, човѣкъ на свѣта. И почитта къмъ неговата паметъ нѣма да бѣде почитъ само на нашата държава, а ще бѣде почитъ на всички държави, които се въодушевляватъ отъ идеята за миръ.

Като представител на правителството, като представител на българската държава, на една малка държава, която се бори за миръ и правда въ свѣта, азъ отъ моя страна и отъ страна на правителството поднасямъ поклонъ предъ великана на мира и заедно съ васъ казвамъ: вѣчна му паметъ и Богъ да го прости!

(Всички народни представители произнасятъ „Богъ да го прости“)

Председателъ: Пристѣпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ: **първо четене законопроекта за закрила на земеделѣца-стопанинъ — продължение разискванията.**

Има думата народниятъ представителъ г. Христо Родевъ, да продължи речта си, започната въ миналото заседание.

Х. Родевъ (нац. л.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Следъ закона за амнистията, който вълнуваше, както знаете, цѣлото народно представителство и цѣлия български народъ, азъ не зная дали има другъ законопроектъ, внесенъ отъ българското правителство въ Народното събрание, който да бѣде толкова актуеленъ, толкова навремененъ, толкова необходимъ, както законопроектътъ за закрила на земеделѣца-стопанинъ.

Известно ви е, г. г. народни представители, че кризата, която има чисто вътрешни причини, но която има и външни, международни причини, е засѣгнала нашата малка страна по единъ много чувствителенъ, по единъ много болезненъ начинъ. Нашата страна, малка, онеправдана, върху която тежи единъ позоренъ и страшенъ миръ, сключенъ въ Ньои, обвързана съ тежки репарационни и други плащания, нѣмайки друго като производство, освенъ земеделскитѣ произведения, следъ тоя крахъ, който настѣпи въ земеделското производство съ цѣлото обезценяване на земеделскитѣ продукти, повече отъ всѣка друга чувствуваша страшната, непоносима тежестъ на тази криза.

Отъ преждеговорившитѣ г. г. оратори се подчерта нѣколкократно, колко е силенъ инстинктътъ у селянина да владѣе земята, за която той е пригледенъ, да се стреми да я увеличи. Но заедно съ това отъ незапомнени времена той е правилъ задължения било за подобрене на стопанството си, било за увеличение на земята си. Нашата страна не за пръвъ пътъ изживява една тежка политическа криза. Но азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че никоя друга криза въ миналото не може да се сравнява съ разрушителната стихия, която има настоящата криза и то най-вече по отношение на селянина, по отношение на земеделѣца, чието единствено препитание е земеделското производство. Нашиятъ селянинъ окураженъ, г. г. народни представители, преди всичко, отъ поскѣпването на земеделскитѣ произведения, следъ войната и презъ войната, смѣло се впуска въ сключване на задължения за подобрене на стопанството си и за увеличение, както казахъ, на своята земя. Нито нашиятъ селянинъ, нито нашитѣ рѣководещи кръгове можаха да предвидятъ, че ще настане една такава страшна криза, каквато е сегашната, при която земеделското население ще бѣде въ абсолютна невъзможностъ да се справи съ задълженията, които има.

Г. г. народни представители! Изтъкна се, че задълженията на нашия селянин към Земледелската банка, както и към другите частни и правителствени кредитни учреждения, варират между 7 и 8 милиарда лева. При тези грамадни задължения, които нашият селянин има, и при обезценяването на неговото производство съгледомалко от 50%, а зърнените храни — съгледом 60%, дори и 70%, той се намира пред абсолютната невъзможност да излъже, без чужда помощ, от тежкото положение. Нашият селянин е заплашен от една грозеща и голяма опасност: земята, към която той е привързан, и съгледом той е свързал своята съдба, един ден да излъже от неговите ръце и да влъже въгледет на банкери, на лихвари или на хора, които разполагат съгледом повече сръдства. Нашето село е заплашено, от една страна, от пролетаризиране, а, от друга страна, от създаване на чифлигарство. За мене нъма по-голяма, нъма по-смъртна опасност за нашето село от тая, нашият селянин да бже обезземлен, да бже пролетаризиран, да нъма възможност да изкарва нито за себе си, нито за своето семейство сръдства за прехрана, нито въгледом града, нито въгледом селото.

Законопроектът, който ни се предлага, за закрила на земледелца-стопанин, има за цел да разреши големата проблема за недопускане да се създаде чифлигарство въгледом нашата страна и за запазване земята за она, който я работи. Затова азъ считам, че, следъ законопроекта за амнистията, нъма по-важенъ законопроект, съгледом който сме били сезирани, от този, който е предмет на разглеждане въгледом днешното заседание. Макаръ че, на известни положения от законопроекта може да се направят известни въгледом възражения, азъ ще гласувамъ по принципъ за него, считайки като голяма заслуга на правителството и респективно на министъра на земледелието, дето твърде навреме сезираха народното представителство съгледом този законопроект.

Г. г. народни представители! Азъ ще се постарая да бжда кратък въгледом разглеждане, въгледом обсъждане законопроекта. Той се разгледа от нъколко наши другари от една и от друга гледна точка, затова и азъ, предъ страха да ви повтарямъ казаното отъ мнозина, ще се постарая да бжда много кратък.

Законопроектът, който ни се предлага, съдържа три важни, три много съществени нововъведения. На първо мѣсто е принудителниятъ конкордат, на второ мѣсто — запазването челядните имоти, неотчуждаемиятъ размѣръ на които се увеличава отъ 20 на 40 декара, и, най-после, изкупването на продадените имоти.

Надали ще се намѣри днешъ народенъ представител или общественикъ, който да не признае, че се налага едно законодателство, съгледом което да се оградят, да се обезпечатъ челядните имоти, като се осигури единъ минимумъ земя за онѣзи, които съгледом свързани съгледом своята земя — земледелците. Селяните не може да бждатъ предоставени, както другите съсловия съгледом предоставени, на общоприетото правило за свободно разполагане съгледом своите имоти и то дори съгледом рискъ да бждатъ тѣ, земледелците, оставени безъ сръдства или безъ имоти. Земледелското население, което съставлява 80% отъ населението въгледом България, се нуждае действително отъ едно законодателство, което да му осигури като неотчуждаемъ известенъ размѣръ отъ неговата земя, която въгледом краенъ случай да може да изхрани семейството на селянина, да изхрани и него, за да не се пролетаризира той; иначе, ако това не стане, този селянинъ е загубенъ. Тоя принципъ въгледом нашето законодателство относно челядните имоти, както е добре известно на всички ви, е прокаранъ, съгледом съществува и сега, само че неотчуждаемата земя е понастоящемъ само 20 декара, а споредъ постановлението на новия законопроектъ този размѣръ се увеличава на 40 декара.

Г. г. народни представители! Азъ мисля, че увеличението размѣра на неотчуждаемата земя има две страни. Върно е, отъ една страна, че този, който има само 40 декара земя, която вече става неотчуждаема, ще бже лишенъ за въгледом бжде отъ всякаквъ кредитъ. Но върно е съгледом така, че тази мѣрка е една необходимост, че земята трѣбва да бже гарантирана на селската челяд: не, разбира се, както г. Петко Дичевъ предлага, да стане въобщо всичката земя неотчуждаема, но все пакъ трѣбва да има единъ минимумъ отъ 40 декара земя, която да служи за изхранване, за гарантиране съгледом съществуването на селянина и на неговото семейство, за да се избѣгне най-лошото — да се избѣгне пълното пролетаризиране на селянина и направянето му негоденъ вече за никаква работа, било въгледом селото, било въгледом града. Азъ, обаче, считамъ, че и въгледом този пунктъ ще трѣбва да се обсъди добре въпросътъ, дали действително длъжникътъ ще има неограниченото право той да посочва

земята, която иска да запази за себе си, или това ще трѣбва да става по взаимно съгласие на кредитора и длъжника, или най-после кредиторътъ е, който трѣбва да опредѣли кое ще се секвестрира и опише и кое не.

Г. г. народни представители! Азъ считамъ, че изкупуване на продадената вече земя, по принципъ, не би трѣвало да става. Има единъ принципъ, че отчужденото, продадено единъ път, когато собствеността на една движима или недвижима вещь е преминала отъ едно лице въгледом друго, това прехвърляне, това ново придобиване правото на собственост на вещьта трѣбва да бже достатъчно крепко, трѣбва да осигурява правата на новия приобретател, за да може да се знае, че не всѣкога и не произволно продадената вещь може, макаръ и съгледом единъ законодателенъ актъ, да бже отнета отъ приобретателя и да бже върната на неизправния длъжникъ. За тоя принципъ, г. г. народни представители, би трѣвало добре да се държи смѣтка. Но особените условия, които настѣпиха въгледом нашата страна, особено следъ 1929 г., даватъ ни вече основания да направимъ едно малко отклонение отъ него, защото ние сме свидетели, че маса ценни имоти на длъжниците се продадоха почти безъ пари, отнеха се имотите на тия длъжници, обезземлиха се тѣ, и все пакъ дългътъ имъ не се покри, не се унищожи. Азъ самъ бихъ могълъ да ви посоча на не единъ единственъ случай, когато на единъ беденъ селянинъ още преди две години му бже описана 40 декара земя, по първоначална оценка 100 л. декарътъ, и понеже продажбата не се състоя, поради неявяване на конкуренти, нивитъ се възложиха на кредитора-гражданинъ, човѣкъ отъ града, който не се занимава съгледом земледѣлско производство. То ставаше, г. г. народни представители, въгледом онова време, когато наемътъ на декаръ земя варираше между 200 и 400 л. Но когато тази стагнация, когато тази особена криза настѣпи въгледом всички сръди, когато селянинътъ се отчая, че неговото производство не струва вече почти нищо, когато еснафътъ се отчая за туй, че отваря и затваря дюкяна си безъ да направи сефте, когато и търговци, пъкъ и банкери изпитваха ударитъ и последиците на кризата, защото нъмаше никакво движение на пазара, не липсватъ, казвамъ, такива случаи, при които 40 декара, оценени по 100 л. декарътъ, или всичко за 4.000 л., да се възлагатъ на едно лице, когато едногодишниятъ само наемъ на същите тѣзи имоти е повече отъ 8.000 л.

Азъ считамъ, че принципътъ си е принципъ, но държавната власт, която стои надъ личните, частните интереси на отделния гражданинъ, тя има правото да регулира тѣзи отношения; азъ смѣтамъ, че държавната власт може да се намѣси и, безъ унищожение, безъ бравирание на тоя принципъ, да каже своята дума, тѣй както отклонение отъ подобенъ характеръ съгледом съществува и въгледом общото законодателство — чл. 308 и последващи отъ закона за задълженията и договорите.

Азъ, обаче, не мога да се съглася, г. г. народни представители, съгледом онѣзи детайли, които съгледом прокарани въгледом чл. 12 и последващи отъ закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ. Азъ не мога да се съглася, щото изкупуването да става въгледом полза на длъжника дори и тогава, когато купувачътъ е тоже селянинъ-земледѣлецъ, който има нужда отъ земята, която е купилъ. Селянинъ-земледѣлецъ да спекулира съгледом купуване и продаване на земя — азъ не зная; или, ако такова нѣщо има, то е едно рѣдко изключение. Селянинътъ-земледѣлецъ се явява при съгледом съдния изпъзнителъ като купувачъ само тогава, когато той действително има голяма нужда отъ земята, която се продава — или за да окръгли своето стопанство, или пъкъ заради това, че той има една многобройна челядъ, или че има неотдѣлени синове, малки или вече възрастни, които предстои да бждатъ отдѣлени. Тоя домакинъ, тоя баща не може да си затвори очите предъ утрешния денъ и той съгледом цѣлото си семейство работи презъ цѣлия си животъ, стремежи се именно къмъ това: не банки да отваря, не акции да купува, а да увеличи съгледом нъколко декара своето стопанство и, ако има 200 декара земя, да я подѣли на четиримата си синове по 50 декара.

Азъ, следователно, не мога да одобря отнемането на земята, която единъ земледѣлецъ е купилъ, колкото декаръ земя и да има той, освенъ въгледом единъ случай — това по аналогия съгледом чл. 308 отъ закона за задълженията и договорите — когато продажбената цена, по една или друга причина, е била толкова ниска, че не достига половината отъ истинската стойностъ на земята. Това, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че е законно и справедливо. Щомъ като едно лице, което доброволно е продало своя имотъ и се е излъгало съгледом повече отъ половината му стойностъ, може въгледом продължение на една година да иска повръщането на имота или заплащането на неговата истин-

ска стойност, още по-голямо основание имаме, вървейки по този път на разбиране нщата, да признаем правото и на онъзи, чийто имоти сж отчуждени по принудителен начин от сждията-изпълнители, да искат и тѣ да имъ се върнат имотитѣ, при условие, ако тия имоти сж купени отъ земеделецъ, да има едно чрезмѣрно намаление на цената — да сж били купени на цена по-малка отъ половината имъ стойност; ако пъкъ сж купени отъ немземедецъ, считамъ, че изкупуването би било справедливо и законно въ всѣки случай.

Азъ, обаче, г. г. народни представители, не мога да се съглася, също така — разбира се, това сж детали, които ще бждатъ разгледани въ комисията, които ще бждатъ разгледани и при второто четене на законопроекта тукъ и могатъ да се коригиратъ, но трѣбва да го кажа и сега — не мога да се съглася, щото изплащането на изкупената вече земя да става по реда, посоченъ въ чл. 11 на законопроекта. Чл. 11 предвижда, ако земята е изкупена за сума до 5.000 л., тѣзи пари да се плащатъ веднага отъ Земледѣлската банка, а ако е изкупена за повече отъ 5.000 л., да се плащатъ първитѣ 5.000 л. въ брой, а отъ остатъка — 30% въ брой и 70% въ облигации, плащането на които ще стане въ срокъ отъ 15 години.

Г. г. народни представители! Облигациитѣ ще носятъ лихва такава, каквато се плаща на влоговетѣ въ Земледѣлската банка. Вие знаете, че влоговетѣ въ Земледѣлската банка не се приематъ съ повече отъ 4—4½% лихва. Следователно и оня добросъвестенъ купувачъ, който е отишълъ при сждията-изпълнители да купи единъ имотъ, защото е счелъ, че му е нуженъ, или, най-после, ако приемете това, и недобросъвестенъ купувачъ, въ смисълъ, че той е искалъ да спекулира съ купения имотъ — едно спекулиране, което не е било забранено отъ закона, нито отъ морала, едно спекулиране, каквото го вършатъ всички — азъ не виждамъ защо тия купувачи ние ще трѣбва да ги третираме едва ли не като че сж извършили престѣпление и, вмѣсто да имъ се заплати веднага сумата, когато веднага имъ се отнема земята, ние имъ даваме една частъ отъ стойността, а останалата частъ ще трѣбва да имъ се плаща съ 4% лихва въ продължение на 15 години.

Трѣбва да се държи смѣтка, г. г. народни представители, че има хора, които сж вземали пари съ 16% лихва, често пѣти може би и съ по-голяма лихва, за да купятъ известно парче нива, което парче нива утре ще имъ се отнеме по силата на чл. чл. 11, 12 и другитѣ отъ законопроекта, който ни се предлага. Единъ такъвъ купувачъ за това, което трѣбва да му се повърне въ пари, ще получи облигации, за които ще получава само по 4% лихва, а той ще трѣбва да плаща 16, 17, а може би 18% лихва. Ако ние се въодушевяваме отъ мисълта да поправимъ едно зло, което е нанесено на земеделеца, но не и по вина на купувача, ние не трѣбва да третираме купувача като единъ престѣпникъ, който трѣбва да понесе едно наказание. Като му се отнема земята, трѣбва да му се плати веднага сумата, която е далъ, или, ако това не може да стане, най-малко трѣбва да му се дадатъ облигации за една малка сума, които облигации ще бждатъ преди всичко гарантирани отъ държавата и които ще носятъ лихва такава, каквато е текущата лихва на кредитния капиталъ.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че тѣзи въпроси, които засегнахъ досега, изискватъ малко повече внимание при детайлното разглеждане на законопроекта и вървамъ, че тѣ неминуемо ще се поправятъ, защото не сж съществени дефекти.

Считамъ, обаче, че единъ по-същественъ дефектъ въ законопроекта, който трѣбва да спре вниманието на народното представителство, е именно въпросътъ за конкордата. Отъ една страна азъ признавамъ, че положението на селянина е тежко, че положението на селянина е безизходно, че положението на селянина е такова, че, безъ чужда помощъ, безъ своевременна, безъ енергична помощъ, безъ едни смѣли реформи той не може да излѣзе отъ това положение. Не може единъ селянинъ, който е далъ 5.000 л. за декаръ нива, като продава житото по 2 л. или по 2 л. и нѣколко стотинки килограмътъ, да плаща лихвитѣ и погашенията на своитѣ задължения. Азъ самъ съмъ ималъ случая не веднѣжъ да виждамъ едно лице, което е купило нѣкакви 12—13 декара ниви на тогавашни цени, на ценитѣ отъ 1927 или 1928 г., съ настѣпването на кризата, поради измръзването на хранитѣ презъ 1929 г. и поради спадането на ценитѣ въ 1931 г., за тази купена нива отъ 12 декара цѣлото негово състояние отъ 100 и толкова декара да не е въ състояние да покрие задълженията на този човѣкъ.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, конкордатътъ, предвиденъ по чл. 1 на законопроекта, хвърля въ едно голямо смущение. Споредъ досегашнитѣ закони,

конкордатъ може да се сключи само между търговци, споредъ търговския законъ. Тоя конкордатъ е вече едно принудително сключване на едно съглашение между кредитори и длъжници, при което съглашение, когато болшинството отъ кредиторитѣ се съгласяятъ за едно намаление на дълга, това съглашение задължава и останалитѣ кредитори. Конкордатътъ, обаче, може да има приложение само въ онѣзи случаи, когато длъжникътъ се намира явно въ едно затруднение, когато той вече е спрѣлъ платитѣ, когато не може, освенъ чрезъ една отстъпка, да излѣзе отъ положението, въ което се намира. Конкордатътъ, който се предлага въ настоящия законопроектъ, не е сжщински конкордатъ, а своего рода конкордатъ. За сключването му въ чл. 4 сж предвидени само две условия: първото условие е поетитѣ задължения отъ земеделеца-стопанинъ могатъ да бждатъ най-много до 70% отъ установеното предъ сжда вземане на кредитора, при лихва до 8%, а второто условие е разсрочванията на плащанията въ зависимостъ отъ голѣмината на дълговетѣ. Тоя конкордатъ, за да бжде такъвъ, какъвто ние разбираме подъ понятието „конкордатъ“, трѣбва намаление на задълженията на земеделеца-стопанинъ да става само въ онѣзи случаи, когато земеделецътъ безъ сключването на тоя конкордатъ е въ невъзможностъ да изплати своитѣ задължения. Напримѣр, когато активътъ на единъ стопанинъ е 100.000 л., пасивътъ му е 100.000 л. или 120.000 л., или пъкъ 80.000 л., или 70.000 л., но като ликвидира, активътъ едвѣмъ ще стигне за покриване на задълженията му. Обаче конкордатътъ, който ни се предлага съ тоя законопроектъ, е едно общо опрощаване на задълженията. Подъ разпоредбитѣ на чл. 4 ще попадатъ не само онѣзи земеделски стопани, които се намиратъ въ затруднение и които наистина се нуждаятъ отъ подпомагане, а ще попаднатъ и такива, които сж въ най-добро материално положение

Министъръ Д. Гичевъ: Не зная дали има такива.

Х. Родевъ (нац. л.): Все ще се намѣрятъ. Не може, г. г. народни представители, да се счита, че нѣма да се намѣрятъ земеделски стопани съ затвърдено и добро материално положение. Има такива. Азъ, г. министре, мога да ви посоча много добри Ваши приятели отъ нашия край, които иматъ доста земя, добре сж обзаведени, добре сж наредени, селяни, които иматъ стопанство съ инвентаръ, съ добитѣкъ, направили сж подобреня въ стопанството си, което струва надъ 500.000 л. Тия селяни, макаръ и 1.000 л. задължения да иматъ, понеже този законъ ще имъ даде право да намалятъ задълженията си съ 30%, ще поискатъ конкордатъ. И затуй азъ казвамъ, че този конкордатъ не е конкордатъ въ истински смисълъ на думата, а просто опрощаване на задълженията. Азъ смѣтамъ, че нито има основание, нито има резонъ такива стопани да поискатъ да имъ се опрости частъ отъ задълженията, нито пъкъ ние би трѣбвало да поставимъ всички земеделски стопани подъ единъ и сжщъ знаменателъ и да кажемъ: понеже опрощаваме може би на мнозинството земеделски стопани, които се намиратъ въ затруднение, покрай сухото че изгори и суровото; понеже правимъ опрощаване на частъ отъ задълженията на тия, които се нуждаятъ, ще направимъ и на онѣзи, които не се нуждаятъ.

Т. Бошнаковъ (з): Такива има единъ на хиляда.

Х. Родевъ (нац. л.): Достатъчно е да има единъ на хиляда, но азъ ви увѣрявамъ, че не сж единъ на хиляда. Но и единъ на хиляда да има, на какво основание на този човѣкъ, който има едно много добро състояние, което той дължи преди всичко на своитѣ собствени рѣше, на своя собственъ трудъ, неговото задължение тоже ще бжде намалено съ 30% или съ повече отъ 30%? Азъ смѣтамъ, че ще трѣбва да се направи действително едно разграничение на ония земеделски стопани, които се намиратъ въ мъчно положение, които сж обременени своитѣ стопанства съ дългове, които, изоставени на своитѣ собствени сили, сж неспособни да излѣзатъ отъ това положение, въ което се намиратъ, на които, обективно погледнато, държавата е длъжна да се притече на помощъ и да ги измъкне отъ това положение. Но онѣзи, които не се намиратъ въ такава бедствено положение, за които евентуално сждътъ може да признае, че тѣ не се намиратъ въ такава състояние, конкордатътъ следва да имъ се откаже. Следователно, азъ искамъ, щото мировиятъ сждия, когато бжде сезиранъ съ искането за сключване конкордатъ, да се произнесе, като прегледа актива и пасива на просителя, дали действително той се намира въ такава бедствено положение, каквото е необходимо отъ гледище на закона, за да се сключи конкордатъ. Но ако г. Тодоръ

Бошнаковъ има едно състояние отъ единъ милионъ лева и дължи само 20 хиляди лева, които е взелъ миналата година, или преди 3 месеца, за да си купи единъ чифтъ коне, азъ не намирамъ смисълъ, г. г. народни представители, да му се дава конкордатъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Конкордатъ се дава за дългове до началото на 1931 г.

Х. Родевъ (нац. л): Такова разграничение, следователно, неминуемо тръбва да се направи.

Г. г. народни представители! Въ чл. 5 отъ законопроекта е казано, че всички привилегии, ипотеки и пр., сключени върху земеделските имоти, освенъ тия, които сж сключени въ полза на Земеделската банка, отпадатъ. Азъ не мога да бъда напълно съгласенъ съ това постановление. Азъ считамъ, че и ипотеканитъ кредитори, заедно съ хирографарнитъ кредитори, ще тръбва непременно да понесетъ една загуба, ще тръбва и тяхното вземане да бъде намалено, но поне за остатъка привилегията ще слѣдва да си остане въ сила. Има случаи, когато съ единъ имотъ се гарантира изпълнението по чл. 15 отъ закона за заповѣдното сѣдопроизводство. Когато единъ изпълнителенъ листъ, взетъ на основание чл. 14 отъ същия законъ, се предави отъ сѣдния-изпълнител, чрезъ призовка, за доброволно плащане, дължникътъ може да спрѣ изпълнението на изпълнителния листъ, като представи достатъчно обезпечение и като направи нуждитъ възражения. Обезпечението, г. г. народни представители, може да бъде или имотна гаранция, или парична гаранция. По начало съ тази гаранция се цели да се обезпечи изпълнението на изпълнителния листъ. Следователно, той е една сума пари, която би се депозирала въ банката и тази сума остава като блокирана дотогава, докогато надлежниятъ сѣдъ ще каже своята дума дали кредиторътъ има право да търси тази сума или ще му се отхвърли искътъ. Следователно, това вземане е привилегировано въ смисълъ, че ако по този начинъ не бѣше спрѣно изпълнението на изпълнителния листъ, то отдавна, преди още да бъдемъ сезирани съ законопроекта за закрива на земеделска-стопанинъ, изпълнителниятъ листъ би се реализиралъ, сумата би се събрала и би се предала на сѣдния-изпълнител. Каква разлика има, питамъ азъ, между този дължникъ, който за спиране изпълнението на единъ изпълнителенъ листъ е внесълъ сума, пари, въ банката и другъ, който е спрѣлъ изпълнението съ имотна гаранция? И въ единия и въ другия случай гаранцията, недвижимиятъ имотъ или паритъ не може освенъ да служи изключително за гарантиране, за обезпечение вземането на кредитора.

Но азъ искамъ, г. г. народни представители, да спривнимъ ви на единъ последенъ въпросъ, който може-би е най-важниятъ, споредъ менъ. Ние признаваме, че селянинътъ е въ невъзможностъ да плати доброволно и тръбва да му се помогне. Но азъ не мога да разбера по силата на какво тѣзи дългове просто тръбва да бъдатъ заличени. Най-напредъ азъ спирамъ вашето внимание върху обстоятелството, че Народното събрание, споредъ моего разбиране, нѣма и правото да опрощава частнитъ задължения. Народното събрание не е властно да издава закони, за да опрощава. То може да опрощава онова, което принадлежи на държавата, но да опрощава задълженията на частнитъ стопани или просто да конфискува имотитъ, паритъ на частнитъ стопани, ...

И. Симеоновъ (д): Това сж консерваторски разсѣждане. Народното събрание може да взема всѣкога, когато държавата има нужда.

Х. Родевъ (нац. л): Не сж консерваторски.

И. Симеоновъ (д): Може и ще взема, когато има нужда да се взема.

А. Буковъ (з): (Къмъ Х. Родевъ) Така разсѣждаваше едно време и Керенски.

П. Стоевъ (раб): (Казва нѣщо)

И. Симеоновъ (д): (Къмъ П. Стоевъ) Не по вашия теркъ, приятелю. Вие искате да вземете всичко, за да ядете, а другитъ да гладуватъ.

Х. Родевъ (нац. л): Азъ се удивлявамъ, че апострофътъ по този пунктъ идва отъ дѣсницата, идва именно отъ уважаемия г. Иванъ Симеоновъ.

Министъръ Д. Гичевъ: То е една констатация за нуждата отъ смѣли реформи.

А. Буковъ (з): Дѣсница не значи вярдене на дълговетъ.

И. Симеоновъ (д): Азъ не съмъ дѣсница. Ако да съмъ седналъ най-накрая, не се знае дали не съмъ по-голяма лѣвица отъ Петко Напетовъ, (Веселостъ)

Х. Родевъ (нац. л): Г. г. народни представители! Нашата конституция — това не сж едни фрази, това не сж едни кухи формули. И мене ми се струва, че най-малко е удобно отъ страна на представителя на Демократическата партия да бъда апострофиранъ, че държавата се идентифицира съ Народното събрание, и че Народното събрание е властно всичко, каквото иска, да направи. Г. г. народни представители! Има единъ парадоксъ за английския парламентъ — че могълъ да направи всичко, освенъ отъ момче — момиче. Но английскиятъ парламентъ не може да опрощава чужди задължения. И тамъ не може съ чужда пита майчинъ поменъ да се прави.

И. Симеоновъ (д): Вашъ националибералъ каза, че може.

Х. Родевъ (нац. л): Азъ съмъ на малко по-дълго мнение.

Азъ ще кажа на г. Иванъ Симеоновъ, че ако направимъ справка въ дневниците на Народното събрание преди 9 юний 1923 г., не се знае дали не ще намѣримъ нѣкоя негова речъ по закона за трудовата поземелна собственостъ и по закона за отчуждаване на здания за държавна и обществена нужда, въ която той е застъпвалъ моята теза.

И. Симеоновъ (д): Азъ съмъ билъ да се взема отъ тамъ, където има.

А. Буковъ (з): (Къмъ Х. Родевъ) Много вода е изтекла оттогава. Прогресиралъ е човѣкътъ.

Х. Статевъ (нац. л. о): Отъ него не, но отъ неговитъ шефове ще намѣришъ речи.

Х. Родевъ (нац. л): Азъ зная, г. г. народни представители, че преди 9 години се изписа единъ чебъръ мастило въ защита на конституцията, но азъ намирамъ, отъ друга страна, че защитата, която тогава в. „Земеделско знаме“ и покойниятъ Стамболийски правѣха на закона за трудовата поземелна собственостъ, е една защита правдива и основателна и отъ формална и отъ фактическа страна. Тогава Стамболийски казваше: „Какво искате вие? Собственостъ е неприкосновена, азъ и сега я тача, но тя не е божествена, тя може да се отчуждава за държавна или обществена полза. Каква по-голяма обществена полза искате вие отъ тая, да не оставимъ селянина да се обърне на пролетарий, да вземемъ земята отъ чифликчинтъ и да я дадемъ на селянина да я работи?“ Каква по-голяма справедливостъ, наистина, може да искате отъ това, особено когато това не бѣше грабежъ, когато тая земя не се вземаше произволно, а се вземаше срещу едно справедливо плащане? Дати навсѣкжде е било справедливо или не, то е другъ въпросъ, който не е толкова същественъ. Въ всѣки случай експроприацията ставаше въ духа на закона и на конституцията и то въ полза на държавата. Това, обаче, което сега ние правимъ, мене ме смущава, защото азъ считамъ, че Народното събрание нѣма правото да опрощава това, което азъ дължа, което не принадлежи на държавата.

А. Буковъ (з): Ще се узакони едно фактическо положение.

Х. Родевъ (нац. л): Преди всичко тръбва да държимъ смѣтка, г. г. народни представители, за онова състояние, което ще настѣпи следъ прокарането на тая действително смѣла реформа.

А. Буковъ (з): Не е смѣла.

Х. Родевъ (нац. л): Каза се, че задълженията на стопанитъ-земеделци къмъ частни кредитори вариратъ между 2 и 3 милиарда лева, но не допускамъ, че могатъ да бъдатъ и повече отъ 3 милиарда лева, но допускамъ, че могатъ да достигнатъ и до 3 1/2 милиарда лева. Но дали това сж пари, принадлежащи на нѣколко „кождери“, на нѣколко души, които по нѣкакъвъ незаконенъ или немораленъ начинъ сж ги придобили и ние търсимъ сега начинъ да ги вземемъ отъ тяхъ, или това сж банкови институти, които сж събрали въ своитъ каси спестяванията на единъ цѣлъ народъ въ продължение на дълги десе-

тилития? Ако на една провинциална дребна банка, която има капиталъ 5 милиона лева и 25 милиона лева пласменти въ селата, отръжете 30% отъ вземанията, този малък кредитен институтъ трѣбва да загуби 7½ милиона лева, т. е. 150% отъ основния му капиталъ. Азъ нѣма да ви цитирамъ цифри, г. г. народни представители. Ще кажа, обаче, че докато, както се подчерта и отъ други оратори, отъ общия кредитъ въ страната Народната банка имаше преди войнитѣ 42%, днесъ тя има пласментъ 250—300 милиона лева, което значи само 1-5% отъ общия кредитъ въ страната. Народната банка е излѣзла вече отъ тая позиция, която е заемала; Народната банка, обръщайки се на емисионенъ институтъ, да пази само стойността на лева, е престанала да бѣде кредитенъ институтъ и е предоставила кредита на други кредитни институти: на Земледѣлската банка, Кооперативната банка, кредитнитѣ кооперации, популярнитѣ банки и частнитѣ банки. Азъ не мога оттукъ да се дезинтересирамъ напълно за участъта на тия частни банки. Моитѣ понятия сѣ, че частнитѣ банки не сѣ нищо друго освенъ спестяванията не на нѣкакви мултимиллионери — каквито нѣма въ нашата страна — но на оня, който е продалъ парче нива, на оня, който е продалъ своето наследство, на оня, който е могълъ да спести отъ заплатата си, отъ пенсията си или на оня, който събира нѣщо за черни дни, за да може съ него да осигури издрѣжката на своето семейство, възпитанието на своитѣ деца. Следователно, влоговетѣ, както и акциитѣ въ тия частни банки — не говоря за три, четири, петъ голѣми банки въ София — не сѣ нищо друго, освенъ спестяванията на дребния стопанинъ. При това положение, не си ли поставяте вие въпроса: какво ще стане съ тия частни банки на другия день, следъ като ще намалите съ 30% задълженията на селянина? Малката частна банка ще може ли по-нататѣкъ да продължава да живѣе? Вие може да кажете: не ни интересува ще живѣе ли или не. Но заедно съ нея нѣма ли да унищожите влоговетѣ и спестяванията на дребнитѣ граждани и селяни?

Г. Ганевъ (з): Селянитѣ нѣматъ влогове въ банкитѣ.

Х. Родевъ (нац. л): Ами и селянитѣ и гражданитѣ, другарю, сѣ еднакво българи. Азъ не мога да мисля само за селянитѣ, както и не мога да мисля само за гражданитѣ, само за работницитѣ или само за професоритѣ. Азъ считамъ, че съмъ представителъ на цѣлия български народъ.

Нѣкой отъ работницитѣ: Това е невъзможно.

Х. Родевъ (нац. л): Може, може.

А. Буковъ (з): Съ тѣзи 70% отъ погасенитѣ задължения кредиторитѣ ще получатъ толкова материални блага, колкото сѣ получавали по-рано съ 100%. Това трѣбва да го разберете.

Х. Родевъ (нац. л): Не, г. Буковъ.

А. Буковъ (з): Какъ не? Така е.

Х. Родевъ (нац. л): Едно търговско предприятие, г. Буковъ, като загуби 50% отъ своя капиталъ, е длъжно да сезира окръжния съдъ, за да го обяви въ несъстоятелностъ. Ако на 1 априлъ сѣ промулгира законътъ, на 2 априлъ всички тия банки и всички тия предприятия трѣбва да подадатъ молби до окръжнитѣ съдилища и да кажатъ: по силата на закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ, понеже отъ пласиранитѣ 25 милиона лева ние загубихме 7½ милиона лева, ние губимъ не само половината, но цѣлия капиталъ; обявете ни въ несъстоятелностъ. Иначе тѣ рискуватъ да влѣзатъ въ затвора.

Най-подиръ нѣкой може да каже: какво ме интересува мене участъта на нѣколко банкери? За мое нещастие азъ не спадамъ къмъ тия нѣколко банкери — азъ съмъ твърде богатъ съ дългове, и мога да ви увѣря, че може би никой отъ насъ тукъ нѣма да спечели толкова, колкото азъ бихъ спечелилъ, ако този законъ би се приложилъ по отношение на всички . . . —

П. Стоевъ (раб): И г. министръ Върбенковъ.

Х. Родевъ (нац. л): . . . но азъ тукъ не идвамъ да пледирамъ своя собствена кауза. Азъ казвамъ: обявявайки се една банка въ несъстоятелностъ, тя ще трѣбва да продължава да ликвидира, но дотогава, докогато тя ликвидира, азъ мога смѣло да ви увѣря, че нито 5% отъ влоговетѣ въ тая малка банка нѣма да се получатъ, защото ликвидацията на банката не може да стане въ 3, 4, 5 месеца, а

ще продължава нѣколко години, и ликвидаторитѣ ще изадатъ това, което ще постѣпи.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че ние имаме за задача да се грижимъ не само за едно съсловие. Ние нито сме съсловно управление, нито съсловно можемъ да мислимъ. За мене, може би, е по-симпатично едно съсловие отъ друго, но никога, като народенъ представителъ, азъ не мога да забравя дълга си като народенъ представителъ и спрямо банкери, и спрямо земледѣлци, и спрямо работници, и спрямо чиновници, и спрямо всички.

И тукъ именно е съществената задача за единъ буржоа — за единъ буржоа като мене, за буржоа, каквито сме ние, че ние не можемъ да се считаме, че представяваме само нашата класа и, следователно, трѣбва да работимъ само за нея. Изатова споредъ мене малко е погрѣшно схващането на работническитѣ представители.

П. Стоевъ (раб): (Казва нѣщо)

Х. Родевъ (нац. л): Ние желаемъ да намѣримъ една формула, която да защити еднакво и (къмъ работницитѣ) вашитѣ интереси, и нашитѣ.

П. Стоевъ (раб): Туй е невъзможно.

Х. Родевъ (нац. л): То е не само възможно но и осъществимо. Нѣмамъ време да влизамъ въ единъ такъвъ споръ. — Въ всѣки случай нашиятъ стремежъ е никога да не забравяме работническата класа, да не забравяме, че имаме задължения къмъ нея така, както имаме такава и къмъ селинина, и къмъ търговеца, и къмъ индустриалеца.

П. Стоевъ (раб): Не го забравяте — за работническата класа има бичъ, арестъ, затворъ.

Х. Родевъ (нац. л): Ако вие сте го предизвикали!

Г. г. народни представители! Подхвърли се отъ нѣкоя страна: горчивата чаша ще трѣбва да бѣде изпита до дъно, до капка, отъ онѣзи който иматъ — отъ банкитѣ и банкеритѣ. Азъ бихъ желалъ обратното: да видя нашия народъ толкова богатъ, щото да има събрани свои капиталы въ избилце — да не бждатъ тѣ толкова микроскопически, каквито сѣ нашитѣ капиталы понастоящемъ, които, по мнението на компетентни лица, сѣ абсолютно недостатъчни да обслужатъ нашата търговия, индустрия и земледѣлие и ние сме принудени да си обслужваме съ 70% чужди капиталы. Азъ бихъ желалъ да запазимъ нашия националенъ капиталъ, той да се увеличава, защото само когато имаме нашъ националенъ капиталъ, само тогава ние ще бждемъ икономически силни — колкото е той посиленъ, по-голямъ, толкова ние сме по-независими отъ влиянието на чужденцитѣ и на колониалния капиталъ.

Но, г. г. народни представители, най-важното възражение, което може да ми се противопостави, е: ако действително чувствуваме, че положението на земледѣлца-стопанинъ е непоносимо вече, неудържимо, не е ли вѣрно, че, ако не приемемъ този законопроектъ, ако го отхвърлимъ, ако ние не се заинтересуваме за този стопанинъ, то, отъ една страна, нашето село загива, а, отъ друга, подронваме, минираме почвата, на която стоимъ? Вѣрно е, това е така. Трѣбва да се намѣри единъ изходъ и азъ го намирамъ. Азъ мисля, че мисълта на г. Момчо Дочевъ горе-долу е права: „Образувайте“ — каза той — „единъ фондъ, който да поеме тѣзи задължения“. Азъ казвамъ: нѣма време за фондове. Ние не можемъ да търпимъ и да чакаме още 10 години, за да образуваме достатъченъ фондъ, достатъченъ капиталъ и съ този капиталъ да заплатимъ оня милиардъ или милиардъ и 200 милиона лева, или милиардъ и половина, които сѣ предметъ на опрощаване. Не, ние можемъ да намѣримъ една друга формула и азъ я предлагамъ и я поддържамъ. Азъ ще направя единъ паралелъ, г. г. народни представители, между настоящия случай и земетресението, което стана преди нѣколко години. Когато дойде едно такова голѣмо бедствие, само обществената солидарностъ е, която може да изведе народа на спасителния брѣгъ. Ако навремето ние се бѣхме дезинтересирали отъ съдбата на нашитѣ съотечественици въ Южна България, то значеше да оставимъ една частъ отъ населението, което не по своя вина бѣ пострадало, самъ да се разправя съ постигнатата го напасть. Не, обществената солидарностъ се прояви отвсѣкжде; цѣлиятъ български народъ се притече на помощъ — всички данѣкоплатци се обложиха съ 10% специаленъ данѣкъ за земетръсната областъ и съ този данѣкъ българското правителство се зае да покрие онѣзи грамадни разходи за репарирание, за възстановяване пострадалата земетръсна областъ. И азъ питамъ: има ли по-голѣмо бедствие, по-голѣмо нещастие отъ катастрофата, която стои предъ кѣщата, предъ прага на всѣки земе-

дълец? Защо ние да не проявим тази обществена солидарност и въ този случай? Не трябва фондъ, не трябва опрощаване, но държавата е, която трябва да приеме този милиардъ или милиардъ и половина дългове.

И. Драгойски (д): Отъ къде ще ги вземе?

Х. Родевъ (нац. л): Ще ви кажа. Ако ме оставихте две минути спокоенъ, веднага щяхъ да развия тази именно мисль. Отъ къде ще ги вземе, казвате. Не мога да ви кажа сега, въ този моментъ, колко сж прѣжитъ данъци. Азъ мисля, че прѣжитъ данъци не сж по-малко може би отъ 2 милиарда лева.

И. Драгойски (д): А-а-а!

А. Буковъ (з): Подъ милиардъ сж.

И. Драгойски (д): Поземелниятъ данъкъ възлиза на 375 милиона.

Х. Родевъ (нац. л): Вие говорите за поземелния данъкъ. Азъ говоря за всичкитъ прѣки данъци колко сж.

А. Буковъ (з): Не сж повече отъ милиардъ.

П. Стоевъ (раб): 800 милиона сж.

Х. Родевъ (нац. л): Добре. 20% отъ тѣхъ правятъ 160 милиона лева. Българското правителство, когато ще поеме този дългъ, нѣма да плати веднага сумата. Въмѣсто Земледѣлската банка да издава облигации, българското правителство ще издаде облигации на онѣзи, на които се дължи.

И. Драгойски (д): Само банка може да издава облигации.

Х. Родевъ (нац. л): И защо вие искате разрешението на тази проблема да стане непременно само въ една година? Защо това да не продължи 10 години? Би била интересна една статистика, отъ която да се види обикновениятъ данъкоплатецъ колко прѣки данъци плаща: поземеленъ данъкъ, данъкъ занятие и пр. и пр.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Тѣ сж толкова много, че никой земледѣлецъ не ги знае колко сж.

Х. Родевъ (нац. л): Вие ще видите, че единъ земледѣлецъ, който плаща 1.000 л. прѣки данъци, той не е отъ последната категория. Азъ смѣтамъ, че оня, който днесъ плаща 1.000 л., може да плати още 200 л. за покриването на тѣзи задължения. Мене ми се струва, че ако става дума за героични мѣрки, това сж именно героичнитъ мѣрки.

С. Патева (з): Селскитъ стопанинъ, когото ще облекчавате, него ще товарите.

Министъръ Д. Гичевъ: Сега данъкъ отъ 1.000 л. трябва да се намали на 500, защото предишниятъ данъкъ не съответствува на сегашния доходъ отъ земята на данъкоплатеца.

(Председателското мѣсто заема подпредседателъ Н. Захариевъ)

П. Попивановъ (з): Сега обикновениятъ земледѣлецъ плаща 1.000 л. данъкъ.

Х. Родевъ (нац. л): Съ колко декара?

П. Попивановъ (з): Съ 60 декара.

Т. Бошнаковъ (з): То значи на босия царвудитъ да вземете.

Х. Родевъ (нац. л): Не значи да вземемъ на босия царвудитъ, но искамъ, щото този дългъ да бѣде разхвърленъ на всички.

С. Патева (з): Кого ще облекчавате, нали селския стопанинъ? Прѣжитъ данъци не лежатъ ли само върху селския стопанинъ?

Х. Родевъ (нац. л): Не лежатъ. — Ама, г. г. народни представители, вие спорите съ мене; като че ли азъ ви давамъ една формула, отъ която не трябва да се отстъпва. Азъ ви казвамъ принципа, азъ ви казвамъ идеята, а вие ако не щете да турите известенъ процентъ върху прѣжитъ данъци, увеличете косвенитъ.

Отъ мнозинството: А-а-а!

Х. Родевъ (нац. л): Преди нѣколко години, когато държавниятъ бюджетъ бѣше достигналъ до 4 милиарда лева, г. Петъръ Тодоровъ бѣше казалъ, че това е крайниятъ предѣлъ, надъ който не може да се отиде, обаче неговитъ наследници увеличиха тоя краенъ предѣлъ до 7.5 милиарда лева, а съ фондовѣтъ и заемитъ надминаха 9 милиарда лева. Следователно, нѣма единъ такъвъ предѣлъ, надъ който да не може да се отива. Най-подиръ, ако тази катастрофа е предстояща, азъ искамъ тя да се избѣгне; азъ искамъ да се прояви обществената солидарностъ; азъ искамъ тази загуба, като едно всенародно бедствие, да бѣде понесена отъ цѣлия български народъ.

Г. г. народни представители! Съ тѣзи бележки азъ свършвамъ и заявявамъ, че ще гласувамъ за законопроекта по принципъ, и не само ще гласувамъ за него, но съ възторгъ посрѣщамъ внасянето му. Обаче надѣвамъ се, че въ комисията, при по-спокойно и по-свободно време, ще могатъ да се направятъ необходимитъ поправки въ него, за да бѣде той цѣлостенъ и за да не бравира, да не бѣде решително противъ всѣкакво понятие за справедливостъ.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че достатъчно се говори по този законопроектъ и затуй предлагамъ прекращаване на дебатитъ. (Нѣкои отъ мнозинството ржкоплѣскавъ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които сж съгласни съ предложението на народния представителъ г. Христо Родевъ — да се прекратятъ дебатитъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Ще се изкажатъ неизказанитъ се парламентарни групи. Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стоевъ.

П. Стоевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Отъ речитъ на всички говоривши досега по законопроекта личи само единъ пълненъ песимизъмъ, едно пълно отчаяние отъ положението, въ което днесъ се намира българскиятъ селянинъ. Мѣрките, които всички говоривши предлагатъ, сж такива съ огледъ не да се подобрятъ положението на селянитъ, а да се хвърли прахъ въ тѣхнитъ очи, за да могатъ все повече и повече да чакатъ и да не стѣгатъ своитъ борчески редове.

За нашата парламентарна група настоящиятъ законопроектъ спада къмъ оная категория мѣрки на българското правителство, които ние наричаме „социална демагогия“ — т. е. пътя на замѣване селянитъ, пътя на парализиране тѣхната борба. Едно отъ тия срѣдства е именно настоящиятъ законопроектъ. Съ него се цели не да се облекчи тежкото положение на селянитъ, а само да се хвърли прахъ въ очитъ имъ, за да може по такъвъ начинъ да се спъва и замѣглява тѣхната борба.

Второто нѣщо, което правителството цели съ този законопроектъ, то е да избѣгне отъ оная обещания, които преди 8 месеци агитаторитъ и ораторитъ на Народния блокъ даваха повсемѣстно по села и градове, въ смисль, че съ дохождане на Народния блокъ на властъ ще се даде голѣмо облекчение на селянитъ, ще се премахнатъ тѣхнитъ задължения и т. н. Настоящиятъ законопроектъ, повтарямъ, е отъ оная категория законопроекти, отъ която бѣше и законътъ за амнистията: когато агитаторитъ на блока отиваха и агитираха по селата, обещаваха пълна амнистия, обаче когато въпросътъ се постави въ Народното събрание, даде се една саката амнистия, такава каквато се отхвърля отъ грамадното болшинство на народнитъ маси, включително и тѣзи, които сж гласували за Народния блокъ. Отъ сжщата категория и значение е и настоящиятъ законопроектъ: съ него се цели отъ Народния блокъ той да се измъкне отъ онова положение на обещания, които даде преди 21 юний за пълно опрощаване дълговетъ на беднитъ селяни и за докарване едно по-добро положение за тѣхъ.

Но, г. г. народни представители, дали действително правителството...

А. Буковъ (з): Кое?

П. Стоевъ (раб): ... на Народния блокъ, което прожежда тая мѣрка, ще може да постигне оная интимна цель, която то преследва съ законопроекта? Всички оратори, които говориха тукъ, се изказаха въ смисль, че този законопроектъ едва ли не е полуреволюционна мѣрка, една мѣрка такава, която цели да отнеме частната собственостъ и да нахърни основния, светъ принципъ на буржоазията — неприкосновеността на частната собственостъ — и съ

която едва ли не въ селските колиби и въ селските хижи ще потече медъ и масло.

Така се изказаха повечето от ораторитѣ, които говориха отъ тая трибуна, безъ разлика къмъ коя буржоазна партия принадлежатъ. Отъ широкитѣ социалисти, или, по-право, отъ Сговора (Смѣхъ) — защото тѣ още не сж говорили — до демократи и земледѣлци сжществуватъ пълно единодушие.

А. Буковъ (з): Широкитѣ социалисти още не сж говорили.

Т. Бошнаковъ (з): Това нѣма значение — тъй е написано въ речта му.

А. Буковъ (з): Говорили — не говорили, той знае какво ще говорятъ широкитѣ социалисти.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

П. Стоевъ (раб): Всички оратори казаха, че това е единствената мѣрка, която ще облекчи положението на селянина.

Министъръ Д. Гичевъ: Никой не е казалъ, че това е единствената мѣрка. Казаха, че това е една отъ многото мѣрки.

П. Стоевъ (раб): Струва ми се, че за да се постави правилно въпросътъ, дали тази мѣрка ще донесе облекчение въ тежкото положение на селянина, . . .

А. Буковъ (з): Трѣбва да се вземе юрнекъ отъ съветитѣ.

П. Стоевъ (раб): . . . най-напредъ трѣбва да се види, кои сж основнитѣ причини за това бедствено положение на дребнитѣ и срѣдни земледѣлци въ българското село. Поставенъ така въпросътъ, ние сме убедени, че ние съвсемъ нѣма да изкарате този изводъ, какъвто искате да изкарате съ вашия законопроектъ.

Но кои сж основнитѣ причини, които, така да се каже, сж влошили до неимовѣрностъ положението на селянина? Всички казаха, че това е върлуващата всеобща стопанска криза и, като нейни клонове, като нейни сектори, аграрната криза, която въ всички аграрни страни взема извънредно остри форми. Но когато се поставя въпросътъ за върлуващата стопанска криза и, главно, за нейния секторъ — аграрната криза, и когато си поставяме за задача да лѣкуваме бедственото положение, което тя докара на селянитѣ, менъ ми се струва, че ще дойдемъ до заключението, че трѣбва да подиримъ причинитѣ на тая криза, за да можемъ съответно да дадемъ необходимото лѣкарство — ако ние действително искате да лѣкувате селото. Но азъ ви казахъ каква е вашата целъ — не да помагате, а да демагогувате.

А. Буковъ (з): По-скоро търси причинитѣ, Петко!

Т. Бошнаковъ (з): До колко декара да запазимъ на селянина-земледѣлецъ, Петко? Това, което е предвидено въ законопроекта, малко ли ти се вижда?

П. Стоевъ (раб): Капитализмътъ се тресе — признава се отъ всички — отъ една незапомнена стопанска криза.

А. Буковъ (з): Я се тресе — я не се тресе!

П. Стоевъ (раб): Основната причина на тази стопанска криза е убиването поупателната способностъ на маситѣ. Всички ние казватъ, че има свръхпроизводство на всички видове стоки. Действително, така е; по цѣлия свѣтъ, въ всички пристанища, въ всички желѣзнопътни складове, навсѣкѣде, където се обрънете, въ всички градове, а даже и въ селата, складове и магазини сж препълнени съ всички видове стоки, като започнете отъ стокитѣ на тежката индустрия и свършите съ стокитѣ на земледѣлското производство. Това свръхпроизводство, това заприщване на пазара съ стоки е не затуй, че народнитѣ маси не искатъ и не могатъ да ги консомиратъ, а затуй, защото тѣ нѣматъ нужната поупателна способностъ, тѣ не могатъ да купуватъ.

Т. Бошнаковъ (з): И за житото тъй ли е?

П. Стоевъ (раб): Берлинскитѣ професоръ Зелингъ казва: „Свръхпроизводство има, защото поупателната

способностъ на маситѣ е намалѣла; народнитѣ маси не могатъ да купуватъ стоки и да ги консомиратъ. Ако на човѣчеството се позволи да консомира споредъ нуждитѣ си, тогава нѣма да има свръхпроизводство. Следователно, какво ще трѣбва да направите ние, за да премахнете това положение, какво ще трѣбва да направятъ, по-право, трудящитѣ се маси, за да могатъ да увеличатъ своята консомативна способностъ, . . .

А. Буковъ (з): Революция!

П. Стоевъ (раб): . . . за да могатъ действително да консомиратъ тия стоки, които днесъ пълнятъ магазинитѣ, складовѣтѣ, пристанищата и заводитѣ, а въ сѣщото време трудящитѣ се ходятъ голи, боси и гладни, тънатъ въ мизерия и сиромашия? Ако така поставите въпроса, ние ще видиме, че законопроектътъ, който ни се предлага, съвсемъ нѣма да даде такъвъ резултатъ. Законопроектътъ ще даде този резултатъ, който даде и вашата Дирекция за храноизноса, съ която целѣхте ужъ да подобрите благосъстоянието на селянитѣ, а въ сѣщностъ увеличихте първопричината на тѣхното бедствено положение, като заграмадната частъ отъ селскитѣ и градски маси повишихте цената на хлѣба — днесъ тѣ го купуватъ на цена, на каквато преди създаването на дирекцията не сж го купували.

Министъръ Д. Гичевъ: Пакъ е по-евтинъ, отколкото въ Русия.

П. Стоевъ (раб): Моля!

Министъръ Д. Гичевъ: Кажете, колко е хлѣбътъ въ Русия?

А. Бояджиевъ (раб): 10 копейки.

А. Буковъ (з): Не е вѣрно.

Г. Костовъ (раб): А у насъ е 5—6 л. килограма, при 2 л. килограмъ жито.

П. Стоевъ (раб): Азъ казахъ, че основната причина за днешната стопанска криза е убиването поупателната способностъ на масата. Никой не може да отрече — това го признаватъ и вашитѣ буржоазни икономисти — че ако на грамадинитѣ работни маси, които се намиратъ днесъ въ тежко положение и кръстосватъ градоветѣ безъ работа, както и на грамадинитѣ селски маси, които сж въ страшно тежко положение, се даде възможностъ да изконсомиратъ това, което пълни днесъ складовѣтѣ на капиталиститѣ, нѣма да имъ стигне за изхранването. Ако складовѣтѣ на капиталиститѣ, които днесъ пращатъ отъ текстилни произведения, ако складовѣтѣ съ зърнени храни бѣдатъ изпразнени и стокитѣ бѣдатъ дадени на селскитѣ и градски маси, за да ги употребятъ за задоволяване на своитѣ нужди, тогава ще видите, че не може да става дума за свръхпроизводство и че не ще имъ достигне.

Въ това отношение ние нищо не можете да направите, защото трѣбва да посегнете на печалбитѣ на капиталиститѣ, трѣбва да засегнете интереситѣ на буржоазията, чиито интереси ние ревностно, обаче, защищавате.

А. Буковъ (з): Сега гледамъ, че много книги си турилъ предъ себе си и не зная колко време ще приказвашъ.

П. Стоевъ (раб): Трай малко!

Втората причина за свѣтовната аграрна криза, която иде, така да се каже, насреща на първата причина, е следната. При положението на постепенно убиване поупателната способностъ на маситѣ, ние виждаме, че паралелно съ това върви и увеличението, все повече и повече, на производството на всички земледѣлски стоки, включително и на зърненитѣ храни. Презъ време на войната, когато за нуждитѣ на тая война бѣха необходими грамадни количества храни, ценитѣ на зърненитѣ храни се повишиха извънредно много въ воюващитѣ страни въ Европа. Благодарение на това, че ценитѣ на зърненитѣ храни се покачиха, финансовиятъ капиталъ на Америка и на други невоюващи държави потърси пласментъ въ земледѣлството, въ производство на зърнени храни, където можеше да получи по-голямъ печалби. Така се индустриализира земледѣлското производство. Америка стана главенъ доставчикъ на зърнени храни на Европа; Канада, Аргентина и Съединенитѣ щати презъ време на войната, поради рѣзкото покачване ценитѣ на зърненитѣ храни, вложиха своитѣ капиталитѣ за индустриализиране на своето дотогава примитивно земледѣлско стопанство, за да могатъ да изкаратъ по-голямъ производството на зърнени храни, за да могатъ

да задоволяват нуждите на войната. По тоя начин вложеният капитал въ земледѣлското производство на Америка даде по-голям рента, по-голям лихви, по-голям печалби.

Америка, която до преди войната имаше едно не много развито земледѣлие, презъ войната и следъ нея стана една отъ най-големитѣ производители и доставчици на зърнени храни на земното кълбо. Земледѣлското стопанство въ Канада, Съединенитѣ щати и Аржентина се индустриализира. Че действително развитието на американското земледѣлие е вървѣло съ много бързъ темпъ, съ огледъ повишенитѣ цени на зърненитѣ храни, показва следната таблица.

Презъ 1917 г. Съединенитѣ щати сѣ имали 8.100 трактори; презъ 1920 г. — 246.610 трактори; презъ 1928 г. — 768.800 трактори; презъ 1930 г. вече иматъ единъ милионъ трактори.

А. Буковъ (з): Това е стара работа. Ти си прочелъ списанието „Мировое хозяйство“.

П. Стоевъ (раб): Презъ 1928 г. Съединенитѣ щати сѣ имали 3.600 комбайни, презъ 1929 г. — 36.000, а презъ 1930 г. — 50.000 комбайни.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Какви сѣ тия комбайни?

П. Стоевъ (раб): Земледѣлски машини, които сѣ едновременно и жътварки, и вършачки, и всичко.

Това показва съ какъвъ бързъ темпъ се е индустриализирало американското земледѣлско производство.

Министъръ Д. Гичевъ: Това сѣ данни отъ „Мировое хозяйство“.

П. Стоевъ (раб): Това докара до увеличение на производството на зърнени храни и до задръстване на пазаритѣ. Но въвеждането на машинното земледѣлие, което увеличи производството, въ сѣщото време съдействуваше за намаление консомацията на зърненитѣ продукти, защото сѣ измѣтването на работния добитѣкъ отъ машинитѣ се уби единъ консоматоръ на зърнени храни — добитѣкътъ — и се освободиха голѣми пространства, служещи за пасища за работния добитѣкъ. Така, напр., пакъ въ Америка е освободено едно голѣмо пространство отъ около 7 и половина милиона хектара земя, която се разоравя за зърнено производство, а въ сѣщото време едриятъ работенъ добитѣкъ е намаленъ съ около 7 милиона глави.

Значи, сѣ машинизирането на земледѣлието се увеличава производството на зърнени храни, а въ сѣщото време се убива консомацията и пласирането на самитѣ зърнени храни. Натрупването на зърнени храни извънредно много се засилва и затова, защото индустриализацията на земледѣлието се въведе не само въ Америка; почти всички индустриални държави въ Европа, следъ като се свърши войната и когато зърненитѣ храни бѣха още на висока цена, поведоха политика за насърчение на собственото имъ земледѣлие и работѣха за задоволяване на собственитѣ си нужди отъ зърнени храни. Разви се земледѣлие въ Германия, въ Унгария, въ Франция — страни, въ които по-рано нѣмаше развито земледѣлие и които консомираха земледѣлски продукти внасяни отвънъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Кажѣ нѣщо за Русия.

П. Стоевъ (раб): Разви се едро индустриализирано земледѣлско производство и въ Австралия; и така, срещу намаляване покупателната способност на маситѣ, увеличаваше се производството на зърнени храни. Това се вижда отъ следната таблица.

Въ периода 1909—1913 г. Съединенитѣ щати сѣ произвеждали жито сѣдно годишно по 16.310.000 тона; презъ 1923—1927 г. вече производството става 22.350.000 тона; презъ 1928 г. — 24.500.000 тона. Въ Канада презъ 1909—1913 г. е произвеждано сѣдно годишно 5.350.000 тона жито; презъ 1923—1927 г. — 11.250.000, а въ 1928 г. — 14.500.000 тона.

Въ Аржентина има сѣщо увеличение на производството.

Министъръ Д. Гичевъ: Това е преди 5 години.

П. Стоевъ (раб): Азъ ще Ви покажа и по-нова таблица, г. министре!

Министъръ Д. Гичевъ: Най-новата посочете.

П. Стоевъ (раб): Въ 1913 г. Съединенитѣ щати сѣ имали производство на жито 14.500.000 квинтала, а презъ 1930 г. — 32.000.000 квинтала. Канада — 20.000.000 въ 1913 г., 71.000.000 квинтала въ 1930 г.; Аржентина въ 1913 г. — 24.000.000 квинтала, въ 1930 г. — 30.000.000 квинтала. Австралия презъ 1913 г. — 11.000.000, презъ 1930 г. — 20.000.000 квинтала. Значи, успоредно съ разрастването на стопанската криза, която убива все повече и повече покупателната способност на маситѣ, се увеличава производството на зърнени храни, а това не може да не докара решително спадане на ценитѣ на земледѣлскитѣ произведения и вследствие на това се влошава положението на селянитѣ.

Министъръ Д. Гичевъ: Само въ Русия не сѣ стигнали положението, което имаха преди войната.

П. Стоевъ (раб): Вследствие увеличение производството на зърнени храни, международниятъ пазаръ все повече и повече се задръства и не може да се намѣри пласментъ на тѣзи зърнени храни. Индустриалната криза съдействува за разрастването на аграрната криза и за влошаване положението на селянитѣ. Безработицата се увеличава и днесъ тя обхваща повече отъ 60 милиона човѣка, които сѣ семействата си правятъ 300 милиона души. Безработнитѣ не могатъ да консомиратъ продуктитѣ на земледѣлското производство и затова тѣ сѣ, така да се каже, една отъ първопричинитѣ за неконсумирането на тия продукти. Отъ тамъ иде и задръстването на пазара и намалението ценитѣ на зърненитѣ произведения.

Но, успоредно съ влошаване положението на безработнитѣ вървѣше влошаване и положението на работящитѣ работници, наднищитѣ на които отъ денъ на денъ все повече и повече се намаляватъ и капиталътъ изсмуква все повече и повече жизненитѣ имъ сили. Паралелно съ спирание предприятията, съ спирание на редица индустрии, ние виждаме, че все повече и повече се съкращава работната рѣжа, а отъ тамъ се увеличава мизерията на маситѣ и тѣ не могатъ да изконсумиратъ всичко онова, което се произвежда въ селото. Тѣй че влиянието на общоиндустриалната криза върху аграрната иде по пътя на влошаване положението на работническата класа, по пътя на влошаване положението на градскитѣ трудящи се маси.

И до каква степенъ това е върно, казватъ не болшевишкитѣ агитатори, както казвате вие, а самитѣ буржоазни агитатори, икономисти и специалисти, какъвто е д-ръ Карлъ Улигъ, който въ една своя статия по причинитѣ на свѣтовната криза, препечатана въ в. „Демократически сговоръ“.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Отъ тамъ ли черпите сведения?

П. Стоевъ (раб): . . . казва следното: (Чете) „Половината отъ свѣта не може изобщо повече да купува, другата половина страда отъ намалена покупателна способност. Милиони хора сѣ принудени да работятъ при условия, които имъ даватъ възможностъ да припечелватъ една оскъдна прехрана. Тѣ сѣ принудени да работятъ все поевтиню и поевтиню, да прахосватъ своята работна сила срещу единъ екзистенцъ-минимумъ и. естествено, тѣ могатъ да купуватъ свършено малко. Кризата не чака, тя хвърля всѣка недѣля нсви безработни на улицата, като ограничава всѣка седмица все повече и повече свѣтовната консомация на блага. Този процесъ на непрестанно обедняване на свѣта нѣма да продължи дълго; най-после безработнитѣ маси ще бѣдатъ тикнати къмъ революция“.

Както виждате, единъ буржоазенъ икономистъ, какъвто е д-ръ Карлъ Улигъ, казва до какъ самото капиталистическо развитие тласка нѣщата.

Освенъ тия две причини, които ви казахъ — убиване консомативната способност на маситѣ и увеличение производството на зърнени храни — има и трета една причина, която влияе решително за задълбочаване на аграрната криза, а отъ тамъ — и за влошаване положението на селянитѣ: това е подготовката на войната.

Министъръ Д. Гичевъ: Срецу Съветския съюзъ!

П. Стоевъ (раб): На империалистическата и антисъветската война.

Отъ мнозинството: А-а-а!

П. Стоевъ (раб): Отъ работнитѣ маси, предимно отъ селянитѣ, ежегодно се изтискватъ грамадни сѣдства за непроизводителни цели, какъвто е подготовката на войната.

Министъръ Д. Гичевъ: Петко! Знаеш ли колко е бюджетът на Съветска Русия?

П. Стоевъ (раб): Зная го, и ще кажа за каква целъ е.

Министъръ Д. Гичевъ: Ние, слава Богу, не се готвимъ за война.

А Бояджиевъ (раб): Ще видимъ.

Министъръ Д. Гичевъ: По-обезоржжени и по-мирни отъ насъ нѣма.

П. Стоевъ (раб): На всички ви е добре известно до каква степенъ капиталистичитѣ държатъ на подготовката за войната и изстискватъ силитѣ на трудящитѣ се, за да я подготвятъ. Съединенитѣ щати изразходватъ повече отъ 105 милиарда български лева за въоръжения; Франция — 55 милиарда лева; Англия — 95 милиарда лева; Италия 35 милиарда, а малка България — 1½ милиарда лева, изсмукувани срѣдства отъ трудящитѣ се маси за войната.

Отъ земеделѣлицѣ: А Русия?

А. Буковъ (з): А матушката колко?

П. Стоевъ (раб): Ще ви кажа и за нея.

А. Буковъ (з): Защо я прескачашъ?

П. Стоевъ (раб): Срѣдствата, които харчи Съветскиятъ съюзъ, за да организира своята защита, представляватъ само 10% отъ бюджета му, . . .

А. Буковъ (з): Колко милиарда, кажи.

П. Стоевъ (раб): . . . когато въ всички капиталистически страни процентътъ на употребяванитѣ въ бюджета срѣдства за тая целъ е повече отъ 35%. Така е въ България, така е въ Америка, въобще навсѣкжде процентътъ на харченитѣ за подготовка на войнитѣ, за военни цели срѣдства, е повече отъ 35% отъ бюджетитѣ имъ, когато въ Съветския съюзъ, който трѣбва сѣщо така да изразходи известни суми, за да организира охраната на работническата селска република, както казахъ, отиватъ само 10%.

А. Буковъ (з): Въ левове ги кажи, а не въ червонци.

П. Стоевъ (раб): Преди известно време, когато заседаваше конференцията въ Женева, представителятъ на Съветския съюзъ въ тая конференция, Литвиновъ, разобличи империалистичитѣ, които не мислятъ да се разоржжаватъ, да се откажатъ отъ водене на войнитѣ. Когато Литвиновъ направи предложение за разоржжаване на народитѣ, за да могатъ да се съкратятъ всички тия разходи, които се правятъ за военни цели и да се употребятъ за облекчение положението на маситѣ, всички делегати, включително и българскиятъ, отхвърлиха неговото предложение за пълно обезоржжаване. Разбира се, г. г. народни представители, когато околнитѣ държави се въоръжаватъ, естествено е, и Съветскиятъ съюзъ не може да остане съ скръстени ржце, и той ще се брани, но Съветскиятъ съюзъ употребява само 10% отъ своя бюджетъ за въоръжаване, когато всички други държави употребяватъ единъ много по-голямъ процентъ.

А. Буковъ (з): Единъ пътъ каза 15%, сега казвашъ 10%!

П. Стоевъ (раб): Друга причина за влошаване положението на маситѣ, а отъ тамъ и за настѣпването на аграрната криза, е вътрешната политика, която води буржоазията. Следъ войната тя, за да спаси своето господство, поведе една терористическа политика срещу народнитѣ маси, а всичко това се съпровожда съ изразходването на маса срѣдства, които се взиматъ отъ работническо-селскитѣ маси. Нѣма защо да ви привеждамъ примѣри отъ другаде, вземете България. Спомнете си, че за да бѣде стѣпкана пролетарската революция въ България, буржоазията употреби въоръжена сила, терористически акции, избивания, създаде единъ тежъкъ държавенъ апаратъ, издржката на който легна изключително върху гърба на работническо-селскитѣ маси, срѣдствата, необходими за неговата издржка, се изсмукуваха отъ тѣхъ. Следователно, за влошаването положението на селянитѣ една отъ причинитѣ е и тази.

Друга една причина, която доведе до разорение на селянитѣ, е и спекулата. На васъ всички ви е известно, че

следъ войнитѣ, за възстановяване производството, въ всички държави се отпочна така наречената покровителствена митиническа политика, която докара до ограбване, до обирание милионитѣ трудящи се маси. И на тази политика на въвеждане покровителствени мита тежеститѣ паднаха главно върху гърба на работничитѣ и селянитѣ, върху ония стоки, които сѣ отъ масова консомация за тѣхъ.

А. Буковъ (з): Чухме причинитѣ: 1) изгубване консомативната способностъ на маситѣ; 2) кризата въ земеделското производство; 3) подготовката на войната; 4) митиническата политика. Ха сега да видимъ коя е петата причина.

П. Стоевъ (раб): Въ това време, когато е така тежко положението въ капиталистическитѣ държави, когато селското производство е до такава степенъ спрѣно и нѣма никакви перспективи; когато ценитѣ на земеделскитѣ произведения сѣ спаднали и селянитѣ разорени, въ Съветския съюзъ става точно обратното. Докато капитализмътъ се тресе отъ криза и положението на селянитѣ е влошено до крайната степенъ, въ Съветския съюзъ е точно обратното.

А. Буковъ (з): Вѣрно е, сега нѣматъ какво да засѣятъ — нѣматъ семе.

П. Стоевъ (раб): И въ Съветския съюзъ земеделското производство се машинизира, но тамъ това машинизиране не става съ огледъ на печалби, а става въ интереса на трудящитѣ се маси.

А. Буковъ (з): Вѣтъръ.

Министъръ Д. Гичевъ: Кажете, г. Стоевъ, увеличило ли се е производството въ Русия?

П. Стоевъ (раб): Селското стопанство се колективизира. Презъ 1927 г. сѣ колективизирани само 286.000 стопанства, или 1.1% отъ всички селски стопанства; презъ 1928 г. — 535.000, или 2.3%; . . .

Министъръ Д. Гичевъ: Значи, на 10-та година следъ революцията.

П. Стоевъ (раб): — . . . презъ 1929 г. рѣстътъ на колективнитѣ стопанства обхваща 2.130.000, или 8% отъ цѣлото население; презъ 1930 г. колективнитѣ стопанства обхващатъ 5.565.000 селски стопанства, или 22% отъ цѣлото селско население; презъ 1931 г. тѣ обхващатъ 8.830.000 стопанства, или 35% отъ цѣлото селско население. Днесъ вече колективизирани сѣ селски стопанства обхващатъ повече отъ 50% отъ земеделското производство. Значи, около 60% отъ дребнитѣ селски стопанства въ Съветския съюзъ сѣ колективизирани, сѣ изхвърлили тежкия земеделски трудъ, който не докарва нищо — както тукъ въ България — и сѣ го замѣнили съ трактора и машината. По този начинъ производството се е увеличило и то въ полза изключително на самитѣ селяни, а не въ полза на финансовия капиталъ при капиталистическото мишинизиране на производството.

Министъръ Д. Гичевъ: Увеличено ли е производството въ Русия?

П. Стоевъ (раб): Да.

Министъръ Д. Гичевъ: На колко?

П. Стоевъ (раб): Ще Ви кажа. — Докато капиталистическата машинизация увеличава производството и това увеличение става въ полза на капиталиститѣ, въ полза на вложени капиталъ, а въ ущрѣбъ на маситѣ, то въ Съветския съюзъ въвеждането на социалистическата машинизация отива въ полза на самитѣ трудящи се. Увеличението на производството тамъ отива изцѣло за интереситѣ на самитѣ селяни, а въвеждането на машинитѣ освобождава селския трудъ и дава възможностъ на селянитѣ да задоволяватъ и други свои нужди, да живѣятъ по-културно, отколкото селянитѣ въ другитѣ страни.

Че действително капиталистическата рационализация, че капиталистическата мишинизация докарва бедствия за селнитѣ-стопани, това признава и единъ американски професоръ, който, следъ като прави прегледъ на американското земеделѣние и следъ като констатира факта, че действително въ Америка земеделѣнието е машинизирано, казва

така: (Чете) „Въ продължение на 10 години 70.000 ферми сж напустнати, 4 милиона земеделци сж напустнали фермитъ и сж се заселили въ малкитъ и голъмитъ градове. Много други, които още сж по фермитъ, намиратъ, че е напълно невъзможно да изкарватъ поминака си чрезъ земеделъието“. И по-нататъкъ казва така: (Чете) „Разорение стърчи сега тамъ, където нѣкогажъ царуваше благоденствие“. Значи, докато капиталистическата машинизация, която е въ пълненъ размахъ въ Америка, е докарала бедствие на трудящитъ се маси, на селянитъ, защото производството, което е станало тамъ при увеличената машинизация, не е въ интереса на маситъ, то съветската колективизация и машинизация на земеделъскоо производство е изключително въ полза на самитъ селяни и имъ донесе благоденствие. Тѣй че изходътъ, соченъ отъ буржоазията въ машинизиране на селското стопанство, не е по пътя на капиталистическата машинизация, а е по пътя на социалистическата машинизация, при която машинитъ на земеделъското производство работятъ въ полза на селскитъ маси.

А. Буковъ (з): Тази машинизация е книжна — трѣбва да разберете това.

А. Бояджиевъ (раб): Успокоявайте се, че е книжна.

А. Буковъ (з): Да, защото сега нѣматъ семе да засѣятъ.

А. Бояджиевъ (раб): Вие сѣнувате.

А. Буковъ (з): Не сѣнувамъ, а е тѣй. Вие сѣнувате.

Нѣкой отъ работницитъ: Вие ще имъ изпратите малко!

А. Буковъ (з): Азъ вѣрвамъ, че вие сте взели вече грижата да имъ пратите.

П. Стоевъ (раб): При това положение, когато свѣтовната аграрна криза е разорила селскитъ маси, когато тя докарва тѣхното положение до просешка тогя, когато ги е докарала, както вие казвате, до положението на пълно обезвѣряване въ капиталистическата система, какъвъ изходъ вие сочите на тия селски маси при вашето земеделъско капиталистическо стопанство? Като изходъ вие сочите не освобождение, не улеснение селскитъ маси въ борбата имъ съ природата и не създаване условия за селянина да живѣе като човѣкъ, а тѣкмо обратното: пътя на закрепостяване на селскитъ маси къмъ земята, пътя на вѣчната борба на селянина съ природнитъ стихии, пътя на положението, когато селскитъ маси не могатъ по никой начинъ да се освободятъ отъ бедственото си положение, въ което сж днесъ.

Нѣкой отъ земеделцитъ: Това е въ вашъ интересъ.

А. Буковъ (з): Ние искаме да го направимъ господарь на земята му, а вие искате да го направите робъ.

П. Стоевъ (раб): Всичкитъ ония мѣрки, които вие сочите като целѣи подобрене положението на маситъ, сж въ сжщностъ само мѣрки, които влошаватъ тѣхното бедствено положение. Азъ ще ви кажа кои сж тѣ.

А. Буковъ (з): Не е вѣрно.

П. Стоевъ (раб): Основната мѣрка, която предприехте по пътя на изходъ за селскитъ маси, е: все повече и повече стоварвате всички тежести отъ кризата върху тѣхния грѣбъ. Като доказателство, че действително вие не водите политика на задоволяване селскитъ маси, сж самитъ ваши мѣрки, които вие предприемате. Какво е, напр., Дирекцията за храноизноса? Когато бѣ поставенъ тоя въпросъ тукъ на разглеждане, ние казахме, че Дирекцията за храноизноса съвсемъ нѣма да донесе подобрене въ положението на дребнитъ и срѣдни селяни, които сж болшинство у насъ; че съ законопроекта за сжщата съвсемъ нѣма да се донесе нѣкакво облекчение, а че, на противъ, той ще донесе влошаване, ще увеличи първопричината за влошаване положението на селскитъ маси. Напр., кой е онзи селски слой, който разбира, така да се каже, отъ храноизноса? Самитъ вие констатираете това, което ви казватъ селянитъ, че една малка частъ, предимно едритъ земеделъски производители, можаха да продадатъ своитъ зърнени произведения по ценитъ, които вие сте поставили — само една съвсемъ малка частъ, която представлява богатия слой въ село и която използва закона. Но когато вие събрахте чр.зъ Дирекцията на храноизноса зърненитъ храни по цени по-високи, какво

стана по-нататъкъ? Облагодетелствуваха се единъ малкъ слой хора въ селото, както и търговцитъ-житари и мелничаритъ; днесъ, обаче, грамадната частъ отъ селското и градското население купува зърнени храни на цени така високи, каквито вие докарахте съ вашата монополна дирекция. И докато отъ самитъ селски производители хранитъ се купуватъ на извънредно низки цени, днесъ масата селяни, които иматъ недостатъчно храна да изхранватъ семействата си и да засѣватъ, купуватъ сжщитъ тѣзи храни на много по-високи цени, отколкото ги продадоха. А не забравяйте, че въ българското селско стопанство 57% отъ стопанитъ не могатъ да продаватъ абсолютно нищо; на противъ, тѣ винаги купуватъ, защото иматъ подъ 50 декара земя, която не може да произвежда храни за издръжка на самитъ тия производители.

А. Буковъ (з): Това не е вѣрно, което разправяшъ.

П. Стоевъ (раб): Тѣзи стопани пѣкъ, които иматъ до 100 декара и които сж 20% отъ населението, произвеждатъ толкова, колкото да задоволятъ най-насжщнитъ си нужди, но и на тѣхъ не достига за засѣване, и тѣ днесъ купуватъ отъ вашата дирекция не вече по 2 л. кгр., колкото бѣше по-преди, когато се продаваха зърненитъ храни, а по 4 и 5 л.; градското пѣкъ население яде хлѣба по 5-50 и 6 л. Тѣй че вашитъ мѣрки — Дирекцията за храноизноса — целѣщи „облекчаване“ положението на селянитъ, не дадоха никакви резултати, освенъ облагодетелствуване на едритъ селяни и житни търговци.

Т. Бошнаковъ (з): Ама защо не кажешъ, че градското население яде месото 15 л. кгр., а не 40?

П. Стоевъ (раб): Такива сж и всичкитъ ваши други мѣрки, напр., законътъ за контрола върху картелитъ.

А. Буковъ (з): Това нѣма нищо общо съ законопроекта, който разискваме.

П. Стоевъ (раб): Това сж все мѣрки, които вие вземахте за „спасение“ на селянитъ. — Сжщо и тоя законъ, законътъ за контрола върху картелитъ, абсолютно нищо не донесе за подобрене положението на селянина и градскитъ трудящи се маси. Нѣщо повече, трѣбва да ви кажа, че прилагането на тоя вашъ законъ довежда и до абсурди. Отивамъ, напр., въ единъ магазинъ за шапки и гледамъ поставили „нормировачна“ цена по 500 л. Следъ като се пазарихъ съ стопанина на магазина, дадохъ ми я шапката за 400 л. (Възражения отъ земеделцитъ) На много мѣста ще видите, че продуктитъ отъ първа необходимостъ за селскитъ маси се продаватъ на по-низки цени отъ нормиранитъ чрезъ вашия законъ за картелитъ.

Т. Бошнаковъ (з): А бе, Петко! Защо разправяшъ тия работи? Говоришъ само за хлѣба, че струвалъ 5—6 л. кгр.; защо не кажешъ колко се купува месото, маслото, млѣкото, сиренето, яйцата? Говоришъ само за хлѣба, а за другитъ мълчишъ! Демагогъ!

П. Стоевъ (раб): Това е положението, което тежи като водениченъ камѣкъ и смущава селското и градското население.

Една отъ причинитъ, които влошаватъ положението на селскитъ маси, то е и разликата въ ценитъ между индустриалнитъ и селскитъ продукти. Така наречената ножица въ ценитъ е сжщо една отъ ония причини, които увеличаватъ бедственото положение на селянитъ. Докато ценитъ на зърненитъ храни сж паднали съ повече отъ 60%, то ценитъ на индустриалнитъ продукти сж паднали само съ 5—10, най-много до 15%. Има нѣкои и покачени цени. Обаче правителството не върши абсолютно нищо, за да може да премахне тая ножица. Тая разлика въ ценитъ иде главно отъ така нареченото покровителствуване на „родната индустрия“ — отъ увеличение на митата и монополното — за капиталиститъ производство и търговия. И ако вие искате да помогнете на селскитъ и работнически маси, премахнете високитъ мита върху захарта, върху солта, върху газта и всички други продукти отъ първа необходимостъ.

Т. Бошнаковъ (з): Недей ни учи.

П. Стоевъ (раб): Недейте убива покупателната способностъ на трудящитъ се. Въмѣсто да викате и поставяте въпроса на менъ, направете вие това.

Нѣкой отъ земеделцитъ: Ами ако го направимъ ние, тогава ти съ какво ще агитирашъ?

А. Циганчевъ (з): (Къмъ П. Стоевъ) Ти събрание ли правишъ или по законопроекта говоришъ?

П. Стоевъ (раб): Напр., захарта се предлага по 3-12 л. килограмътъ на ломското пристанище, а тукъ населението яде захаръ по 26 л. килограмътъ; газта сжщо.

А. Буковъ (з): Кажу, какъ смѣташъ да се оправи положението?

П. Стоевъ (раб): Премахнете ножицата, премахнете митата, премахнете акциза върху захарта, за да може населението да яде евтина захаръ; влѣзте въ търговски връзки съ Съветския съюзъ, отъ кждето ще можете да получите евтини стоки: и захаръ, и газъ, и всичко друго.

А. Буковъ (з): За тамъ нѣма какво да изнасяме, освенъ васъ.

П. Стоевъ (раб): Вие не можете да направите това, защото играете по свирката на финансовия капиталъ, който нѣма интересъ да направи това. Туй е положението.

А. Циганчевъ (з): Защо се сърдите? Всичко това е за ваша полза: колкото по-зле, толкова по-добре!

А. Буковъ (з): Кажу конкретно, какъ ще се оправи положението?

П. Стоевъ (раб): Друга мѣрка, която вие сочите за подобрене положението на селянитѣ, това е именно днешниятъ законопроектъ. Още отначало, обаче, азъ казахъ, че той не носи нищо друго, освенъ илюзии за селянитѣ.

Т. Бошнаковъ (з): Хайде де!

П. Стоевъ (раб): Ще ви кажа защо: съ него вие нѣма да подобрите положението на дребнитѣ и срѣдни земеделци абсолютно съ нищо, а то все повече и повече се влошава. Този законопроектъ спада къмъ оная категория мѣрки, които ние наричаме социална демагогия. Колко сж задълженията на селянина? Тѣ сж надъ 14 милиарда лева.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Отъ кжде ги знаешъ?

П. Стоевъ (раб): Къмъ частнитѣ банки, къмъ лихвари, къмъ бакали и търговци задълженията сж около 2 милиарда и 150 милиона лева, по ваше изчисление; задълженията къмъ Земледѣлската банка сж около 4-5 милиарда лева; задълженията къмъ популярнитѣ банки, къмъ кооперативнитѣ банки и др., сжщо такава цифра; данъци къмъ общини и държава около 3 милиарда лева. Е, какъ вие ще облекчите положението на селянитѣ съ този законопроектъ?

А. Буковъ (з): Ама не станаха 14 милиарда.

П. Стоевъ (раб): Сега ще ги намѣря.

А. Буковъ (з): Намѣри ги де.

А. Неновъ (раб): Тоя Буковъ нито разбира отъ земедѣлие, нито разбира отъ цифри.

П. Стоевъ (раб): Задълженията къмъ лихвари, банки и търговци сж 1 милиардъ и 500 милиона лева.

А. Буковъ (з): Така.

П. Стоевъ (раб): Задълженията къмъ притежатели на складове за машини сж 400 милиона лева.

А. Буковъ (з): Станаха всичко 2 милиарда лева.

П. Стоевъ (раб): Задълженията къмъ частни лица сж около 250 милиона лева, по ваше изчисление; задълженията къмъ Българската земеделска банка сж 3.527.000.000 л.; къмъ популярнитѣ банки — 305 милиона; къмъ земеделскитѣ кооперации — 547 милиона; къмъ Централната кооперативна банка — около 1 милиардъ; чрезъ земеделскитѣ кооперации пакъ къмъ Земледѣлската банка — около 1.092.000.000, или всичко — 10.771.000.000 лева. Къмъ тѣхъ като прибавимъ и около 3 милиарда лева дължими за данъци къмъ държавата, окръжитѣ и общинитѣ и неопростени глоби за законѣни данъци, излиза, че около 14 милиарда лева тежатъ днесъ като водениченъ камъкъ върху гърба на селянитѣ.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Това е по нашата смѣтка, а по вашата?

П. Стоевъ (раб): Отъ кои задължения искате да махнете 30%? Само отъ частнитѣ задължения, които сж около 2 милиарда и нѣщо. Г-да! Трудящитѣ се селяни, които иматъ задължения къмъ лихваритѣ и пр., фактически от давна сж ги унищожили за себе си, защото тѣ не ги плащатъ, по силата на туй, че не могатъ да ги платятъ. А вие днесъ съ вашия законопроектъ искате да ги заставите на сила да платятъ, макаръ въ 5 години, 70% отъ тия задължения.

Министъръ Д. Гичевъ: Както въ Русия ги каратъ да плащатъ.

П. Стоевъ (раб): Законопроектътъ съвсемъ не цели да подобри положението на оная огромна частъ отъ земеделцитѣ длъжници, които сж направили задължения за подкрепа на своитѣ стопанства, за данъци, за издръжка на своитѣ семейства, защото голѣмата частъ отъ заемитѣ, които земеделцитѣ сж направили, сж ги направили за издръжка на семействата си; голѣмата частъ отъ тия земеделци сж съ дребни стопанства, тѣ обработватъ земя и придобиватъ отъ нея по-малко, отколкото е необходимо за издръжката на семействата имъ и, за да свържатъ двата края, да могатъ да изкаратъ зимата, прибѣгватъ къмъ заеми. Но понеже 57% отъ селскитѣ стопани сж съ земя подъ 50 декара, ясно е, че Земледѣлската банка, която дава заеми, не ги дава на тѣзи дребни селяни, защото тѣ не сж достатъчна гаранция. Сжщо и популярнитѣ банки не сж дали заеми на тѣзи селяни, пакъ по тази причина. Дребнитѣ селяни, които сж голѣмото число у насъ, иматъ своитѣ задължения къмъ частни лихвари, бакали, кръчмари и пр. . . .

Д. Долбински (з): И тѣзи задължения ние намаляваме.

П. Стоевъ (раб): . . . и по силата на туй, че не могатъ да ги платятъ, тѣ сж ги унищожили за себе си, тѣ не ги плащатъ. И голѣмата частъ отъ кредиторитѣ имъ отдавна биха се задоволили, ако получатъ 50% и даже 30% отъ вземанията си, но и това не могатъ да получатъ. А съ вашия законопроектъ, г-да, вие идете да гарантирате вземанията на тѣзи кредитори, като накарате тѣхнитѣ длъжници земеделци въ продължение на 3 и 5 години да си биятъ главитѣ, да работятъ и денемъ и нощемъ, за да заплатятъ 70% отъ задълженията си. А въ края на краищата, следъ като Земледѣлската банка, при приемането на конкордатъ, стане гарантъ предъ кредиторитѣ за тѣхнитѣ вземания, въ такъвъ случай тя, понеже се ползува съ привилегии по закона, следъ като изплати на кредиторъ вземанието му, ще прибѣгне къмъ ексекутивното събиране на вземанията си, като посегне на имотитѣ на длъжника. По такъвъ начинъ съ вашия законопроектъ вие съвсемъ не допринасяте за облекчение тежкото положение на дребнитѣ селяни. Напротивъ, съ него вие ги обвързвате и ги карате насилствено да признаятъ задълженията си къмъ селскитѣ тувове — лихвари, кръчмари, бакали и пр. Това е положението. (Възражения отъ земеделцитѣ)

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Ще дойдатъ при васъ.

П. Стоевъ (раб): Тѣ идатъ при насъ.

Въ законопроекта вие казвате, че се опрощаватъ дълговетъ само на ония селяни, които сж направили заеми и дългове въ връзка съ своето стопанство. Обаче голѣмата частъ отъ селскитѣ стопани, които сж дребни и които сж разорени отъ кризата, правятъ своитѣ задължения не въ връзка съ подобрене на стопанството си, а за покриване дефицита му; голѣмата частъ отъ селскитѣ стопани правятъ заеми, за да платятъ данъцитѣ си, за да изхранятъ семействата си. За свръзване на двата края, тѣ прибѣгватъ и до търсене други препитания. Днесъ, при общата стопанска криза, обаче, тѣ не могатъ да намѣрятъ никаква работа въ града затуй, защото и градскитѣ пролетариатъ е на улицата и, следователно, членоветѣ на селското дребно семейство оставатъ въ село, при положение да изкарватъ своята прехрана само отъ тѣзи 50 декара. Тѣ не могатъ да допринесатъ никакъвъ плюсъ къмъ издръжката на своето семейство, освенъ това, което тѣ сж изкарали отъ стопанството. Следователно, заемитѣ, които правятъ, било при частни лихвари, било при бакали и кръчмари, било къмъ държавни банки и т. н., сж заеми, направени за покриване дефицититѣ на своитѣ стопанства, за издръжка на своитѣ семейства, за купуване волъ, за поправка на срутени сгради

и пр. Днес вие искате да облекчите тяхното положение като ги обвързвате с договори, но те фактически отдавна сж унищожили сами тия задължения по силата на това, че не могат да ги платят. Вашият законопроект, обаче, ги задължава да сключват конкордатъ с своите кредитори при гаранцията на Земледълската банка и изплащането му да става така: дългове до 15.000 л. ще се плащат въ продължение на 3 години, дългове от 15.000 до 50.000 л. ще се плащат въ продължение на 5 години и дългове над 50.000 л. ще се плащат въ продължение на 8 години. Азъ ви питамъ: кое селско стопанство, което притежава под 50 декара земя, която не му стига за изхранване на семейството, която не може да гарантира минималната прехрана на това семейство, по силата на което една голѣма част от членоветъ на такова семейство отиват да търсят работа въ градоветъ, а днес поради индустриалната криза не я намиратъ — азъ ви питамъ, казвамъ, кое селско стопанство, което има 15.000 л. задължения, когато сключва конкордатъ при това неблагоприятно положение, при тѣзи ниски цени, при тая безработица, ще може да събере тия пари, за да плати тоя дългъ, да плати лихвитъ, да плати и данѣцитъ, които виснат надъ главата му, въ продължение на тия три години, когато то ще сключва ежегодно с дефицитъ? Кое е това дребно или сръдно селско стопанство — а те сж повече от 85% въ България — което ще може да покрива нуждитъ си?

Министъръ Д. Гичевъ: Ще направи конкордатъ за 5 години и ще плаща по 3.000 л. годишно.

П. Стоевъ (раб): По-нататъкъ. Кой отъ ония селяни, които иматъ да дължатъ до 50.000 л. и голѣма частъ отъ които сж сръдни селяни, при положението на нискитъ цени въ земледѣлското производство, ...

Министъръ Д. Гичевъ: Който има 100.000 л., той е богатъ — недей плака за него!

П. Стоевъ (раб): ... ще може въ продължение на 5 години да изкара толкозъ, че като продаде на пазара хранитъ си, да може да посрещне и да изплати своитъ задължения и лихвитъ имъ, да поддържа своето семейство и въ края на крайщата въ продължение на тия 5 години да може да плати тия 50.000 л.? Ясно е, че това не може да стане. За да може въ продължение на 5 години да получи освенъ тия 50.000 л. отъ излишъкъ, за да може да обработва стопанството си, да плаща данѣци и да може да плати своя дългъ, ще рече, че въ тия 5 години ще трѣбва да се произведатъ отъ това сръдно замедѣлско стопанство най-малко 25.000 кгр. зърнени храни за проданъ. А това е невъзможно за едно стопанство, което обработва до 100 декара земя.

А. Буковъ (з): Какво трѣбва да се направи?

П. Стоевъ (раб): Опрощаване на дълговетъ.

Ясно е, че при това положение кредиторитъ, които видятъ невъзможността на селянитъ да платятъ тия свои задължения, сами отиватъ при своитъ длъжници и казватъ: „Плати бе, джанъмъ, 20—30—50%, колкото можешъ да платиш, и да му туримъ край“. Вие съ вашия законопроектъ идвате не да помогнете на тия бедствуващи селяни, които дължатъ тия задължения, а чисто и просто идвате да гарантирате вземанията на кредиторитъ, макаръ и съ 30% по-долу, защото отдавна едни отъ тяхъ сж се простили съ 30, други съ 50%, а на много мѣста трети сж се простили даже 100% отъ своитъ вземания.

По-нататкъ въ законопроекта се казва, че ще се сключва конкордатъ между длъжника и кредитора, при гаранцията на Земледѣлската банка, ако Земледѣлската банка намѣри, че длъжникътъ има достатъчно имотъ за гарантиране нейното вземане. Ясно е, че при положението, въ което се намира земледѣлецътъ-стопанинъ, при обезценяването на селскитъ произведения, при обезценяването на земледѣлския инвентаръ, Земледѣлската банка нѣма да се реши да гарантира плащанията на ония земледѣлски стопани, които сж разорени.

И. Василевъ (з): Толкозъ по-добре за длъжника. Вие изпадате въ противречие.

П. Стоевъ (раб): Въ такъвъ случай изваденитъ изпълнителни листове срещу тия селяни ще бждатъ изпълнени, ще бждатъ продадени имотитъ имъ, независимо отъ вашия законопроектъ. Но тъй, както е поставенъ въпросътъ за конкордата, тукъ, вие обременявате тия селски длъжници, които сж разорени отъ стопанско-аграрната криза,

съ още сума разноски, защото вие отваряте вратитъ за адвокатски възнаграждения, вие отваряте вратитъ за сдебни разноски.

Д. Долбински (з): Тукъ нѣма разноски.

П. Стоевъ (раб): Има.

Д. Долбински (з): Производството е безплатно. Производството се освобождава отъ всички берии.

П. Стоевъ (раб): Не можете да ме убедите, че единъ длъжникъ, когато обжалва решението въ апелативния съдъ, нѣма да вземе адвокатъ. Така че съ тѣзи мѣрки за опрощаване ужъ 30% и изплащане само на 70% отъ задълженията, се цели не подобрене положението на разоренитъ 85% отъ селянитъ, а чисто и просто се цели да се гарантиратъ вземанията на лихваритъ, банкеритъ и т. н.

Н. Алексиевъ (з): И се цели да се запази стопанството отъ разграбване.

П. Стоевъ (раб): Сега ще видимъ дали се цели това. Вие казвате по-нататкъ въ законопроекта, че гарантирате на селянина да му бждатъ непроданами 40 декара отъ земята. Но, при туй положение, когато селското стопанство достигне до 40 декара, то е разорено, то приключва ежегодно с дефицитъ и трѣбва да търси заеми, за да ги покрива, а при голѣмата стопанска криза и при този пунктъ отъ закона не могатъ да се намѣрятъ заеми. По този начинъ вие чисто и просто закрепостявате тоя селянинъ къмъ неговото парче земя, къмъ вѣчно тегло. И вие, които се наричате Земледѣлска партия, която цели ужъ не само да гарантира хлѣба на селянина, но и да го издигне културно, азъ ви питамъ: когато създавате този пунктъ отъ законопроекта, не съзнавате ли, че ще се създаде въ нашето село крепостничество? Вие създавате тепърва крепостничество на селянитъ въ българското село, вмѣсто ясно да имъ кажете, че тяхното спасение е въ колективизацията, кждето е възможно машинното обработване на земята; вие съ този членъ отъ законопроекта чисто и просто закрепостявате селянитъ и ги правите вѣчни роби на борбата съ природата и природнитъ стихии. (Възвращения отъ земледѣлцитъ)

А. Циганчевъ (з): Колективизацията прави селския народъ да бжде робъ, истински аргатинъ, а не този начинъ, който се предвижда въ законопроекта.

П. Стоевъ (раб): Освенъ това, при това постановление на законопроекта, че 40 декара на земледѣлско стопанство сж неотчуждаеми, тия стопанства винаги ще приключватъ съ дефицитъ и ще търсятъ начини да свържатъ двата края, ще търсятъ заеми, но никога не ще могатъ да намѣрятъ такива, защото кредиторътъ не ще имъ даде пари, защото ще бждатъ безвъзвратно загубени. (Възвращения отъ земледѣлцитъ)

Следователно, вие оставяте селянитъ въ положение все повече и повече да се разоряватъ. Освенъ това вие ги закрепостявате къмъ тяхното селско стопанство, безъ да могатъ да получатъ каквато и да е помощъ. Вие затваряте тяхния кредитъ, вие ги лишавате отъ възможностъ да търсятъ кредитъ отъ кждето могатъ, защото предвиждате 40 декара да бждатъ непродана.

Министъръ Д. Гичевъ: Земледѣлската банка?

П. Стоевъ (раб): Земледѣлската банка дава само на едритъ собственици. — Какво е значението на този пунктъ отъ законопроекта? Вие не останехте назадъ и разкрихте вашата интимна мисль въ това направление. Още първиятъ ораторъ на Народния блокъ, г. Стефанъ Петковъ, разкри това и каза, че съ създаването неприкосновенностъ на 40 декара земя вие целитъ не подобрене положението на тия селяни, а създаването на социална база на буржоазното господство. По такъвъ начинъ вие искате да направите отъ тия селяни оръдия за борба противъ надигащитъ се градски трудящи се маси, както и противъ надигащитъ се бедни селяни, които иматъ много по-малко отъ 40 декара земя, които сжщо така сж единъ голѣмъ брой.

Следователно, съ създаването на тоя слой селяни, както и сами признавате, вие целитъ да ги направите, така да се каже, едно оръдие въ ржцетъ на буржоазията, на лихварския и финансовъ капиталъ, за да се прѣчи на тяхната собствена борба и на борбата на пролетарията.

Това е целта на тоя законопроектъ, а не нѣкакво подобрене положението на селянина, или за гарантиране на неговия имотъ. Съ тия 40 декара неотчуждаема земя, които

предвиждате, вие не създавате възможност на селското стопанство да се машинизира, да се модернизира, защото насърчавате крепостничеството и създавате едно положение, което прави селянина робъ на земята и на природните стихии.

Т. Бошнаковъ (з): Както въ Русия.

П. Стоевъ (раб): Вие претендирате, че съ тоя законопроект прокарвате и други нѣща въ полза на селянина, а фактически той е по-реакционенъ отъ всички други ваши закони.

Но има и друга една частъ отъ този законопроектъ, която е важна: вие предвиждате да не бѣде отчуждавана, продавана на всѣко стопанство земя до 40 декара, а същевременно въ чл. 14 на законопроекта се казва: (Чете) „Вземанията на Българската земеделска банка, произтичащи отъ операции по настоящия законъ, се ползватъ съ привилегии при удовлетворението, при условията на чл. 37 отъ закона за организация на ипотечния кредитъ“. Кой е тукъ гарантътъ при сключения конкордатъ между длъжници и кредитори? — Земеделската държавна банка. Вие чисто и просто предвиждате, че длъжниците сѣ длъжни да изплатятъ своитѣ дългове въ срокове отъ 3 години за дългове до 15.000 л., въ срокъ отъ 5 години за дългове до 50.000 л. и въ срокъ отъ 8 години за дългове надъ 50.000 л. При това Земеделската банка ще бѣде гарантъ при сключването на конкордата. Но понеже Земеделската банка се ползува съ права при събирането на нейнитѣ задължения, тя чисто и просто ще стане, така да се каже, главенъ продавачъ-екзекуторъ на селскитѣ имоти, и, макаръ да сте предвидѣли размѣра на неотчуждаемитѣ земи да бѣде 40 декара, банката ще вземе имотитѣ на селянитѣ и ще ги продаде.

Министъръ Д. Гичевъ: Досега никому банката не е вземала земята.

П. Стоевъ (раб): Ще я вземе, г. министре.

Тѣй че отъ една страна вие предвиждате единъ размѣръ отъ 40 декара за неотчуждаемитѣ земи, а отъ друга страна отваряте вратитѣ за продаване на земитѣ, следъ като гарантирате всички вземания на кредиторитѣ и давате възможност на Земеделската банка да продава имотитѣ на заборчлѣлитѣ селяни. Азъ ви питамъ, какво ще правите вие съ данъчнитѣ задължения на селянитѣ къмъ държавата, щомъ и държавата се ползува съ привилегия при събиране на своитѣ вземания?

А. Буковъ (з): А вие какво ще направите съ тия задължения — ще ги простите ли?

П. Стоевъ (раб): Ще ви кажа следъ малко.

А. Буковъ (з): Кажи де!

П. Стоевъ (раб): Следователно, отъ една страна вие предвиждате въ законопроекта да не се отчуждава земята на всѣки задължнѣлъ стопанинъ до 40 декара, а отъ друга страна съ чл. 14 напълно отваряте възможностъ за екзекуция на селскитѣ стопани, за продаване на тѣхнитѣ имоти. Въ по-нататъшнитѣ членове на законопроекта даже предвиждате наказателни санкции за ония селяни, които днесъ сѣ се отказали да плащатъ своитѣ задължения, които сѣ унищожили за себе си тия задължения. Въ чл. 19 на законопроекта чисто и просто се казва: (Чете) „Всички, които не се подчиняватъ на решенията и разпорежданията на мировия сѣдия и нотариуса, издадени въ връзка съ прилагането на настоящия законъ, се наказватъ по чл. 154 отъ наказателния законъ“. Какво ще каже това? Понеже законопроектътъ предвижда, че конкордатътъ се сключва по искане на кредитора или на длъжника или по искане на двамата, и понеже по-голѣмата частъ отъ селянитѣ фактически сѣ унищожили своитѣ задължения, тѣ сами нѣма да отидатъ да молятъ кредиторите за сключване на конкордатъ или да му платятъ своя дългъ, и, следователно, кредиторитѣ самички ще прибѣгнатъ, по различни начини и чрезъ различни срѣдства, за събиране на своитѣ вземания или пъкъ ще заставятъ длъжника да сключи конкордата.

Следователно, съ чл. 19 дребнитѣ селяни, които, по силата на това, че сѣ обединѣли, достигнали сѣ до просешка тояга и не могатъ да си платятъ дълговетѣ, не искатъ да сключатъ и конкордатъ, вие ги туряте въ рѣцетъ на углавната отговорност. По силата на тоя чл. 19 вие ще турите дребния селянинъ въ тюрмата затуй, че не се е подчинилъ на желанието на кредитора или на разпорежданията

на сѣдията или на нотариуса. Вие просто насилствено задължавате селянина да признава свои задължения къмъ кредитора си, макаръ и въ размѣръ 70%. Виждате какъвъ изходъ отъ това бедствено положение сочите вие за грамадната частъ отъ селскитѣ маси, 57%, които иматъ подъ 50 декара, и 28% отъ тия, които иматъ отъ 50 до 100 декара и които сѣ именно грамадната частъ отъ селскитѣ маси, които тѣнатъ въ мизерия и не могатъ да плащатъ.

Н. Алексиевъ (з): Земеделскитѣ работници въ Русия свободни ли сѣ, когато искатъ — да работятъ, когато искатъ — да не работятъ?

П. Стоевъ (раб): Идете тамъ и ще видите какво е. — Но, г. г. народни представители, когато вие давате такива палиативи, когато сочите такива мѣрки за изходъ отъ бедственото положение на селянитѣ, нека видимъ какво искатъ самитѣ селяни. Още преди 21 юний м. г. и следъ това селянитѣ въ публични, организационни и други събрания, навсѣкжде издигатъ искането за пълно опрощаване на дълговетѣ, защото при върлуващата стопанска и аграрна криза тѣ не могатъ да плащатъ абсолютно нищо. Но тѣ не искатъ пълно опрощаване само на дълговетѣ къмъ частнитѣ заемодавци, които сѣ само 2 милиарда лева и нѣщо. Азъ ви казахъ, че всичкитѣ имъ задължения възлизатъ на около 14 милиарда лева. Като имъ опрощавате 30% отъ задълженията къмъ частнитѣ кредитори, които сѣ 2.150.000.000 л. по вашата смѣтка, г. министре — значи, 7 пѣти по-малко отъ всичкитѣ имъ задължения — това ще рече, че имъ опрощавате $\frac{1}{22}$ отъ всичкитѣ имъ задължения. Следователно, това опрощаване е капка въ морето, въ сравнение съ онова, което искатъ селскитѣ маси. Днесъ действително селянитѣ сѣ разорени и не могатъ да свържатъ двата края. Потѣнали въ дългове и неплатени данѣци, обирани отъ спекуланти, обирани отъ всевъзможни лихвари, тѣ търсятъ другъ изходъ отъ положението. Тѣ нѣма да се хванатъ на вѣждицата на този законъ, който имъ предлагате.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: И на вашата вѣждица нѣма да се хванатъ.

П. Стоевъ (раб): Тѣ видѣха какво представлява вашиятъ законъ за храноизноса, вашиятъ законъ противъ картелитѣ; тѣ ясно разбиратъ вашата демагогия.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: Тѣ ясно разбиратъ, че не може тѣй, както вие искате и препорѣчвате. Тѣ искатъ да имъ се даде възможностъ да плащатъ. Това искатъ.

П. Стоевъ (раб): При все че сте изпратили вашия законопроектъ въ селскитѣ дружби, тѣ съвсемъ нѣма да се хванатъ на тая вѣждица. Тѣ и днесъ повсемѣстно заявяватъ, че искатъ пълно опрощаване на дълговетѣ къмъ частнитѣ лица-лихвари, искатъ опрощаване на данѣцитѣ, . . .

А. Циганчевъ (з): Това вие го искате.

П. Стоевъ (раб): Искатъ го дружбитѣ по селата, искатъ всички трудящи се селяни, защото не могатъ вече да плащатъ. И тѣ вече решително се борятъ. И по пѣти на тая своя борба тѣ създаватъ акционни селски комитети, за да се наложатъ. Тѣ искатъ премахването на спекулата, премахването на лихварството, тѣ искатъ премахването на митата и връзки съ Съветския съюзъ, за да могатъ да се получатъ отъ тамъ по-евтини стоки отъ първа необходимостъ. Тѣ искатъ освобождаване отъ данѣци на дребнитѣ селяни и намаляние данѣцитѣ на срѣднитѣ, и въ името на тия искания изграждатъ свои селски комитети за борба, за да могатъ да се освободятъ отъ това тежко бремѣ. По-нататѣкъ тѣ искатъ помощъ въ връзка съ кризата. Въ името на тия свои искания, които днесъ ги вълнуватъ, тѣ се борятъ непрестанно и изграждатъ, както казахъ, свои селски комитети. Партията на пролетариата, която е най-искрениятъ защитникъ не само на интереситѣ на работниците, но и на интереситѣ на селянитѣ, днесъ, повече отъ всѣки другъ пѣтъ, застава братски начело на борбата на разоренитѣ дребни и срѣдни селяни и имъ казва: пѣттѣ на спасението е въ единната борба съ работническата класа, въ името на жизненитѣ имъ интереси, за които тѣ днесъ се борятъ и издигатъ лозунга за изграждане на селски комитети. Но че действително селянитѣ се борятъ и следватъ онзи пѣтъ, който имъ сочи партията на пролетариата, показватъ всички тѣзи факти, които имаме днесъ въ селото. Въ голѣмата частъ отъ селата сѣ образувани селски комитети за защита непосредственитѣ интереси на селянитѣ. Тѣ сами се отказватъ отъ

това, което вие им давате. Онзи ден г. Ганевъ, представител отъ Земледѣлския съюзъ, каза, че като опростите 30% отъ частнитъ задължения на чичо, той ще накрие калпака, ще наведе глава надъ браздитъ и ще бѣде готовъ дори да лѣе кръвта си по бойнитъ полета. Всичко това, г. г. народни представители, е за тонковцитъ и да се харесват на чорбаджиитъ си, да се харесват на вашия господар — финансовия капиталъ — но това не е въ интереса на селскитъ маси. И че действително селянитъ не ви благодарятъ за това, дето вие ги закрепостявате съ вашитъ 40 декара, показва статията на единъ депутатъ отъ болшинството, на г. Стамо Пулевъ, който, следъ като прави обиколка изъ старозагорскитъ села, пише статия въ в. „Земя“ и изнася, че селянитъ при това положение, въ което сѣ, и при тѣзи задължения, при тѣзи грамадни данъци, при тази безценица на земята, на земледѣлскитъ продукти, вече се отказватъ отъ частната собственостъ и предпочитатъ държавата да вземе земята и да имъ я дава да я работятъ подъ наемъ. Така че селянитъ вече не сѣ жадни за тази частна собственостъ отъ 40 декара, която имъ гарантирате и съ която искате да ги закрепостите. На селскитъ маси очитъ сѣ обърнати къмъ онова земледѣлско производство, което сѣ организирани рускитъ селяни съ помощта и подъ ръководството на руския пролетариатъ.

А. Буковъ (з): Нѣма селянитъ да се хванатъ на вашата вѣдига да станатъ аргати и да се хранятъ на общъ казанъ.

П. Стоевъ (раб): Селянитъ, които се борятъ днесъ съ земята, подпомагани отъ своитъ жени и деца, които лѣятъ потъта и кръвта си по полето, не мислятъ да се закрепостяватъ и да ставатъ крепостници. Тѣ искатъ да иматъ това, което иматъ тѣхнитъ братя въ Русия.

А. Буковъ (з): На собствена земя крепостни нѣма; крепостни има на чужда земя. И вие искате да ги направите такива.

П. Стоевъ (раб): Селянитъ вече виждатъ, че тѣхното спасение не е въ закрепостяването, не е въ създаването на палиативи като този законопроектъ, не е въ заставяването имъ да плащатъ задължението си по този начинъ, а е въ усъвършенствуването техниката на производството, въ създаването на условия за облекчаване на селския трудъ, което може да стане само чрезъ въвеждането на машината, . . .

А. Циганчевъ (з): На държавнитъ кооперации.

П. Стоевъ (раб): . . . чрезъ индустриализацията на производството на селското стопанство, но не капиталистическата индустриализация, която дава благата въ полза на капиталиститъ, на притежателитъ на машинитъ, а индустриализация въ полза на селскитъ маси, точно така, както е въ руското колхозно стопанство.

Министъръ Д. Гичевъ: На което продаватъ инвентара за борчове и го продава Государствената банка.

П. Стоевъ (раб): Борейки се срещу тѣзи тежки задължения, срещу тежкитъ данъци и въобще противъ цѣлата система на капитализма, убивайки всѣка вѣра въ буржоазията, днесъ селянитъ се борятъ за онова колхозно стопанство, което крачи напредъ и което не е въ криза, което създава само благоденствие на рускитъ селяни.

А. Буковъ (з): Петко! Ако те чуе чорбаджиия ти отъ Москва, ще ти дръпне ушитъ, гдето разправяшъ такива глупости. Ето какъ продаватъ тамъ имотитъ на селянитъ. Цѣла страница отъ в. „Экономическая жизнь“ (Сочи го), московско издание, е изпълнена съ обявления за продаване на имоти. Государствената банка, можайското отдѣление, продава на торфоразработчатъ всичко, което иматъ, занеустойка на нѣкакъвъ си платежъ отъ 23 хиляди рубли! Какво ми разправяшъ ти тукъ за тия колективитети? Вѣгъръ работи.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Опозицията въ Русия трѣбва да го е писала.

П. Стоевъ (раб): Азъ не зная тия факти, които г. Буковъ изнася, но зная следното нѣщо.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: (Къмъ А. Буковъ) Г. Буковъ! Дай му ти да ги прочете той.

П. Стоевъ (раб): Азъ зная, че голѣмото болшинство отъ рускитъ селяни се отказаха отъ своята частна собственостъ и станаха членове на колхозитъ, като поеха пѣтя на индустриалното производство въ свой интересъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Тѣ се отказаха не само отъ своята частна собственостъ, но и отъ държавата сѣ се отказали.

П. Стоевъ (раб): Ако действително има такива факти, които г. Буковъ съобщава, тѣ се отнасятъ за кулацитъ, за богатитъ селяни, които вие тукъ защищавате. . .

Министъръ Д. Гичевъ: За колхозитъ се отнася. Виждъ обявленията, продаватъ имъ инвентара.

П. Стоевъ (раб): . . . и които при конкуренцията на колхознитъ стопанства не могатъ да устоятъ. Тая класа отъ кулаци не получава подкрепа отъ държавата.

Министъръ Д. Гичевъ: (Къмъ П. Напетовъ) Петко бе, нали ти знаешъ, че това е болшевишки вестникъ. Кажи на Стоевъ, че е вѣрно това, което пише тамъ.

П. Стоевъ (раб): Българскитъ селяни искатъ да постигнатъ сѣщото, което днесъ сѣ постигнали рускитъ селяни и рускитъ работници. Следователно всички ония палиативи, които вие провеждате и съ които искате да залъгвате селскитъ маси, нѣма да постигнатъ своята целъ. Съ тѣхъ вие не можете да излъжете българскитъ селяни. Тѣхнитъ очи сѣ обърнати тамъ, където е тѣхното спасение. Въ името на тѣзи свои искания тѣ водятъ и още по-смѣло ще поведатъ борбата, като все повече и повече се сплотяватъ подъ знамето на селскитъ комитети и въ съюзъ и при ръководство на пролетариата ще докаратъ онова положение, което руския пролетариатъ докара за рускитъ селяни.

Но, г. г. народни представители, единъ отъ преждеговорившитъ оратори, а именно г. Стефанъ Петковъ, каза, че съ настоящия законопроектъ се цели да се спаси господството на буржоазията и затова той апелира, както всички оратори, къмъ буржоазията, да бѣде по-пожертвувателна, да пожертвува една малка частъ отъ своитъ имущества, защото, ако не пожертвува сега малко, после ще изгуби всичко, като дойде пролетарската революция. Разбира се, г. Петковъ съвсемъ не каза това отъ съображение да демагогствува, а го каза, защото разбира, че вашиятъ законопроектъ цели да спаси буржоазното господство, като се жертвува съвсемъ малка частъ отъ страна на кредиторитъ. Настоящиятъ законопроектъ цели именно закрепването на буржоазията, противъ която днесъ градскитъ и селски маси се борятъ. Но криви ще ви бждатъ смѣткитъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Г. Стоевъ! Благоволете да завършите.

П. Стоевъ (раб): Свършвамъ. — Спасението на селскитъ маси ще дойде по пѣтя на борбата за пълното премахване на тѣхнитъ задължения. Нашата парламентарна група заявява, че нѣма да гласува за настоящия законопроектъ. Обаче за всички ония предложения, които при второ четене на законопроекта ние ще направимъ за разширение на законопроекта въ смисълъ на пълно опрощаване на задълженията, а така сѣщо и за всички ония предложения, които ще се направятъ отъ други парламентарни групи за разширението на законопроекта въ интереса на трудящитъ се маси, нашата парламентарна група ще гласува.

На края нашата група заявява и ще се бори за истинския изходъ отъ положението, въ което се намиратъ селскитъ маси, който изходъ се състои въ пълното премахване на тѣхнитъ задължения къмъ лихвари, къмъ банкери и т. н., въ спирането на всѣкакви екзекуции, въ опрощаване на данъцитъ на дребнитъ селяни, въ намаляване данъцитъ на срѣднитъ селяни, въ даване земя на дребнитъ селяни, като се конфискуватъ едритъ манастирски и частни земи, каквито у насъ още има, като, въ връзка съ аграрната криза, държавата даде еднократна помощ на селянитъ, премахне спекулата и пр.

Въ името на тия искания, както и въ името на всички жизнени тѣхни искания трудящитъ се селски маси ще продължатъ борбата въ съюзъ съ пролетариата, като по пѣтя на тази борба ще издигатъ своето съзнание къмъ борба за премахване господството на буржоазията и изграждане работническо-селското правителство. (Ръкоплѣскания отъ работниците)

Председателстващ Н. Захариев: Има думата народният представител д-ръ Асенъ Цановъ.

П. Напетовъ (раб): Даватъ имъ семена, даватъ имъ торове, даватъ имъ безплатно земя, даватъ имъ всичко, което е необходимо, за да развиятъ стопанството, и ако не произвеждатъ нищо, ще имъ го взематъ, разбира се.

А. Радоловъ (з): Какъ да не е продажба това? Господарствената банка е авансирала пари или сръдства, не сж могли да ги изплатятъ, затова банката ги секвестира, взима ги.

Г. Костовъ (раб): Взема ги обратно отъ единъ колхозъ, за да ги даде на другъ колхозъ.

А. Радоловъ (з): И у насъ е тъй. Всъка банка, която има да взема, ако не може да си получи паритъ, продава имота на длъжника и следъ това дава тия пари на други.

Министъръ Д. Гичевъ: Обвиняватъ нашъ другаръ въ фалшификация. Азъ бихъ молилъ тѣзи, които сж ходили въ Русия, да кажатъ, какво значи: (Чете) „Для учинения исполнительный надписи на предмет описи и продажи имущества завода“. Какво значи „продажи имущества завода“?

Г. Костовъ (раб): Ама какъвъ заводъ? Притежание на частно лице ли е?

Министъръ Д. Гичевъ: Казва се: (Чете) „Продажи имущества, принадлежащего заводу „Компрессоръ“ въ покритие долга Госбанку“. Сжщо се говори за нѣкаква група совхози.

Г. Костовъ (раб): Совхозътъ е съветско стопанство.

Министъръ Д. Гичевъ: Да, съветско стопанство. На съветскитъ стопанства се продаватъ имуществата, на колхозитъ се продаватъ имуществата, на фабрицитъ сжщо се продаватъ имуществата. Защо не имъ се простятъ дълговетъ? Защо не дадете акълъ на Сталина да имъ прости дълговетъ.

А. Бояджиевъ (раб): Г. министре! Мога да Ви отговоря.

Председателстващ Н. Захариев: (Звъни): Г. Бояджиевъ! Нѣмате думата.

Министъръ Д. Гичевъ: Какво ще ми отговорите? Дайте акълъ на Сталинъ да прощава дълговетъ.

Г. Костовъ (раб): Колхозътъ е държавно стопанство, а не частно и не може да продава инвентара си. Държавата разполага съ своето стопанство.

А. Бояджиевъ (раб): Всички предприятия тамъ сж колективни или държавни. Всички си иматъ стопански планъ, и когато не изпълнятъ наредбитъ, взематъ се облагитъ отъ едно предприятие и се даватъ на друго. Но това не е продажба.

А. Циганчевъ (з): На търгъ ги продаватъ.

А. Буковъ (з): (Къмъ А. Бояджиевъ) Какво разправяшъ? Слушай. Тукъ ясно и просто е казано: на колективитета, който разработва бородинскитъ торфеници, се продава всичко. Ако си билъ въ Русия и знаешъ да четешъ, ела прочети. И само за една неустойка — не устоялъ 23.000 рубли на падежа — продава му се всичко.

А. Неновъ (раб): Ако единъ колхозъ се заеме съ земледѣлие, безъ да разбира отъ земледѣлие, като го видятъ, че не си разбира отъ работата, ще му взематъ кредита. Това е то.

Министъръ Д. Гичевъ: Дайте на Сталина акълъ да не продава.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Това не става у насъ — щомъ не платятъ, да имъ взематъ всичко.

Министъръ Д. Гичевъ: Я разправете, колко е доволно селското население тамъ.

А. Неновъ (раб): Колкото селското население въ Орфховско, г. министре. Откраднахте 3.000 гласа на Работническата партия. Въ Букьовци по-миналата недѣля полу-

чихме толкова гласа, че имаме 6 съветници, а завчера сме получили 21 гласа.

Министъръ Д. Гичевъ: Въ Русия даже вашитъ стари приятели, Троцки и Раковски, нѣматъ тая свобода, на която вие се радвате тукъ, въ една буржоазна държава.

П. Стоевъ (раб): Приемете ги вие тукъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Не ни трѣбватъ.

А. Буковъ (з): Догдето сте Вне тукъ, защо ни сж Троцки и Раковски.

Д-ръ А. Цановъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преждеговорившиятъ каза, между другото, че депутатитъ отъ болшинството смѣтатъ, какво настоящитъ законопроектъ ще направи да протече медъ и масло. Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че такъвъ голѣмъ оптимизъмъ не лѣха въ никои сръди на болшинството. Напротивъ, азъ намирамъ, че министърътъ, който е внелъ законопроекта въ Камарата, е доста разтревоженъ за положението на нашия селянинъ и затова самиятъ законопроектъ носи заглавие „Законопроектъ за закрилата на земледѣлския стопанинъ“. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че ако животътъ си тече обикновено — тъй, както е въ нормално, въ обикновено време — нѣмаше нужда отъ такъвъ специаленъ законъ, който да закриля, който да вземе въ своя защита земледѣлца-стопанинъ. Изглежда, че въ нашето село има доста несгоди, че положението е доста тревожно, че селянитъ сж доста застрашени, за да има нужда, г. г. народни представители, отъ специаленъ законъ, който да закриля земледѣлца-стопанинъ. И нѣма нужда лѣвицата да ни чертае, да ни рисува положението въ селата; ние го знаемъ по-добре, г. г. народни представители.

И. Василевъ (з): На другаритъ (Сочи работницитъ) стана тежко; излѣзоха да се поразходятъ малко!

Д-ръ А. Цановъ (р): Азъ мога да го характеризирамъ малко по-зле, отколкото тѣ, безъ да има нужда да правимъ онѣзи заключения, които тѣ направиха. И за мене, г. г. народни представители, селото е зле. Само туй обстоятелство, че то дългува 10—12 милиарда лева — нека бждатъ 10 милиарда — показва, че селянитъ се намиратъ въ едно такова състояние, че не могатъ да посрѣщатъ своитъ задължения. А не могатъ ли тѣ да посрѣщатъ своитъ задължения, вие можете да си представите какъвъ е животътъ въ селото. Въ нормални времена нашиятъ селянинъ живѣе, г. г. народни представители — поне на васъ това е добре известно — въ пълна оскѣдица. Чужденци сж се удивлявали отъ гдѣ намиратъ сила българитъ да търпятъ едно такова несносно икономическо положение. И ето защо, преди да говоря за законопроекта, азъ си поставямъ следнитъ три въпроса: първо, какви сж задълженията на нашитъ селяни; второ, отъ какво произлизатъ тѣ, и трето, въ състояние ли сж тѣ да ги изплатятъ? Отговори ли се на тия три въпроса правилно, за мене е ясенъ, г. г. народни представители, и начинътъ, по който ще трѣбва да закриляме земледѣлца-стопанинъ.

Какви сж задълженията на селянитъ, азъ смѣтамъ, че е излишно да повтарямъ. Тукъ всички намѣриха за свой дългъ да направятъ по една малка смѣтка и тѣзи смѣтки много малко се различаватъ една отъ друга. Отъ какво, обаче, произлизатъ тѣзи задължения? Тукъ се намекна, говориха нѣколкомина, правиха анализъ, обаче не се изясниха нѣкои обстоятелства, които ме каратъ повторно да се върна върху въпроса, отъ какво произлизатъ задълженията на земледѣлца-стопанинъ. Изтъкна се, че има два вида задължения: задължения необходими, които се правятъ при крайна нужда, или, както обикновено казвагъ, Notstandskredite — задължения, безъ които селянитъ не могатъ, това сж задължения за храна, за купуване добитъкъ, защото безъ добитъкъ нашиятъ селянинъ е абсолютно негоденъ да работи, и т. н. Ако разгърнете отчета на нашата Земледѣлска банка, вие тамъ ще намѣрите доста интересни цифри, г. г. народни представители; прави впечатление, че голѣмитъ задължения, които нашитъ селяни сж правили къмъ Земледѣлската банка, сж сключени първо за изхранване. Така, напр., презъ 1925 г., за изхранване, Земледѣлската банка е отпустила на земледѣлцитъ 384 милиона и нѣколко хиляди лева, което прави 20% отъ всичкитъ заеми, които Българската земледѣлска банка е отпустила на населението, т. е. 1/5. Презъ 1926 г. Българската земледѣлска банка е отпустила на земледѣлцитъ 385 милиона лева — 17% — тогава, г-да, когато вие знаете, че ценитъ на зърненитъ храни бѣха доста високи.

През 1927 г. заемите сж 449 милиона лева; през 1928 г. порастват на 684 милиона лева, а през 1929 г. тѣ стигатъ 812 милиона лева или 20%.

Друго едно крупно перо на заеми на земледѣлцитѣ е за покупката на добитѣкъ. Презъ 1925 г. сж отпущнати заеми на земледѣлцитѣ 451 милиона лева, т. е. 23%; презъ 1926 г. — 546 милиона; презъ 1927 г. — 564 милиона; презъ 1928 г. — 626 милиона лева; презъ 1929 г. — 765 милиона лева.

Г. г. народни представители! Само тия две пера обхващатъ близо 40% отъ заемите на Българската земледѣлска банка. Това ни говори, че голѣмата частъ отъ селяните обикновено прибѣгватъ до заеми и то за най-настъпнитѣ си нужди: за изхранване и за покупка на добитѣкъ. И много естествено е, че това ще го правятъ не онѣзи, които сж състоятелни, а онѣзи, които сж крайно бедни, защото тѣ не могатъ да се изхранятъ до новата реколта съ онѣзи запаси храни, които иматъ. Въ нашия край не, но почти въ всички села, за богатъ се смѣта само онзи земледѣлецъ, който има достатъчно запаси за изхранване до идната реколта. Тѣзи заеми сж нормални. Но трѣбва да признаемъ, г. г. народни представители, че напоследѣкъ презъ 1927, 1928 и 1929 г. заемите сж били форсирани — населението бѣ просто прекредитирано — и то се дължи на обстоятелството, че бившето правителство искаше да пласира достатъчно срѣдства, които имаше отъ стабилизационния и бѣжанския заеми, ...

Министъръ Д. Гичевъ: Да не имъ губи лихвата.

Д-ръ А. Цановъ (р): Да. — ... главно отъ стабилизационния заемъ. Народната банка, която имаше доста пари, сж специално окръжно е наредила до своите клонове да намѣрятъ на всѣка цена пласментъ на парите, а Земледѣлската банка тоже сж барабанъ търсѣше заематели, и по такъвъ начинъ, както казахъ, населението бѣ прекредитирано. Безъ разумъ то е било снабдено съ извънредно много пари.

Азъ, г. г. народни представители, смѣтамъ, че въ българското село могатъ да бждатъ хвърлени извънредно много срѣдства и пакъ нѣма да се усети, защото то е останало толкова надире, нуждитъ му сж толкова голѣми, че и колосални срѣдства да хвърлите, много малко може да се усети, че сж влѣзли срѣдства въ нашето село. Та една отъ причините за голѣмото заборчяване на нашите селяни не е само това, че сж крайно бедни, че тѣ иматъ нужда да правятъ Notstandskredite всѣка година — и въ добра и въ зла — но и това, че ние, чрезъ нашите обществени кредитни учреждения, хвърлихме, ако не мога да кажа излишни пари — защото, както казахъ, нуждитъ на селото сж голѣми — но кредити, които селяните не можахъ да посрещнатъ и не можахъ въ последствие да върнатъ.

Отъ друга страна, трѣбва да призная, почитаеми г. г. народни представители, че за да се обремени извънредно много селото съ задължения, причина е може би, отчасти и държавата, която отъ 2—3 години не държи смѣтка, че нашето село извънредно много обеднѣ. Отъ 2—3 години цената на зърненитѣ храни е спаднала за селото съ 1/3, имаме пълно несъответствие между цените на селските произведения и на онова, което селяните купуватъ въ града. Обаче нашите бюджети, както държавниятъ, така и общинските и окръжните, стоятъ все на една и сѣща цифра. Икономии въ това отношение не се направиха, никакви съкращения не се направиха. Селянинътъ е обремененъ съ данъци и, поради това, животътъ за него е много скѣпъ. Той не може да прави никакви спестявания, лихвите ежегодно се трупатъ върху капитала, той все плаща и плаща и въ края на краищата пакъ неговиятъ борчъ ежегодно се увеличава.

Г. г. народни представители! За да разберете какъ е порастналъ дългътъ на нашия селянинъ, азъ ще ви приведа една малка статистика отъ Българската земледѣлска банка. Въ 1922 г. нашиятъ земледѣлецъ е ималъ задължения само 1 милиардъ лева; въ 1924 г. — 1.700.000.000 л.; въ 1925 г. — 2 милиарда лева; въ 1927 г. — 2.700.000.000 л.; въ 1928 г. — 3 милиарда лева; въ 1929 г. — 4.600.000.000 л. и въ 1930 г. ставатъ пакъ 4.600.000.000 л. Значи, увеличението на дълга между 1927 и 1928 г. възлиза на 700 милиона лева, а между 1928 и 1929 г. — съ 1½ милиарда лева. Това е, както казахъ, прекредитирането на нашия земледѣлецъ вследствие на това, че нашите държавни кредитни учреждения — Българската народна банка и Българската земледѣлска банка — искаха на всѣка цена да пласиратъ капиталите си, които иначе щѣха да лежатъ въ касите имъ.

Г. г. народни представители! Поставенъ е въпросътъ: сж ли земледѣлцитѣ въ състояние да се издължатъ, като се иматъ предъ видъ онѣзи цифри, даже въ минималния имъ

размѣръ, които се посочиха отъ всички преждеговоривши оратори? Известна ви е социалната структура на нашите села. Известна ви е, г. г. народни представители, че грамадната частъ отъ българските земледѣлци притежаватъ земя по-малко отъ 50 или 60 декара. Азъ нѣма нужда да ви посочвамъ статистика, но въ всѣки случай ще ви посоча една анкета, която е произведена въ едно сравнително състоятелно село въ Плевенския окръгъ, за да видите какъ сж обременени селските стопани отъ малък масшабъ. Статистиката е правена за с. Левски отъ Българската народна банка. Стопани, притежаващи отъ 1—20 декара земя, сж обременени 96 души, които иматъ срѣдно 6.850 л. борчъ; притежаващи отъ 20—50 декара земя сж обременени 104 стопани, които иматъ срѣдно 14.500 л. борчъ; притежаващи отъ 50—100 декара земя, сж обременени 63 стопани, които иматъ срѣдно 22.000 л. борчъ, а притежаващи отъ 100 декара на горе земя сж обременени само 32 стопани, на които борчътъ се изчислява срѣдно на 33.200 л.

Това е, г. г. народни представители, горе-долу картината, която се повтаря въ всички краища на нашата страна. Този борчъ отъ 6.850 л., по мнението на нашия дѣецъ въ областта на популярните банки, г. Палазовъ, се смѣта, ...

А. Радоловъ (з): Цѣлото задължение ли на селянина е това?

Д-ръ А. Цановъ (р): Това е цѣлото задължение на единъ отдѣленъ стопанинъ, който има 20 декара земя. Цѣлото му задължение е 6.850 л.

Отъ земледѣлцитѣ: Не е вѣрно.

Д-ръ А. Цановъ (р): Вѣрно е. Това е анкета за едно село.

А. Радоловъ (з): Само че анкетите обикновено не ни даватъ истинските резултати, защото мнозина криятъ своите задължения.

Д-ръ А. Цановъ (р): Това е анкета за едно отдѣлно село. Моята мисль е друга. По-нататѣкъ, когато говоря за задълженията и за тѣхния размѣръ, азъ ще ви посоча други две анкети, които ще хвърлятъ по-голѣма свѣтлина.

Азъ искамъ да се разбере съ васъ, г. г. народни представители, върху следното: това задължение, което можемъ да го вземемъ за едно малко задължение, сж ли въ състояние нашите земледѣлци да го изплатятъ? Г. проф. Данаиловъ, когато говорѣше за дохода на нашия селянинъ, между другото подхвърля една констатация, че нашиятъ селянинъ изкарва отъ единъ декаръ около 2.500 л. бруто доходъ.

С. Даскаловъ (з): Нѣма го това нѣщо вече. Това е доходъ отъ 10 декара.

Д-ръ А. Цановъ (р): Не, отъ единъ декаръ.

П. Попивановъ (з): Г. Данаиловъ да вземе земя и да прави земледѣлие!

Д-ръ А. Цановъ (р): Г. Данаиловъ въ последствие се корегира, че този доходъ се отнася за 1926 г. — тогава, когато цените на зърненитѣ храни сж били най-високи въ нашата страна.

С. Даскаловъ (з): И тогава да е, пакъ не е възможно.

Д-ръ А. Цановъ (р): За голѣмитѣ стопанства — въ реда на нѣщата е — той смѣташе, че този доходъ се намалява съ около 680—700 л.

Г. г. народни представители! Мене ми се струва, че по този въпросъ ние трѣбва да бждемъ доста наясно. Отъ приходите отъ единъ декаръ земя, ние ще можемъ да направимъ заключение въ какво положение се намиратъ стопаните и сж ли тѣ въ състояние да изплатятъ своите задължения. Ние трѣбва да направимъ смѣтка какъвъ е доходътъ отъ единъ декаръ земя, първо, при цена 2 л. килограмъ жито, която цена е най-близо до истинската, заради това, защото, г. г. народни представители, трѣбва да знаемъ, че 7-тѣ сити години минаха и че ние настѣпваме въ 7-тѣ гладни години. Днесъ селянинътъ продава житото по 3.20 л. и то благодарение на премиятъ, който държавата даде и който премия утре или други день може би нѣма да ги има, затова, защото държавата нѣма да бжде въ състояние да жертвува идущата година може би 400—500 милиона лева. Следъ това ще трѣбва да направимъ смѣтка

за дохода от един декаръ земя при цена на житото 3.20 л. и при цена 6 или 7 л., чакъ тогава ще разберемъ, колко много е обединило нашето село.

При 2 л. килограмъ жито, ако се поставятъ 30 л. за оранъ, 45 л. за семе, 30 л. за жетва, 15 л. за вършитба и 20 л. за данъкъ, на единъ декаръ ще имаме разходъ 140 л. Ако приемемъ, че една нива отъ единъ декаръ дава не 100 кгр., както обикновено се изчислява, а дава 120 кгр. жито, продадено по 2 л., ще имаме бруто доходъ 240 л.; значи чистиятъ доходъ отъ една нива отъ единъ декаръ не може да бѣде по-голямъ отъ 100 л. Между тази цифра 100 л. и цифрата 2.500 л., която ни цитира г. Дананловъ, има една колосална разлика. При цена 3.20 л., чистиятъ приходъ отъ единъ декаръ ще бѣде 184 л.; а при цена 6 л. приходътъ отъ единъ декаръ не може да бѣде 420 л. Има още едно нѣщо, което трѣбва да имате предъ видъ: то е, че тия доходи отъ декаръ сѣ изчислени при предположението, че ежегодно нивитъ се засѣватъ съ жито. А като имате предъ видъ, че у насъ имаме угари, а имаме и кукурузъ, и като не забравяте, че въ България валежитъ не сѣ постоянни и че на всѣки 3—4 неурожайни години имаме само една урожайна година на кукурузъ, отъ тия доходи трѣбва да спаднете не по-малко отъ 30%, за да имате пълна представа за онова, което получава селянинътъ отъ своята земя.

Г. г. народни представители! За мене е ясно, че селото преживява една тежка криза. Тия цифри, колкото и да сѣ малки и на пръвъ погледъ да изглеждатъ фантастични, сѣ цифри точни, които не могатъ да бѣдатъ спорни даже съ единици, защото при изчисленията азъ съмъ поставилъ малко нѣщо повече, за да не попаднемъ въ грѣшка.

Е добре, г. г. народни представители, щомъ доходътъ на единъ селянинъ отъ единъ декаръ земя, при цена 2 л. килограмъ жито, е къмъ 100 л., за васъ е ясно, че селото не може да се прехранва, особено малкитъ стопанства, които иматъ 20, 30, 40, 50 или 60 декара земя. 60 декара земя, по 100 л. доходъ, даватъ годишно 6.000 л. доходъ; 30 декара земя, по 100 л., даватъ 3.000 л. доходъ. И тогава може да се постави въпросъ: нима не е абсурдно да се твърди, че едно селско семейство може да живѣе цѣла година само съ 2, 3, 4 хиляди лева доходъ? Наистина, на пръвъ погледъ може да изглежда това нѣщо абсурдно, и затова г. Палазовъ е увеличилъ цифрата, когато е изчислявалъ бруто-дохода на 120 декара, и предвижда доходъ 6.400 л., като поставя на 50 декара — 24.000 л. и постепенно увеличава цифрата на дохода.

На какво се дължи тая разлика въ цифрата на дохода и на ония сръдства, съ които селското семейство се издържа? Разликата се дължи на наемния трудъ и на другитъ малки доходи, които селянитъ получаватъ отъ продажба на прасета, на кокошки, гъски, на млѣко и т. н. Обаче голѣмото приходно перо, което има българскитъ селянинъ, е наемниятъ трудъ.

А. Радоловъ (з): Отъ личния му трудъ.

Д-ръ А. Цановъ (р): Не само отъ неговия личенъ трудъ, но отъ труда на цѣлото му семейство. Наемниятъ трудъ е, който крепи селското семейство и му дава възможностъ да живѣе. Обаче като вземемъ предъ видъ, че задълженията на селянина ежедневно ставатъ по-голямъ, понеже се олихвяватъ, а често лихвитъ се капитализиратъ, и като вземемъ предъ видъ и обстоятелството, че наемниятъ трудъ вече се не търси — защото който има задължения, не е въ състояние да плаща на наемни работници — наемниятъ трудъ престава да бѣде сръдство за поминъкъ на селянина. Азъ самъ съмъ ималъ случай да наблюдавамъ, какъ едно семейство отъ трима души десетъ дена се въртѣше върху една нива, защото не можеше да плати на наемни работници. Много просто е, че наемниятъ трудъ не е вече доходно перо за селянина и той трѣбва да различа изключително на доходитъ отъ своята земя.

И тогава, г. г. народни представители, азъ си поставямъ въпроса: въ състояние ли сѣ селянитъ да отдѣлятъ отъ тия свои минимални доходи по нѣщо, за да плащатъ своитъ задължения? Явно е, че ония селяни, които при тежаватъ 30—40—50, па и 60 декара земя, иматъ по 3—4—5—6 хиляди лева доходъ, отъ който тѣ не могатъ не само да се изхранятъ, а още повече, да плащатъ лихви, погашения и т. н.

И имате ли тия данни предъ видъ, за васъ е много лесно обяснимо онова състояние на духоветъ, което се констатира напоследъкъ въ нашето село. Нашето село живѣе въ една голѣма мъжа; нашиятъ селянинъ не си дояжда; нашиятъ селянинъ не може да посрѣща първитъ

си нужди и това трѣбва, споредъ менъ, достатъчно да замисли всички онѣзи, които тукъ законодателствуватъ и които утре или другиденъ ще трѣбва да взематъ мѣрки, за да може да се разсѣе духътъ на недоволство въ всички покрайнини на страната.

Г. г. народни представители! Законопроектътъ иде да закрили селянина-стопанинъ, обаче, споредъ менъ, онѣзи мѣрки, съ които той смѣта да закрили стопанина, сѣ, не искамъ да кажа достатъчно несериозни, но не сѣ ефикасни, затуй защото мизерията и безпаричието въ селата е въ размѣръ, да не можемъ да излѣземъ съ този законопроектъ насреща.

Говори се отъ страна на нѣкои, че нашиятъ селянинъ искалъ да му опростятъ всички задължения, изобщо искалъ да ги ликвидира по единъ най-лесенъ начинъ. Тази мисль поне азъ не съмъ я сръщалъ, г. г. народни представители, въ никое село. На никой селянинъ и на умъ не е дошла такава мисль или такова желание, да се ликвидира по единъ такъвъ безболезненъ начинъ, на бърза ръка, съ неговитъ задължения. Нашиятъ селянинъ цени своята собственост, която той е придобилъ съ голѣми усилия, съ голѣмъ трудъ, знае цената на труда и затова никога нѣма да предяви такива желания — за пълно опрощаване на дълга.

Обаче, г. г. народни представители, въ нашия селянинъ има едно чувство на правдивост и струва ми се, че това чувство на правдивост ние нѣмаме основание да го игнорираме. Много пъти той поставя наивно въпроса: „Е добре, азъ продавамъ всичко евтино, а купувамъ всичко скъпо. Азъ направихъ задължения презъ 1926, 1927, 1928 година, тогазъ, когато съ паритѣ, които ми дадохте, си купихъ два декара земя, обаче сега, когато ви връщамъ тия пари, азъ мога да купя съ тѣхъ не два декара, а петъ декара“.

С. Даскаловъ (з): Сега трѣбва да продаде 10 декара, за да плати задължението си по двата декара.

Д-ръ А. Цановъ (р): „И понеже не съмъ си изплатилъ борча, вие дожаждате и ме екзекутирате и освенъ вашитъ два декара, вземате ми още петъ декара земя“. Това за единъ простъ човѣкъ е непонятно, но въ всѣки случай той иска обяснението на тая работа, което никой не може да му го даде.

Ето защо, г. г. народни представители, за менъ се поставя единъ въпросъ: можемъ ли ние да искаме селянитъ да платятъ напълно онова, което тѣ сѣ получили преди 3 или 4 години? На този въпросъ си отговаря и в. „Знаме“. Въ една статия, „Проблемата за облекчение на длъжниците“, сѣ лансирани нѣколко мисли, които не могатъ да бѣдатъ заобиколени отъ народното представителство, когато се обсъжда този законопроектъ или когато той ще трѣбва да претърпи една или друга корекция, въ комисията.

Въ тази статия е казано: (Чете) „Една отъ най-характернитъ и отъ особена важностъ е тенденцията за увеличаване фактическата стойностъ на паритѣ, въ сравнение съ предшестващитъ години. Поради това задълженията, сключени при конюнктурата 1926—1927—1928 година, фактически сѣ станали днесъ по-скъпи 40—30 и 20%. При това положение, невмѣстателството на държавата въ така стихийно влошититъ се условия въ вреда на икономически слабитъ обществени сръди ще бѣде избѣгване отъ дълга на държавата къмъ обществената справедливостъ. Не може държавата да остане съ скръстени ръце, когато, по силата на слѣпнитъ събития, се заплашватъ съ пауперизация широкитъ сръди на длъжниците“ и пр. и пр. — „И тъкмо за да се предотврати тоя процесъ на деградация на нашето производство, се налага съ желѣзна необходимостъ бързата намѣса на държавата въ полза на злопоственитъ длъжници“.

Г. г. народни представители! Че длъжниците сѣ злопоставени, върху това не може и дума да става. Обаче трѣбва да се намѣри една база — една база, споредъ менъ, първо, правна и, второ, една база социална, за да се ликвидира този въпросъ по-разумно.

Ние, юриститъ, имаме една база, когато искаме да ликвидираме такова отношение. Ние знаемъ, че вече парата е поскупѣла, че закупната стойностъ на парата е удвоена. Сключени сѣ договори за заеми. Тѣзи договори подлежатъ на ревизия, защото сѣ се измѣнили съществено обстоятелствата, при които сѣ сключени договоритъ отъ тогава до сега. Тѣзи договори трѣбва да се ревизиратъ и да се редуциратъ задълженията. Ние казваме, че сѣ налице вече клаузитъ на *rebus sic stantibus*. Макаръ този принципъ да е прокаранъ въ нашето законодателство, когато

ще редимъ единъ законъ, когато ще пишемъ единъ законъ, азъ смѣтамъ, че тази *clausula rebus sic stantibus* не може да бѣде игнорирана. Много естествено е, г. г. народни представители, че азъ, който съмъ взелъ презъ 1926 г. 10 хиляди лева, днесъ не мога да върна пакъ 10 хиляди лева, защото тѣзи 10 хиляди лева днесъ иматъ много по-голяма покупна стойностъ, и че трѣбва да се направи едно редуциране, едно намаление поне въ размѣра на коефициента на поскупването. Защото никой не бива да се обогатява за чужда смѣтка. И тогава можемъ да разсѣждаваме, можемъ да търсимъ кой е този коефициентъ. Онзи день тукъ се каза по отношение на селскитѣ продукти, че селянинитѣ вече продавалъ 60—70% по-евтино, занаятчията продавалъ 40% по-евтино, индустриалецѣтъ продавалъ по-евтино 20—25%, следователно, може да се намѣри едно число, единъ коефициентъ на поевтиняване, и въ размѣра на този коефициентъ трѣбва да стане намалението на задълженията.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че намалението на задълженията се оправдава не само съ туй, че имаме вече единъ голѣмъ коефициентъ на поевтиняване, но и по други съображения, които тукъ се изтъкнаха — нѣма защо да ги повтарямъ. По отношение на селскитѣ задължения, по отношение на задълженията къмъ частни лихвари — тамъ вече можемъ да бѣдемъ на чисто. Голѣма частъ отъ кредиторитѣ навремето сѣ си прибирали своитѣ задължения. Маса отъ тѣхъ сѣ ги капитализирали, особено частнитѣ кредитори. Тѣ не само че сѣ прибирали капиталитѣ си, но продължаватъ да използватъ и лихвитѣ като капиталъ. За насъ това е много понатно. Имаме маса такива процеси: далъ 10 хиляди лева въ заемъ, платени му сѣ 15 хиляди, а търси още 20 хиляди. Така че по отношение задълженията къмъ частнитѣ лица и къмъ частнитѣ банки можемъ да бѣдемъ малко по-смѣли.

Ще ви кажа и други случаи. Въ Видинъ маса земледѣлци, когато сѣ сключвали заеми отъ разни банки, сѣ били заставени да купятъ обезателно нѣколко акции — правятъ ги акционери — които въ последствие тѣ сѣ продавали на една нищожна цена. Били сѣ заставяли сетне да се осигуряватъ и, следователно, по другъ начинъ сѣ били обременени съ задължения. Така че и по отношение на тѣхъ азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че законътъ би могълъ да се приложи — нѣма какво да се колебаемъ — тъй както е редактиранъ отъ г. министра.

Остава другъ единъ и последенъ въпросъ, който ме интересува. Това е въпросътъ: какво ще правимъ съ задълженията къмъ Българската земледѣлска банка? По отношение на тия задължения, които сѣ аслъ и най-много, въ чл. 13 отъ законопроекта е казано: (Чете) „Постановленията на настоящия законъ не се прилагатъ по отношение на Българската земледѣлска банка“ и другитѣ държавни кредитни учреждения. Популярнитѣ банки сега не се изключватъ, но като-че-ли има желание въ последствие и тѣ да се изключатъ.

Мене ми се струва, г. г. народни представители, че тази привилегия не би могло и не би трѣбвало да се даде на Земледѣлската банка, и то по простата причина, че и Българската земледѣлска банка е използвала достатъчно нашето население съ едно прекредитиране.

Прави се едно възражение въ смисълъ, че ако се намали съ $\frac{1}{3}$ кредитътъ на Българската земледѣлска банка, тя щѣла да загуби най-малко нѣколко стотинъ милиона лева, вследствие на което банката нѣмало да бѣде кредитоспособна и не щѣла да може по-нататкъ да кредитира земледѣлцитѣ.

Г. г. народни представители! Този аргументъ ми се вижда не особено силенъ по простата причина, че Българската земледѣлска банка нѣма да жертвува нищо повече, освенъ двегодишния размѣръ на лихвитѣ, защото 30% — това сѣ лихвитѣ за 2 години. Ако това е само единствената прѣчка, мене ми се струва, че тя не е непреодолима. Капиталътъ на Българската земледѣлска банка нѣма да се намали, това е ясно като бѣлъ день. Но ако тя би срещнала известни затруднения, тогава, много естествено е, би могълъ да се наложи единъ еднократенъ данѣкъ и то не върху всички граждани — както тукъ се лансира преди малко такава мисълъ — но върху онѣзи, които сѣ въ състояние да го понесатъ.

Каза се, че въ България има доста капитали. Азъ смѣтамъ, че има капитали въ по-голямъ размѣръ, които биха могли да се засегнатъ, както биха могли да се засегнатъ и маса имоти на състоятелни хора, за да се събере една сума, която да послужи като резервъ на Българската земледѣлска банка, за да може тя да посрещне кредита по отношение на нашето земледѣлско население.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че има и други нѣкои задължения селски, съ които трѣбва да се справимъ. Вие знаете, че нашата държава има да събира

отъ селянитѣ не по-малко отъ 2—3 милиарда лева недобори. Съ тия недобори тоже ни се налага да се справимъ. Но не само съ недоборитѣ. Държавата има да взема една крупна сума за нарушение на фискалнитѣ закони. Тѣзи суми сѣ опредѣлени тогава, когато цената на житото, на зърненитѣ храни е била извънредно голѣма. И тѣзи суми ще се плащатъ днесъ, когато цената на зърненитѣ храни е спаднала най-малко три пѣти.

Има да се получава също и доста голѣма сума отъ страна на държавата и по закона за имотитѣ, получени по безвъзмезденъ начинъ. Тѣ сѣ опредѣляни при единъ особѣнъ режимъ и при една особѣна процедура. По-раншиятъ нашъ законъ — защото сега има известни измѣнения — за да опредѣли какво е състоянието на единъ починалъ, изхождаше отъ дохода, който даватъ имотитѣ. И, тъй като обикновено се рѣже наедно, доходътъ се опредѣля така. Отъ единъ декаръ се смѣта обикновено, че има доходъ 5 крини. Петъ крини, по 100 л., правятъ 500 л.; увеличаватъ се 20 пѣти, за да се получи стойността на единъ декаръ: 10.000 л. И така върху 10.000 л. се опредѣля безвъзмездниятъ данѣкъ на декаръ. Сега, ако имате 100 декара, по 10.000 л., получава се една колосална сума отъ 1.000.000 л. И облагането става така: върху първитѣ две хиляди лева 1%, за втората сума до 10.000 л. — 2%, до 20.000 л. — 3% и т. н. 4%, 5% — колкото е по-голяма сумата, толкова е по-голямъ процентътъ на облагането. И по такъвъ начинъ, г. г. народни представители, има хора, има земледѣлци, които ще трѣбва да купятъ имотитѣ, който тѣ получаватъ отъ своитѣ бащи въ наследство.

С. Даскаловъ (з): А има и такива, които се отказватъ да ги получатъ.

Д-ръ А. Цановъ (р): Следователно, ако искаме да ликвидираме съ задълженията на нашето село, ако искаме да облекчимъ положението на селянитѣ, за мене е ясно, че ще трѣбва да се пипа не само въ каситѣ на банкитѣ — Земледѣлската банка и други кредитни, частни и обществени, учреждения — но ще трѣбва да се справимъ и съ голѣмитѣ задължения, които селянинитѣ има къмъ нашата държава. Менъ ми струва, че една морална предпоставка е, преди да искаме частнитѣ кредитори да правятъ известни намаления, държавата сама да вземе присърдце положението на нашия селянинъ, на нашия земледѣлецъ-стопанинъ и въ границитѣ на справедливото да направи ония намаления, които сѣ необходими. Защото не забравяйте, г. г. народни представители, че тѣзи вземания подлежатъ въ всѣки единъ моментъ на екзекуция. Сроковетѣ, които сѣ поставени въ закона, много бързо ще изтекатъ. Месецъ неомврий нѣма да усѣтимъ кога ще дойде. И тогава всѣки единъ кредиторъ ще поиска да гарантира своитѣ вземания. И държавата дава вече нареждания, едно следъ друго, да се събиратъ закъснѣли данѣци, фискални глоби и т. н., затуй защото тя е въ едно стѣснено положение. Та, ако бихме имали желание да закриляме земледѣлца, да му окажемъ една ефикасна помощъ, ще трѣбва да се справимъ и съ задълженията на земледѣлца къмъ държавата.

Най-после, г. г. народни представители, азъ ще се спра на единъ последенъ пунктъ. Каквото щемъ да приказваме, но държавниятъ бюджетъ, окръжнитѣ бюджети и общинскитѣ бюджети сѣ въ такива размѣри, че мѣчно може нашиятъ селянинъ да ги понася. Ние скоро ще гласуваме бюджетитѣ, но ние можехме известни икономии да ги направимъ малко по-рано. Тази голѣма армия чиновници и служаци въ общини, въ държавни учреждения и въ окръжни постоянни комисии отдавна трѣбваше да бѣде премахната. Ние се намираме въ положението на единъ беденъ човѣкъ, който е билъ, може би, по-рано богатъ, но който трѣбва да разпусне своята прислуга, да направи съкращения отъ персоналъ, отъ каляски, отъ автомобили, отъ всичко онова, което носи непоносими разходи за човѣка, който е изпадналъ въ едно бедствено положение. Та мисълъта ми е, че тогава, когато искаме да закриляме земледѣлца-стопанинъ, да го извадимъ отъ онова положение, въ което е изпадналъ, намъ ще ни се наложи една по-смѣла, една по-решителна акция за пълно съкращаване на разходите по държавния бюджетъ, по окръжнитѣ бюджети и по общинскитѣ бюджети.

С. Димитровъ (раб): Въ такъвъ случай безработната армия не се ли увеличава? Кой ще храни тия безработни? Посегнете преди всичко на банкеритѣ.

Д-ръ А. Цановъ (р): Преди всичко никой не трѣбва да смѣта, че държавата е приютъ.

С. Димитровъ (раб): Преди всичко посегнете на картелитѣ и банкеритѣ, които печелятъ за смѣтка на широкитѣ слоеве работници и селяни въ тая държава.

Д-ръ А. Цановъ (р): Такава психология въ буржоазното общество нѣма. Ние имаме друга психология: всѣки самъ трѣбва да развие достатъчно инициатива и да работи. Държавната хазна не е сръдѣтчо за прехрана. Ако смѣтате, че въ Русия могатъ да се прехранватъ за държавна смѣтка, това е вече другъ въпросъ. Въ България не е така.

Г. Ганевъ (з): Въ Франция чиновниците сѣ 4½%, а въ България — 20%.

Д-ръ Г. М. Димитровъ (з): Въ България има достатъчно области за приложение на труда. Даже сега има недостигъ отъ работни рѣце.

Д-ръ А. Цановъ (р): Азъ привършвамъ, г. г. народни представители, като заявявамъ, че по начало законопроекта ще го гласувамъ, но се надѣвамъ, че въ комисията той ще претърпи една голѣма корекция. Повтарямъ: не трѣбва да се лъжемъ, трѣбва да бждемъ начисто по въпроса за положението на нашия селянинъ. Азъ притежавамъ маса сведения не само отъ нашия край, но отъ всички краища на България, че положението на селянина е много зле, че селянинътъ не притежаватъ достатъчно сръдства за изхранване, че безпаричието е колосално. Предъ менъ лежи единъ брой отъ „Финансовъ вестникъ“, въ който единъ бирникъ описва положението на нашия селянинъ по следния начинъ: (Чете) „Движа се въ села на три окръга, сръщамъ се и съ колеги и тѣхни данъкоплатци, и мога да кажа, че отслабването на постапленията отъ данъците и други вземания се дължи на пълното обезценяване на земеделскитѣ произведения. Тютюнитѣ отъ реколта 1930 г. сѣ непродадени; вдигнати сѣ само тия, които сѣ били съ голѣми капара и задължения къмъ фирмитѣ, безъ да получатъ нищо. За храна до нова реколта не трѣбва никакъ да се говори, почти всички я купуватъ“. Купуватъ я въ много краища на България, г. г. народни представители, защото нашиятъ селянинъ нѣма желание да му се опрощаватъ, както тукъ се изтъква преди менъ, задълженията, а още презъ време на реколтата е продалъ всичко, каквото има налице, за да може да плати честно и почтено, безъ да се въодушевява отъ болшевишкия приомъ, че при буржоазното общество може да се не плаща. Продали сѣ си храната и сега се намиратъ въ едно извънредно тежко положение. (Продължава да чете) „Платежни сръдства се добиватъ отъ магарешки товаръ дърва 22 л., кокошка 12 л. и яйца, за да си купятъ 2—3 кгр. брашно, килограмъ солъ или сапунъ. Скотовѣдцитѣ сѣ рѣдкостъ съ излишъкъ кози или овци за проданъ. И за тѣхъ пазаръ нѣма. При продажба отъ 120—140 л. броятъ, който сума едвамъ стига за бегликъ отъ 8—11 л. и общинска паша 30—60 л., а за две години трѣбва да продаде два добитѣка, за да плати единъ. Въобще, населението въ по-голѣмата си частъ мизерствува, не си дожда, безсолно яде, пролѣтъ се храни съ смѣсъ отъ трѣва и трици. Въ полскитѣ села безпаричието е пълно. Селянинътъ по природа е честенъ и желае да бжде изправенъ предъ фиска, но съ какво ще плати, когато на лева казва пуйко?“

И тъй, г-да, не само въ тѣзи три окръга, въ които се е движилъ този финансовъ чиновникъ, но навсѣкжде положението е сѣщото. Този човѣкъ е написалъ това не за да прави пропаганда, а по поводъ на упрѣцитѣ, които му се правятъ, че не изпълнява служебния си дългъ като бирникъ, че не събиралъ пари; за да се оправдае, той дава обяснения, на какво се дължи туй безпаричие.

Г. г. народни представители! Нашето село действително се намира въ много тежко положение, благодарение на несъответствието между ценитѣ въ града и селото. Селянинътъ бърже се обира. Колкото сръдства събере, той ги изразходва било за данѣци, било за лихви и т. н. Българската пара — подчертавамъ туй — е чужда валута за нашето село. Азъ си спомнямъ, какъ по време на инфлацията въ Виена чужденци харчиха долари по цѣль денъ, ядеха, пиеха, гуляеха съ автомобили, съ коне, съ жени, и на другия денъ, когато си направѣха баланса, връщаха имъ по нѣколко милиона крони. И въ България българската пара за селянина става извънредно тежка, защото днесъ, при туй колосално, небивало у насъ безпаричие, селянинътъ е разтворилъ всичкитѣ си съкровища, всичко носи по пазарѣцето и продава и кокошки, и яйца, и всичко, каквото има, на безценица. Това е нѣщо невиджано въ нашия животъ, всичко това става за смѣтка на земеделеца-стопанинъ. А когато тукъ, въ Камарата, се поставя въпросъ да се облекчи положението на нашия земеделецъ-стопанинъ, азъ смѣтамъ, че не трѣбва само да се говори революционно, както каза г. Мутафовъ. Той каза: „Трѣбва да прибѣгнемъ до революционни мѣрки“. Съгласенъ съмъ, г-да, но не да говоримъ революционно, а да вършимъ револю-

ция, за да можемъ да подпомогнемъ на нашия селянинъ. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Тукъ се лансира отъ нѣкои отъ преждеговорившитѣ мисълта, че сме искали да направимъ нашиятъ селянинъ крепостни, че като имъ даваме 40 декара земя, неотчуждаема, ние ги обвързваме къмъ селото. Е добре, г. г. народни представители, да не имъ даваме земя, да не мислимъ за тѣхъ, да приемемъ политиката на тѣзи господа (Сочи работниците), да пролетаризираме нашиятъ селянинъ. Питамъ азъ, е ли въ състояние нашиятъ градъ да посрещне една колонизация, така да кажемъ, отъ селото къмъ града, е ли въ състояние да посрещне и настани онази голѣма частъ бедни и малоимотни, която ще дойде отъ селата съ хиляди и хиляди души въ градоветѣ, за да намѣри тамъ прехрана? Абсолютно не. Въ дни на криза, особено при криза, каквато е сегашната тежка финансова, стопанска и каквато щете я наречете криза, селото е преситено съ безработни. И азъ бихъ искалъ да отидатъ тѣзи господа (Сочи работниците) въ селата да кажатъ тамъ туй, което казватъ тукъ, да кажатъ на селянитѣ, че трѣбва да напуснатъ своитѣ имоти, че селото не може повече да ги храни.

С. Димитровъ (раб): И въ селото го казваме. Ние сме достатъчно силни, за да разбиемъ всички интриги, които вие всѣвате. Нѣма да ви оставимъ да си играете съ селото.

А. Буковъ (з): Вие сте силни, когато приказвате глупости, а за нищо сериозно не сте силни.

С. Димитровъ (раб): Само така, както искаме ние, може да се изживѣе кризата, а не съ такива палиативи.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни)

Д-ръ А. Цановъ (р): И за мене, г. г. народни представители, голѣмиятъ проблемъ днесъ е не какъ да изкараме селянитѣ отъ селата и да ги докараме въ града — тѣ тамъ ще загинатъ много по-скоро, отколкото тия приятели (Сочи работниците) казватъ — за мене, казвамъ, голѣмиятъ проблемъ е, какъ да възстановимъ селото. Ние трѣбва да го възстановимъ, защото селото е източникъ и на богатство, и на сила, и на радостъ въ живота. Тѣзи приятели (Сочи работниците), които, може би, никога не сѣ живѣли селски животъ, много малко познаватъ сладоститѣ и трудноститѣ на селския животъ и затова сѣ готови така лесно да ликвидиратъ съ селото.

Голѣмиятъ проблемъ днесъ за насъ е, както казахъ, какъ да облекчимъ селянина. И недейте, г. г. народни представители, да се ограничавате съ тѣзи малки, ще кажа азъ, улеснения, които се правятъ съ този законопроектъ. Ние трѣбва да действуваме смѣло. Ние ще трѣбва да хвърлимъ веднажъ завинаги 30% отъ товара на селянина. (Ръкоплѣскания отъ земеделцитѣ)

Нѣкой отъ земеделцитѣ: 50 процента.

Д-ръ А. Цановъ (р): Нѣма защо да демагогствуваме.

А. Радоловъ (з): Революция отгоре ще правимъ; революционни мѣрки отгоре ще провеждаме.

С. Димитровъ (раб): Вие сте опора на капитализма.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля Ви се, пазете тишина.

А. Радоловъ (з): (Къмъ Сѣби Димитровъ) Хаберъ нѣмате отъ аграрно движение.

Д-ръ А. Цановъ (р): Нѣма защо да демагогствуваме, г. г. народни представители! 50% намаление въ задълженията на селянитѣ не може да се понесе нито отъ Земеделската банка, нито отъ Централната кооперативна банка, нито отъ частнитѣ банки, нито отъ когото и да е. Обаче едно намаление до 30%, както ви казахъ, е и възможно, и законно, и справедливо. Нашиятъ селянинъ самичъкъ не иска намаление съ 50%. Па мога да ви кажа и нѣщо повече: ние много слабо познаваме нашия народъ. Нашиятъ селянинъ не предявява искания да се намалятъ задълженията му даже и съ 30%; той иска да се направи само едно — да се направятъ дълги отсрочки на задълженията му, за да може да плати честно и почтено. Ние, обаче, сме длъжни да го облекчимъ.

С. Димитровъ (раб): Той нѣма за целъ да плаща.

Д-ръ А. Цановъ (р): Напротивъ, селянитъ искатъ да плащатъ; ако не искаха да плащатъ, щѣха да направятъ тия изявления, които вие правите сега. (Възражения отъ работниците!) Намъ, като народни представители, като дейтели срѣдъ ония срѣди, които сѣт граматната частъ отъ българския народъ, ни се налага, когато обсъждаме тоя законопроектъ, да бъдемъ по-независими. И азъ апелирамъ, първо, къмъ г. министра на земледѣлието да се съгласи на всички ония корекции, които народнитѣ представители ще поискатъ да се внесатъ въ законопроекта; следъ туй, апелираме и къмъ народнитѣ представители, съ упоритостъ да отстояватъ исканията на българския земледѣлецъ. Защото, г-да, недейте забравя, че ние дойдохме въ името на две голѣми искания, на два голѣми лозунга: единиятъ лозунгъ бѣше свобода; и азъ бихъ съветвалъ всички ние да пазимъ тая свобода като очитѣ си.

С. Димитровъ (раб): Както въ Орѣхово.

Д-ръ А. Цановъ (р): А вториятъ лозунгъ бѣше: благоденствие на народнитѣ маси. А това благоденствие нѣма да се постигне дотогава, докогато не се облекчи — и здраво да се облекчи — товарътъ на българския земледѣлецъ-стопанинъ: първо, съ намаление задълженията му, а после, като последватъ — азъ съмъ увѣренъ въ това — редица законопроекти, за които ангажментъ не единъ пътъ е поелъ г. министърътъ на земледѣлието. (Продължителни ржкоплѣскания отъ мнозинството. Пререкание между народнитѣ представители С. Димитровъ и А. Буковъ)

А. Буковъ (з): За насъ има убийства, за васъ нѣма.

С. Димитровъ (раб): Фашистъ!

А. Буковъ (з): Не знаешъ, какво е фашистъ. Въ Букьовци получихте 29 гласа. Широкитѣ взеха повече отъ васъ. Народътъ ви се отплати.

С. Димитровъ (раб): Въ Букьовци имаше 30 души полицаи, изпратени оттукъ. Това ли ви е свободата?

Председателстващъ Н. Захариевъ (Звѣни): Г. г. народни представители! Часътъ е 8. Които сѣт съгласни да се продължи заседанието, докато се изкажатъ всички оратори отъ парламентарнитѣ групи, които не сѣт се изказали досега, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събраниято приема.

Нѣкой отъ мнозинството: Че то може да отиде следъ полунощъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Нѣма да отиде, защото правилникътъ казва, че се заседава най-късно до 12 часа.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Статевъ.

Х. Статевъ (нац. л. о): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Грижитъ на правителството, да се справи съ мъжнотиятъ въ нашия стопански животъ, се изрази въ два законопроекта, единиятъ отъ които разглеждаме въ този моментъ и който зае усилията на Камарата въ продължение на ето вече близо две седмици. Азъ нѣмамъ намѣрение да правя рефератъ по въпроса за аргарната криза, нито имамъ желание да правя дълги исторически изследвания върху всички етапи, презъ които сѣт минали изпитанията на българския селянинъ, докато дойде до днешния моментъ, за да заслужи тъй основателно толкова много вопли, които се изказаха отъ тази трибуна. И увѣрявамъ ви, че, ако имаше нѣкаква чародейна сила да преобърнемъ изказанитѣ пожелания, произлизащи отъ представителитѣ на всички групи, въ 1% благо за селото, селянинътъ ще се счита най-щастливъ.

А. Радоловъ (з): Особено ония пожелания, които се правятъ долу, по събранията.

Х. Статевъ (нац. л. о): Особено пъкъ, както забеляза г. Радоловъ, ония пожелания, които се правятъ долу, по събранията и които, азъ ще прибавя, събуждатъ толкова много надежди и, следователно, създаватъ неизбѣжно толкова много разочарования, за да бъдемъ свидетели на този голѣмъ трагизъмъ, който ние оценяваме и разглеждаме въ тоя моментъ.

Азъ не отричамъ добросъвестността и обективността въ всички, които се постареха, съ срѣдствата и усилията,

съ които разполагатъ, да дадатъ съответната преценка. Ще ми бѣде позволено, обаче, да се усъмня въ усилията само на нашитѣ другари, изхождащи отъ крайната лѣвица, господата, представители на работническата класа, които, за мене поне, правятъ впечатление, че не изпущатъ нито единъ моментъ, нито единъ въпросъ, за да не направятъ една голѣма агитация за своитѣ тезиси и за своитѣ разбирания, безъ да вложатъ и онази елементарна добросъвестностъ, която, като почтени хора, се налага, излизайки на тая трибуна, съ съзнанието на всичката отговорностъ, която имаме, да я предявятъ. Ще ми бѣде позволено, казвамъ, да направя този упрѣкъ, защото имамъ непосредственото впечатление сега отъ оратора на Работническата партия, който, очевидно, нѣща тъй далечъ за нашата действителностъ, тъй далечъ за нашия мирогледъ, тъй далечъ за нашата психология, тъй далечъ за нашитѣ обективни условия, ги пренебрегва, за да може въ края на краищата, дори когато му се тика единъ вестникъ подъ носа, за да му се каже, че тамъ „продаватъ“, той отговаря: „Не“ — понеже се касае за Съветска Русия, тази блажена, по тѣхна преценка, земя. — Стриганото е косено — това знае той: „не продаватъ“.

С. Димитровъ (раб): Блажена е, защото заплаши цѣлия капиталистически свѣтъ. Съветскиятъ съюзъ е, който сочи борбата на работническата класа въ цѣлия капиталистически свѣтъ.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Г. Димитровъ! Вие сте некоректенъ днесъ.

Х. Статевъ (нац. л. о): Г. Димитровъ! Азъ ще дойда до тѣзи борби, макаръ че съ много малко време разполагамъ и макаръ че виждамъ, колко Камарата е уморена. Но азъ ще дойда да засега, макаръ и набързо, единъ въпросъ, по който вие, ако сте добросъвестни хора и ако принадлежите на себе си и държите смѣтка за онази сериозна преценка, която, най-малко като възпитани хора, трѣбва да имате върху нѣщата, ще трѣбва да си вземете бележка. Съ сѣщия ентусиазъмъ, съ сѣщото увлѣчение, съ сѣщия фанатизъмъ, съ който вие преценявате нѣщата у насъ, следъ като тази вихрушка, тази стихия мина презъ Русия, тамъ и интеллигентни, и полуинтелигентни, и невежи, и тѣпи — всички бѣха обхванати отъ стихийността на революцията. Но днесъ тамъ всички сѣт уложени, всички сѣт спокойни и тамъ ще се надсмѣятъ надъ аршинитѣ, съ които вие искате да мѣрите днесъ нѣщата въ България. И азъ — безъ да обичамъ да цитиримъ тукъ, отъ трибуната — вземахъ двата доклада, които сѣт дадени отъ нашия представителъ, участващъ въ Римската и Лондонската международни конференции, за да ви процитирамъ какво е било гледището на съветския представителъ, за да видите съ каква загриженостъ се отнасятъ въ Русия къмъ тѣзи голѣми и мъжни въпроси — виждайки, че изъ облацитѣ много не може да се ходи, а ще трѣбва отъ време на време да се стѣпва на земята — които на васъ се струватъ толкова обикновени. И, право да ви кажа, азъ започвамъ да ви считамъ за несериозни хора, щомъ като тъй лекомислено разрешавате всички проблеми. И азъ не зная, какво да кажа, ако е вѣрно това, което каза за васъ единъ отъ нашитѣ другари въ Парламента, принадлежащъ къмъ центъра. Той каза: „Какъ да се боримъ съ тази безогледна, недобросъвестна агитация на представителитѣ на Работническата партия, когато, казва, азъ лично присѣтствахъ на агитацията на одного отъ тѣхъ, който се яви въ училището, следъ като му се даде възможностъ да направи събрание, тури черната дѣска, взема тибеширъ въ едната си ржка и гѣба въ другата и каза: „Селяни! Този Гичевъ, когото сте го слушали толкова много, че иска да опроцава вашитѣ дългове, само съ 30% щѣлъ да ги намалява. Колко имате да дължите вие тукъ, въ селото? — 10 милиона лева. Колко ще намали той? — 30%“ — и пише на таблата, че ще се намалятъ 3 милиона. — „Колко оставатъ? — 7 милиона. Тия 7 милиона нали пакъ ще ги плащате? А ние какво казваме?“ — Заличава съ сѣнгеръ всичкото и казва: „Нищо нѣма да плащате!“

С. Димитровъ (раб): Разбира се.

Х. Статевъ (нац. л. о): Така е много лесно да се разрешатъ всички тѣзи въпроси, толкова много комплицирани, толкова затруднени и затѣрпени и, ако бѣше така, нѣмаше защо досега да се влагатъ толкова тежки усилия и отъ Парламента, и отъ правителство, и не само у насъ, но и въ много по-голѣми държави. Всички сѣт въ голѣмо, страшно изпитание какъ да свържатъ двата края. (Възра-

жения отъ работниците) (Къмъ С. Димитровъ) Ехъ, сега ти съ кондуритъ и съ чука ще ме научишъ, какво е капитализъмъ!

Р. Рангеловъ (раб): Този въпросъ ще се разреши, когато работниците взематъ властта.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Къмъ Р. Рангеловъ) Парламентътъ не е за глупости! (Възражения отъ работниците)

Х. Статевъ (нац. л. о.): (Къмъ работниците) Имайте малко търпение!

Министъръ Д. Гичевъ: (Къмъ работниците) Вие видѣхте какъ бѣше изслушанъ вашиятъ ораторъ. Защо не си наложите малко толерантностъ?

С. Димитровъ (раб): Нашитъ оратори не провокиратъ. Недейте хвърля инсинуации по адресъ на Съветския съюзъ.

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Димитровъ! Ще ни оставите ли да работимъ? Прави Ви последно предупреждение!

Х. Статевъ (нац. л. о.): Тѣзи приятели тукъ (Сочи работниците) не сж толкова прости, както изглеждатъ и както искатъ да се представятъ. Вижете ги горе на гишето, когато счетоводителътъ Ганчевъ плаща на депутатитъ и когато имъ подаде по 10 банкноти наведнѣжъ, какъ тичатъ надолу изъ стълбитъ съ пълни джобове — идеализмътъ имъ се изпарява! И нашиятъ Парламентъ и това правителство носи голѣма отговорностъ, че ги търпимъ и държимъ да ни разиграватъ тѣзи комедии тукъ!

Нѣкой отъ работниците: Ако вие сте на властъ, нѣма да ни държите тукъ.

С. Димитровъ (раб): (Къмъ Х. Статевъ) Вие сте паразити, вие никога не сте работили!

Х. Статевъ (нац. л. о.): Ние нѣма да позволимъ да отидете да тровите душата на този народъ, онеправданъ, измъченъ и изстрадалъ, за да можете върху неговитъ страдания да изградите своята неизмѣрима, неизмѣримо голѣма, отъ земята до небето, глупостъ. Защото азъ разбирамъ да има единъ просвѣтенъ, единъ интелигентенъ човѣкъ, но той, дошелъ тукъ отъ пристанището — не съмъ азъ, който да не уважавамъ труда, той за мене е цененъ и светъ — научилъ две букви, прочелъ две страници, излиза тукъ да говори съ една неокачествима дързостъ. Нѣма въпросъ, по който тѣ да не сж компетентни! Днесъ, когато цѣлиятъ свѣтъ, включително и комисаритъ въ Русия, сж се хванали за главата, за да видятъ какво да правятъ, тия тукъ (Сочи работниците) — виждате ги, дайте имъ едно огледало, за да се огледатъ — . . .

С. Димитровъ (раб): Огледай се ти!

Х. Статевъ (нац. л. о.): . . . тия тукъ всичкитъ въпроси ги разрешаватъ за 24 часа.

С. Димитровъ (раб): Ти си проливаль работническа и селска кръвъ.

Х. Статевъ (нац. л. о.): Азъ бихъ ти направилъ голѣма честъ, за да се разправамъ повече съ тебе.

Казвамъ, г. г. народни представители, че не само у насъ положението е тежко — положението е тежко въ цѣлия свѣтъ. Въпрѣки голѣмитъ наши страдания, въпрѣки нашитъ голѣми изнеможвания, въпрѣки ония изпитания, на които днесъ сж подхвърлени българскитъ граждани, особено българскитъ селяни, нѣкои сж склонни даже да считатъ, че, въ сравнение съ нѣкои други държави, ние поне съ 1—2 градуса сме били по-добре. Ако вие следите бюлетинитъ, които се даватъ отъ Българската земеделска банка, кждето отвреме-навреме се даватъ сведения за живота въ Полша, ще ви настрѣхнатъ коситъ, като четете ценитъ, на които се продава тамъ единъ конъ, една крава, единъ волъ. Онзи день последнитъ сведения съобщаватъ, че единъ срѣденъ конъ въ Полша се продавалъ за 300 л. български.

А. Радоловъ (з): Даже за 120 л.

Х. Статевъ (нац. л. о.): Даже по-долнопробнитъ коне сж стигнали до 120 л. Единъ ужасъ се разнася въ полското село.

Въ Дания, която се цитира отъ уважаемия г. Радоловъ и кждето вземаха сериозни мѣрки, за да може по сѣщия начинъ, както ние сега решаваме съдбата на нашето село и на нашия селянинъ, да стане едно опрощаване на дълговетъ, стана такова опрощаване, но съ тази разлика, че данската държава по-лесно разрешава този въпросъ, защото процентътъ на данското селско население е много по-малкъ отъ нашия. Тамъ селянитъ общо сж 30% отъ общото население, когато е известно на всички ви, че у насъ селянитъ сж къмъ 80—85% отъ общото население на България. И понеже нашата селска маса е голѣмата маса отъ общата народна маса и понеже стопански тя е свързана съ общото народно стопанство, за насъ проблемата, която ни занимава, е много мжчна и много сложна и изисква загрижеността и усилията на всички ни.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Шоповъ)

Г-да! Казахъ, че само набързо ще искамъ да сподѣля съ васъ известия мои разбирания, защото и безъ туй съмъ изморенъ. Тукъ се казаха толкова хубави нѣща отъ нашитъ другари, че би било злоупотрѣбление отъ моя страна, ако изкористя вашето търпение и вашето внимание.

За мене, тѣй както наблюдавамъ нѣщата, закрилата досега на земледѣлца-стопанинъ, въобще на земледѣлското население, се е изразила въ две направления, като хора по-компетентни отъ насъ сж се постарали да издирятъ първоизточника на причинитъ, които сж създали това лошо положение. Едното направление, въ което се е действувало досега, е било да могатъ да се увеличатъ и безъ туй падналитъ цени на зърненитъ произведения, като се е смѣтало, че прѣкомѣрно спадналитъ цени на зърненитъ произведения сж една отъ голѣмитъ, отъ основнитъ причини, за да обхване стопанската криза тѣй жестоко и тѣй безпощадно живота на всички почти държави. Второто направление, въ което се е действувало, се е състояло въ това, че отдѣлнитъ държави, като виждатъ, че не могатъ да подобрятъ ценитъ на зърненитъ произведения, понеже това не е въ тѣхна възможностъ, прибѣгватъ къмъ мѣрки, като настоящата, за да могатъ поне отчасти да подобрятъ да възможната, позволена отъ условията, степенъ положението на селското стопанство.

Въпросътъ за полагане усилия въ направление да се подобри цената на земледѣлскитъ произведения прехвърля границитъ на отдѣлнитъ държави. И вие виждате, че до този моментъ отъ всички краища на свѣта се правятъ голѣми, сврѣхчовѣшки усилия, за да може да се подобри цената на земледѣлскитъ произведения.

Азъ не знамъ дали знаете, уважаеми народни представители, че досега сж станали осемъ международни конференции и, за голѣмо наше съжаление — всички безрезультатни. Азъ нѣма да се спирамъ на много отъ тѣхъ, но само съ нѣколко думи ще сподѣля съ васъ впечатленията, които се добиватъ отъ действията и усилията на шестата международна стопанска конференция, която стана въ Римъ и на която участвуваха повече отъ 40 държави — близо 48 държави. Следъ конференцията по разоржжаването, която, по своя грандиозенъ замахъ и поради широтата на интереситъ, надмина всички конференции, едвали може друга конференция да се мѣри съ Римската стопанска конференция, защото къмъ нея се бѣха насочили не само усилията на правителствата на всички държави, но тамъ се бѣха съсредоточили надеждитъ на почти всички земледѣлски населения отъ държавитъ почти на цѣлия свѣтъ. На тая конференция бѣха представени всички държави на свѣта — Америка, представени бѣха и Индиитъ, представени бѣха и Египетъ и Австралия, въобще всички държави на свѣта. И за да видите какви хора вземаха участие, ще ви процитирамъ имената само на нѣкои отъ тѣхъ. Тамъ бѣше министърътъ на земледѣлството въ Италия; тамъ бѣше Кароли, министъръ на външнитъ работи на Унгария; тамъ бѣше, като председател на френската делегация, голѣмиятъ френски икономистъ Франсоа Понсе, който е участвувалъ въ много конференции, който минава като най-сведущъ лице по икономическитъ и аграрикономическитъ въпроси въ Франция, който бѣше на нѣколко пѣти министъръ на националната икономия въ Франция; тамъ бѣше най-после и съветскиятъ представителъ професоръ Грицманъ, който е председател на комисията за изработване на икономическия планъ на Съюза на съветскитъ републики, единъ извънредно просвѣтенъ човѣкъ, натоваренъ, както виждате, съ една такава голѣма мисия, поставенъ начело на съветската де-

легация, която се състоеше от 10—12 души. Тамъ бѣха представители на всички европейски държави.

До каква степенъ тѣ представляваха елита на мислящитѣ хора, сериозно загрижени за съдбата на земеделското население не, но сериозно загрижени за голѣмата проблема: какъ ще трѣбва да се повишатъ ценитѣ на зърненитѣ произведения, за да може да се даде единъ поне до известна степенъ възможенъ тласкъ, за да се излѣзе отъ затрудненията и изпитанията, въ които се намираха селянитѣ, азъ ще ви процитирамъ само нѣколко реда отъ речта на Мусолини:

Р. Рангеловъ (раб): Вашъ обожателъ.

Х. Статевъ (нац. л. о): Вие ей сега ще се съгласите съ него. — Мусолини, когато приветствува тази конференция, между другото, казва: (Чете) „Днесъ съществуватъ условията да бѣде тази конференция полезна. Позволете ми да ги изброя. Това сѣ: преди всичко съставътъ на конференцията, която свързва официалнитѣ представители на народитѣ, съчувственици и оторизирани представители на свѣтовнитѣ търговско-житарски интереси, както и представителитѣ на най-голѣмитѣ международни институти, които сѣ се вече занимали съ тѣзи въпроси отъ различни гледни точки. Това ще рече — ако се държи смѣтка за грамадни документирани материалъ, приготвенъ отъ института и отъ събранието на експертитѣ, което се състои тѣзи дни — че конференцията е напълно информирана за по-предшнитѣ събития, сегашното положение, близкитѣ перспективи на икономическото развитие по отношение на житото, както и въпроситѣ, засѣгащи го“. Такива голѣми надежди Мусолини въ приветствената си речъ възлагаше на тая конференция.

По-нататкъ той казва: (Чете) „Позволете ми сега да се запитамъ: какво ние очакваме, какво трѣбва и можемъ да очакваме отъ тази конференция? Азъ не искамъ нищо да предвидя отъ нейнитѣ разисквания, но азъ не мога да не направя една бележка, която ми се струва, че заслужава цѣлото ви внимание, защото тя се допиратъ до най-важнитѣ точки на вашата програма. По отношение на общата криза, питахме се и питаемъ се, дали тя е въ зависимостъ отъ едно свѣрхпроизводство или отъ недостатъчна консомация. Сѣщитѣ разисквания могатъ да се направятъ по отношение на земеделската депресия и въ частностъ за житото.

Нека оставимъ настрана общия сюжетъ, а да дойдемъ на въпроса, който ни занимава: земеделцитѣ ли култивиратъ много жито или хората ядатъ малко хлѣбъ?

Е добре, документитѣ, приготвени отъ института и които вие вече сте изследвали, показватъ, че констатираното въ последнитѣ години увеличение на житното производство би трѣбвало да се погълне отъ нормалния растежъ на населението въ свѣта. Това, прочее, идва да ни покаже, че ритъмътъ на консомацията е отслабналъ“.

Както, ако могатъ да разбератъ господата, . . .

Р. Рангеловъ (раб): Да, ние разбираме, че го ограбихте и не му давате възможностъ да си купи хлѣбъ!

Х. Статевъ (нац. л. о): Ако имамъ време, бихъ те оставилъ да поспоришъ съ Мусолини — ти, аслж, си горедолу отъ сѣщия рангъ — ама нѣмамъ време. (Смѣхъ всрѣдъ земеделцитѣ)

С. Димитровъ (раб): Ти си типиченъ представителъ на Мусолини. Цитирашъ първо Мусолини.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

Х. Статевъ (нац. л. о): И по-нататкъ още две думи, г-да, за да привърша. (Чете) „Необходимо е добре да се изясни, преди да се предприеме въ голѣмъ размѣръ общото намаление на засѣтата въ свѣта съ зърнени храни площъ. Неизлишно е, обаче, да се припомнимъ, че настоящата конференция трѣбва да предпази не само интереситѣ на производителите и на обмѣната, но и тѣзи на консомацията — последниятъ термъ, решителенъ смисълъ и норма за всѣка икономическа активностъ. Азъ мисля, че безъ предварителнитѣ констатации, за които азъ направихъ алюзия, ще бѣде дрѣско да се предложатъ едно ограничители на зърненитѣ култури, когато въ свѣта има още много сѣщества, които страдатъ отъ немотията и гинатъ въ мизерия“.

И най-после заключава: (Чете) „Изобилието на житото не трѣбва да тежи върху съдбата на народитѣ като про-

клятие, но да бѣде повикано на помощъ и благословено като най-утѣшителна награда, която би могла да съгласува върху земята въжовното усилие и търпение на човѣшкия родъ“.

Г-да! Вие виждате какви надежди бѣха възложени отъ Мусолини. Изреждаха се всички представители на държавитѣ, говориха съ такова увлѣчение за съдбата на всички народи, съ каквото говоримъ и ние, и, за голѣма изненада и за голѣмо разочарование, не можа да се дойде до никакво заключение и до никакъвъ фактически резултатъ, а се взема една резолюция, съ която се обявя, че въ едно близко време ще трѣбва да се свика една нова международна конференция, която частъ по-скоро да се занимае съ организирането на хранитѣ, специално за земеделскитѣ произведения и по-специално на житото, да се организира търговията и по този начинъ да се създаде облекчението. И понеже много се бързаше — Римската конференция бѣше станала въ м. мартъ — само следъ нѣколко месеца, презъ м. май, назначиха Лондонската конференция. Отивахъ вече да свършатъ една практическа работа. И тамъ, въ тази конференция, не можа да се реши абсолютно нищо.

Р. Рангеловъ (раб): Хубаво признание.

Х. Статевъ (нац. л. о): Излѣзоха съ конкретни решения.

Отъ страна на Унгария, която имаше мандатъ да приказва отъ името на всички дунавски държави, се направиха следнитѣ предложения на конференцията: (Чете) „Да се образува една международна организация за житото съ седалище въ Лондонъ; да се възприеме системата на контингентиранието, като за кампанията 1931—1932 г. се опредѣлятъ контингентитѣ на всѣка страна износителя; да се остави една резерва въ размѣръ 5% отъ опредѣленитѣ контингенти на разположение на централното бюро за непредвидени нужди; да се регламентиратъ офертитѣ за продажба на жито за разнитѣ страни; за контролъ на износа бюрото да издава специални свидетелства за транспортъ; да се опредѣлятъ ценитѣ на различнитѣ видове жито; въ всѣка страна да се образува централна организация за износа на хранитѣ“.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя Н. Захариевъ)

Това предложение, съ незначителни поправки, се подкрепя отъ делегатитѣ на всички дунавски страни, включително Полша.

Обаче съветскитѣ представители, който се яви на тази конференция, сѣщо така въ срѣдата на единъ голѣмъ шабъ представители, излѣзе и направи следнитѣ възражения: (Чете) „Съветска Русия не може да се съгласи съ предложението на Съединенитѣ щати за намаляване производството“. Прави това изявление, защото представителитѣ на Съединенитѣ щати, схващайки, че една отъ голѣмитѣ причини е свѣрхпроизводството, го за да може да се намали въ известна степенъ и да се създаде известна равномѣрностъ, предложи всички държави да се ангажиратъ да намалятъ производството. Руситѣ обаче казватъ: (Чете) „Съветска Русия не може да се съгласи съ предложението на Съединенитѣ щати за намаляване производството, но счита, че трѣбва да се остави свободата на всѣка страна да реши дали трѣбва да намали или не производството на жито“. Принципитъ за контингентиранието на износа тѣ намиратъ за приемливъ, съ него се съгласяватъ, но при условие, че на всѣка страна ще се даде справедливия процентъ. Тѣ, съветитѣ, претендиратъ да иматъ най-малко онова, което сѣ имали преди голѣмата война — нѣщо, което имъ е признато отъ Римската конференция, откъдето тѣ излѣзоха съ тая придобивка. Системата на контингентиранието, смѣтатъ тѣ, може да бѣде приета и приложена само ако всички страни-износители се присѣдинятъ къмъ нея. Не сѣ съгласни, обаче, съ установяването на една цена.

Г-да! Азъ процитирахъ тѣзи две нѣща по две причини. Първо, за да видите какви голѣми свѣрхусилия сѣ се положили отъ различнитѣ държави, за да може шо-годе да се справятъ съ голѣмата проблема за падналитѣ цени на зърненитѣ храни и, на второ мѣсто, направихъ тѣзи цитати, за да се види, че Съветска Русия, която по-рано бѣгаше отъ тия международни конференции, която искаше по-активно да държи факела на революцията, да революционизира цѣлия свѣтъ, днесъ вече, особено въ последнитѣ години, взема най-активно участие въ тѣзи международни конференции, защото Съветска Русия сама почувствува на колко и на какви тежки и страшни изпитания е подхвърленъ нейниятъ вътрешенъ животъ, щомъ като не може непосредствено да вземе участие въ общото семейство на държавитѣ и колко много тая изолираностъ съз-

дава прѣчки и затруднения за нейното икономическо и стопанско закрепване. Това нѣщо, което се процитира отъ уважаемия г. Буковъ, съвсемъ не е буржоазна измислица. Днесъ дори въ Русия се повдига проблемата за разформироване на колективните стопанства . . .

Отъ работниците: Надѣвайте се.

Х. Статевъ (нац. л. о): Тѣзи (Сочи работниците) спатъ на 14, гдето казватъ. — Въ последните рапорти и въ последния конгресъ на Болшевишката партия тѣзи проблеми вече се проучватъ и все повече и повече свободната търговия тамъ разширява своя размѣръ.

Нѣкой отъ работниците: Това е лъжа.

Х. Статевъ (нац. л. о): Все повече и повече обективните наблюдатели, които посещаватъ Русия, намиратъ нѣщо, което се отрича и отъ пресата на болшевишка Русия, намиратъ вече свободното проявление на търговията, дори вече начало на една нова конкуренция. И общата физиономия, която революционизирана Русия имаше отъ по-рано, днесъ вече бавно и постепенно се измѣня. Днесъ отстъплението отъ многото заблуждения или по-право отъ увлѣченията, които бѣха отразени отъ абстрактната доктрина на марксизма, за които се направиха опити да бъдатъ реализирани въ живота на Съветска Русия, сѣ вече много голѣми. На тая база стана конфликтътъ за ортодоксалния болшевизмъ, Ленинизма и т. н., които докараха до скарването съ Троцки, Раковски и т. н. Тѣзи нѣща, които се интересуватъ отъ вътрешния животъ на Съветска Русия, знае, че сѣ продуктъ на онѣзи усилия, които се влагатъ отъ страна на днешните господари на Съветска Русия въ борба съ реалните и страшни условия, които самиятъ животъ създава като прѣчка при опита да се налагатъ известни теркове отъ съветския режимъ.

Но насъ не ни интересува това. Азъ го споменахъ до толкова, доколкото опитътъ да се даде преценка отъ представителя на Работническата партия тукъ, въ Парламента, се изрази въ една агитация, която целѣше не само да достигне до банките, но и да прехвърли стеницѣ на Парламента, за да може да достигне до ония срѣди, където тѣ искатъ, чрезъ усилията си, да правятъ своите завоевания. Азъ нѣма да се спирамъ на въпроса доколко у насъ сѣ пригодни тѣзи нѣща и доколко тѣ въ скоро време ще има да пожнатъ голѣми разочарования отъ тѣхните, може би благородни усилия, ако допустимъ за моментъ, че тѣ честно служатъ на своя идеализмъ. Но все-таки не трѣбва къмъ голѣмите и страшни изпитания, на които сѣ подхвърленъ българскиятъ народъ, да туримъ отгоре и капка отрова, за да отровимъ и безъ туй тежкото съществуване на българския гражданинъ по градове и села.

Г. г. народни представители! Въ този моментъ, когато ние разглеждаме настоящия законопроектъ, въ нашата съседна държава Ромъния се разглежда тоже единъ подобенъ законопроектъ за опростяване задълженията на ромънските селяни. Тамъ законопроектътъ е направенъ въ голѣмъ мащабъ. Казава се тукъ, че законопроектътъ, който разглеждаме въ този моментъ, билъ дошълъ късно. Нека признаемъ най-добросъвестно, най-обективно, че материята, която е сложена въ текстоветъ на законопроекта можеше да бѣде изработена по-рано. Затова, обаче, има едно оправдание, което се споменава и въ мотивитъ на законопроекта, а именно, че законопроектътъ билъ изпратенъ за проучване и отъ самите заинтересовани кредитори. Любопитно е да се знае, уважаемиятъ г. министъръ на земледѣлието, който непосредствено се интересува отъ този въпросъ, съ кои кредитори е уговарялъ и се е споразумявалъ. Защото, ако е въпросъ за Земледѣлската банка и за Централната кооперативна банка, които сѣдни отъ главните кредитори на българското село, отъ особено опоразумение нѣмаше нужда — тѣ и безъ туй не могатъ, като държавни кредитни учреждения, да не се подчинятъ въ края на краищата на една политика, която е решено да бѣде проведена отъ правителството. Предполагамъ, че сѣ били сезирани и че се е говорило съ частните кредитори, за да може да се дойде до тази форма на законопроекта, въ която той ни е представенъ днесъ. Нека признаемъ, че това е било една добра стѣпка, която оправдава напълно забавянето на законопроекта. Защото какво става въ този моментъ въ Ромъния? Азъ имахъ възможностъ да прѣследя нѣколко вестници, въ които намѣрихъ известни сведения за голѣмите бури, които се разразяватъ въ обществено-политическия животъ на Ромъния понастоящемъ. Съюзътъ на кредиторитѣ прави митинги, държатъ се

речи отъ видни общественици и политици, изхождащи отъ различни обществени категории, които нѣматъ мѣрка на критикитѣ си и на езика си по отношение на правителството и специално къмъ Аржентину, който е авторъ на ромънския законопроектъ. Заедно съ Съюза на кредиторитѣ се надига и Съюзътъ на кредитните учреждения въ Ромъния, на банките. Събиратъ се, правятъ страшно голѣми заплашвания, използватъ авторитета на чуждите държави. И днесъ ромънското правителство е въ едни голѣми и страшни колебания и изпитания, които сѣ настѣпили, допущамъ, поради това, че ромънското правителство не е счело за нужно при изготвянето на тѣхния законопроектъ да влѣзе поне въ едно елементарно разбирателство съ кредиторитѣ, за да се създаде едно търпимо законоположение, което, колкото и да ги уврежда, все таки да става съ привидната тѣхна благословия. Като се изключи опозицията и критиката на представителитѣ на Съюза на популярните банки въ България, трѣбва да признаемъ — и азъ, като добросъвестенъ наблюдателъ дължа да призная това — че нашиятъ законопроектъ се разглежда при една сравнително твърде спокойна политическа и обществена атмосфера. Като се изключатъ неизбежните апострофи, често пѣти дръзки, поради темперамента и увлѣченията на едната или другата страна, общо взето, това, което наблюдаваме въ нашия общественъ животъ и въ печата, показва, че всичко се движи, както по отношение на критикитѣ, така и по отношение на пренежитѣ, въ една мѣрка, която не надхвърля, по необузданостъ, по екзалтация, онова, което наблюдаваме въ съседната намъ Ромъния. Какъ ще завършатъ тамъ, не знамъ, но нѣма да бѣде безинтересно за всички ни да спомена тукъ само нѣколко главни положения отъ ромънския законопроектъ. Отсрочването на дълговетѣ е за 30 години, като се обхващатъ всички задължения на селянитѣ, при лихва 4%.

Министъръ Д. Гичевъ: И се отива до 100 декари

Х. Статевъ (нац. л. о): По отношение на декаритѣ, тамъ има ограничението за 10 хектара или 100 декара, както забелязва г. министърътъ на земледѣлието. Но тамъ иматъ и друго интересно положение, което искамъ да спомена предъ васъ, защото засѣга единъ въпросъ, който, предполагамъ, ще се разисква по-подробно въ комисията. То е, че земледѣлските стопанства, които ще се ползватъ отъ режима, установенъ отъ тѣхния законопроектъ, непременно сѣ дължни по-нататъкъ да направляватъ своята стопанска дейностъ по единъ планъ, посоченъ отъ Министерството на земледѣлието. Държавата, единъ видъ, поема въ своите рѣше сѣдбата на селското стопанство, но като се явява да гарантира, за да го спаси отъ тежкото бreme, което виси на плещитѣ му, тя същевременно му казва: „Отсега нататъкъ, селянино, за когото гарантирамъ, ще ти давамъ известни напѣтствия“. По този начинъ, както често въ известни коментари на тѣхни специалисти, ромънското Министерство на земледѣлието ще способствува, за да се постави началото на единъ процесъ на трансформация или на нагаждане, за да може да се засѣватъ нови култури, възможни при тамошните условия, подъ непосредствения контролъ на компетентни лица отъ това министерство.

Споменахъ тия нѣща, за да можемъ горе-долу да имаме представа за мѣрките, които се предприематъ въ една съседна държава, близка по условията си съ нашата и еднакво засегната отъ затруднения, съ каквито се боримъ и ние.

Министъръ Д. Гичевъ: Малко по-тежко е тамъ.

Х. Статевъ (нац. л. о): Да, тамъ е малко по-тежко. Това е вѣрно.

Министъръ Д. Гичевъ: Голѣма частъ отъ дълговетѣ на тѣхните селяни произхождатъ отъ земята, която получиха отъ помѣщикитѣ, и сега, при обезценяването на земята и намаляването на нейната доходностъ, много естествено бѣше да се прибѣгне до намаляване на самите дългове.

Х. Статевъ (нац. л. о): И досега, г-да, въ туй направление, повече или по-малко, ние сме правили по нѣщо. Селото е извиквало грижитѣ на различните правителства, у кое повече, у кое по-малко, понѣкога дори съ увлѣчения, каквито се цитираха тукъ, у нѣкои министри на земледѣлието, които добросъвестно сѣ схващали, че ще помогнатъ, било ако се разшири площта на засѣването, било ако сѣенето става въ една или друга дълбочина, съ ма-

шини и т. н. Всичко туй е една грижа, добросъвестно проявена, към съдбата на българското село и на българския селянин. Дирекцията за храноизноса беше пакъ едно сръдство да може да се подпомогне на земеделското население съ изкупуване хранитъ му. Съ създаването предвиденият по тая дирекция бонове — добри или лоши, това е другъ въпросъ — се гонѣше двойка целъ: да се подпомогне на населението и същевременно да се дойде на срѣща на една държавна нужда — събирането недоборитъ. Мѣроприятието по храноизноса беше все таки една инициатива, която до известна степенъ отбелязва грижата за селянина.

Напоследъкъ, както знаете, се гласува единъ законъ за намаление наемитъ на фондовитъ земи.

Всички тия мѣроприятия, кое въ по-голямъ, кое въ по-малка степенъ, се движеха все отъ желанието, и съзанието, и грижата да се подпомогне на българското село. Сега вече имаме една по-решителна стѣпка. Законопроектътъ въ мотивитъ си точно отбелязва какво цели да създаде: първо, да може да облекчи товарътъ отъ задължения на земеделеца-стопанинъ и, второ, да може да се запази единъ минимумъ земя неотчуждаема и по този начинъ да се предпази земеделското стопанство, въ опредѣления размѣръ 40 декари, отъ каквито и да било посегателства, отъ които и страна да идатъ тѣ.

Но, г-да, преди да свърша своитъ кратки бележки по законопроекта, позволете ми да сподѣля съ васъ едно разбиране, което смѣтамъ, че, ако беше възприето и проведено, бихме могли да имаме единъ по-другъ резултатъ. Азъ не сподѣлямъ разбирането на правителството, тия въпроси, които днесъ интересуватъ цѣлото българско гражданство по градове и села, да ги разрешава съ отдѣлни законопроекти и по този начинъ се създава едно разпокъсано законодателство, което колкото и да бѣде добре изработено, не може да нѣма известни законоположения, взаимно отричащи се. Споредъ менъ, една грѣшка се прави, когато земеделското стопанство е обектъ на единъ специаленъ законъ, тогава, когато е известно на всички ни, че българското земеделско стопанство е неразривно свързано съ общото народно стопанство. Азъ бихъ желалъ да имаме едно единно и цѣлостно законодателство въ това направление, макаръ и съ малко закъснение, и затуй, защото азъ смѣтамъ, че едно правителство ще трѣбва да създава своитъ законоположения и своитъ мѣроприятия съ огледъ на условията, и дотолкова, доколкото позволяватъ условията, еднакво да бѣдатъ третираны всички категории български граждани, безъ да се дава предпочитание на която и да било.

И. Василевъ (з): Тукъ нѣма предпочитание, г. Статевъ. Има различно засегнати слоеве, и, много естествено е, че щомъ сѣ различно засегнати, различно ще бѣдатъ третираны, а не, за да бѣдатъ предпочитани едни предъ други.

Х. Статевъ (нац. л. о): Ако бѣхте изслушали докрай мисльта ми, този апострофъ щѣше да бѣде излишенъ. Но азъ Ви благодаря, че Вие ме прекъсвате, защото ме навеждате на мисльта да разгърна нѣщата малко по-подробно, да ги изнеса тъй, както тѣ се слагатъ предъ насъ.

Азъ бихъ желалъ, щото тази благородна амбиция, която проявява г. министърътъ на земледѣлието Гичевъ, принадлежащъ къмъ Земледѣлския съюзъ, който си е поставилъ голѣмата задача, преди всичко, да брани интереситъ на земеделското съсловие, да надхвърли една по-голямъ степенъ, за да може да се разрази като амбиция на единъ български министъръ, министъръ на българската държава и, следъ като получи благодарностъ за благороднитъ усилия, за грижитъ, които е положилъ спрямо земеделското население — спрямо онова население, което го е надарило съ довѣрието да дойде въ момента на най-високото мѣсто — да заслужи и благодарността на всички ония, съдбата, на които е тѣсно свързана съ съдбата на българския селянинъ. Азъ зная, г. Иванъ Василевъ, че днесъ трагедията на българското село е много голѣма; азъ зная, че изпитанията на българскитъ селяни сѣдъ страшни. Азъ зная, че щомъ вие идете да пледирате за тази неизлѣчима и голѣма тѣхна болка, вие го правите добросъвестно, затуй, защото вие живѣте по-непосрѣдствено между тия хора, чувствувате тѣхната болка и, следователно, сте въ паника, въ уплаха и нѣкакъси всичко това ви бие съ-вѣстъта, и отъ тамъ се поражда вашата загриженостъ, да смѣтате, че хората, отъ сръдбата на които произлизате и които непосредствено наблюдавате — понеже сте въ непрекъснатъ контактъ съ тѣхъ ежедневно, отъ сутринъ до вечеръ — действително сѣ повече засегнати отъ тая

болка и затова бързате съ максимумъ усилия да имъ дадете голѣмата си помощъ. Но азъ сѣщо така апелирамъ къмъ съвѣстѣта ви като гражданинъ на българската държава, бидейки въ непосредственъ контактъ съ селото, за да чувствувате неговата голѣма болка, да се поставите въ контактъ и съ другитъ граждани, които бедствуватъ — работницитъ, еснафитъ, търговцитъ — и тогава увѣрявамъ ви, че тѣхнитъ страдания, тѣхнитъ патила, мъки и охкания, еднакво ще ви засегнатъ и, струва ми се, еднакво ще ви заболи за тѣхъ, защото и у васъ предполагамъ общата загриженостъ, обективностъ и добросъвѣстностъ, за да видите лошото положение на всички. Отъ ваше гледище, за да останете вѣрни и последователни на разбиранията, които имате, като представители предимно на земеделското съсловие, може-би вие сте прави; не бихъ желалъ да ви оскѣждамъ — вие имате своето оправдание.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Не забравяйте, че г. Гичевъ е министъръ на земледѣлието.

С. Дойчиновъ (нац. л. о): Той не е селски министъръ, а е министъръ на България, на цѣлия български народъ, както и вие сте народни представители на цѣлия български народъ, а не само на селянитъ. Г. Статевъ иска да създадемъ законъ за цѣлия български народъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. Дойчиновъ! Има и други два законопроекта, съ които се грижимъ и за другитъ категории граждани. Както виждате, ние не желаемъ да дѣлимъ длъжницитъ на такива и онакива.

С. Дойчиновъ (нац. л. о): Ама практически тъй излиза, г. министре.

Министъръ Д. Гичевъ: Вие вчера получихте и другитъ два законопроекти, отъ които единиятъ е изключително за търговскитъ съсловия — законопроектътъ за предпазния конкордатъ. Той се отнася за една най-малка категория длъжници, но Вие нѣма да кажете, че не бива да съществува, защото се отнася за малко хора. Важно е да се разрешатъ въпроситъ. Дали на единъ пътъ, или на части, това е отъ второстепенно значение.

Х. Статевъ (нац. л. о): Азъ не зная дали Вие добре разбрахте моята мисль. Азъ тъкмо на това държа, че, ако вземемъ да правимъ по-отдѣлно законопроектитъ, колкото и да влагаме добросъвѣстностъ, колкото и да влагаме усилия, непременно ще създадемъ законопроекти съ известни дефекти, защото обектитъ сѣ разграничени и нашитъ усилия да създадемъ известно законодателство въ това отношение не могатъ да дадатъ желанитъ добри резултати. Тази е мисльта ми. И азъ не мога да сподѣля гледището на г. министра на земледѣлието, че чрезъ единъ, чрезъ два, чрезъ три законопроекта, когато се получи единъ и сѣщъ резултатъ, то е все полученъ резултатъ, защото за мене си отричамъ, че така може да се процедира възможно най-добре — щото въ отдѣлнитъ тия законопроекти да се добие онуй, което ще трѣбва да се добие въ края на крайщата. Защо? Единъ малъкъ примѣръ. Ако ние, уважаеми г. министре на земледѣлието, третирахме общо кризата, безъ обаче да изпускаме изъ предъ видъ, че тя е най-тежка и най-голямъ за земеделското население, за българския земеделецъ-стопанинъ; когато непосредствено проследимъ причинитъ, които сѣ създали неговото тежко изпитание и когато ще подиримъ начинъ да облекчимъ неговитъ задължения и отидемъ логически къмъ облекчения въобще — тогава неминуемо ще се натъкнемъ на следното нѣщо. Единъ земеделецъ — нека вземемъ нормитъ, които сѣ въ настоящия законопроектъ — съ 200 декара земя е направилъ задължение 150.000 л. къмъ известенъ кредиторъ. Този кредиторъ ще трѣбва да направи известна жертва, защото жертва все таки нѣкой трѣбва да направи: за да дойде облекчение, все нѣкой трѣбва да я понесе — държавата, частниятъ кредиторъ или частната банка; въ какви размѣри, то е другъ въпросъ. Ако въ настоящия законопроектъ ние третирахме общо материята, за да не чака този кредиторъ-гражданинъ да се облекчи неговата съдба съ законопроекта на г. министра на правосѣдието, то, когато ние предвиждаме случая какъ да облекчимъ единъ селянинъ съ толкова декара земя, който дължи такъвъ дългъ на единъ кредиторъ, тогава щѣше да ни се наложи отъ само себе си да обсъдимъ и съдбата на този кредиторъ и по този начинъ, ако дадемъ облекчение на селянина, да дадемъ едновременно, съ сѣщия законопроектъ, облекчение и на кредитора, но така, свързано, и при една обща постановка, за да не става нужно отдѣлни министри съ свои отдѣлни концепции, съ свои отдѣлни разбирания съ по-голямъ или по-малкъ темпераментъ при изпълнение

на своя дълг, да създават нѣща, които не могат напълно да задоволят, щом не сѣ създадени съ общи усилия на правителството. И трѣбва веднага да ви призная, че законопроекът на г. Гичева, който има една целъ ясно поставена — независимо от критикитѣ, които можемъ да му направимъ, и ги правимъ, по известни текстове — по-прямо се приближава къмъ целта и нѣкакъ си се дезинтересира отъ всички други грижи отъ дѣсно и отъ лѣво, а се насочва направо къмъ облекчение на земледѣлца-стопанинъ, тогава когато неговиятъ уважаемъ колега г. Върбеновъ не отива толкова далечъ въ облекчението, които създава съ своя законопроектъ. Различни методи, различни системи, дори бихъ казалъ две различни концепции ръководятъ единия и другия законопроектъ. Азъ ви моля, обективно и справедливо занимайте се съ единия и съ другия законопроекти и ще видите, че тогазъ, когато се очакваха тия законопроекти — както справедливо забелязва г. министърътъ на земледѣлието, че се готвятъ такива — всѣки отъ насъ бѣ при впечатление, че, ето на, готви се и другиятъ законопроектъ и, ако единъ кредиторъ бѣде засегнатъ при процедирането и при действието на закона за закрила на земледѣлца-стопанинъ, той ще получи своето облекчение отъ другия законопроектъ, когато въ сѣщностъ, г. г. народни представители, това тамъ го нѣма. Въ законопроекта на уважаемия министъръ на правосъдието има усвоени два метода за облекчение на длъжниците: единиятъ — съ намаление на лихвитѣ, а другиятъ — съ дадениятъ разсрочки и чрезъ измѣнението на специалната гражданска процедура въ моментитѣ, когато длъжникътъ е подъ непосредствената репресия на своя кредиторъ — при изпълнителнитѣ дѣла. Но никѣде отъ товара на този длъжникъ не се сема нищо по законопроекта на г. Върбенова за смѣтка на товара, който се слага върху сѣщия, като кредиторъ, чрезъ законопроекта на г. министра на земледѣлието.

Азъ смѣтамъ, че отъ тия нѣколко преценки, които се опитвахъ тѣ обективно да дамъ предъ васъ, ще разберете моята мисълъ и ще видите, кои съображения сѣ ме ръководили, за да мога да твърдя, че съ едно общо законодателство би могло да се уреди въпросътъ за задълженията така, че да може то да обхване колкото се може повече категории длъжници въ българската държава, еднакво жертва на кризата, която еднакво е тежка почти за всички.

Г-да! Азъ сподѣлямъ съ васъ тия разбирания още и затуй, защото не сѣмъ далечъ отъ разбиранята, че отъ денъ на денъ животътъ въ нашата държава се подхвърля на голѣми и страшни изпитания, че отъ денъ на денъ се забелязватъ бележитѣ на едно общо разстройство, което създава условията, за да наблюдаваме едно голѣмо и страшно разочарование, което отъ своя страна може да бѣде началото на известно бунтарство. Азъ бихъ желалъ селото да бѣде успокоено, защото голѣмата гаранция за живота на българската държава е спокойствието на нашия селянинъ. Но азъ смѣтамъ, че никой не би ме упрѣкналъ и никой не би ме опровергалъ, ако сподѣля съ васъ и това мое разбиране, че бунтътъ, откъдето и да иде той, отъ селото или отъ градската улица, е все бунтъ, все единъ тревоженъ сигналъ за несигурностъ и все едно начало за разбъркване на положението, което може да увреди повече и безъ туй тежкото положение, въ което се намираме. Следователно — за да заключа по този въпросъ — трѣбва да кажа, че грижитѣ на българското правителство ще трѣбва да бждатъ хармонични, изразени къмъ всички изнемогващи слоеве, къмъ всички обществени категории, къмъ всички граждани на тая държава; бихъ казалъ, тия усилия на правителството трѣбва да се развиятъ почти паралелно, като лѣчи, излизащи отъ единъ центъръ, по всички направления, за да не оставимъ впечатлението, че наново ние сме свидетели на онова разграничение между селото и града, което навремето създаде голѣмитѣ политически спорове, дори и въ вашитѣ срѣди. Азъ бихъ желалъ това впечатление да не го създаваме за общъ интересъ на всички ни, а преди всичко на самата държава.

Г-да! Още две думи и привършвамъ — асѣж и безъ туй времето ми изтече, не желая да чакамъ предупреждението на г. председателя. Ще кажа само нѣколко думи по известни членове на законопроекта; всичкитѣ членове нѣма да разглеждамъ, ще разгледамъ само два-три, като ще сподѣля своитѣ преценки по тѣхъ набързо съ васъ.

Най-напредъ, по чл. 1, и азъ намирамъ, че ограничението, което се прави съ датата 29 юний 1931 г. — всѣко лице, което преди 29 юний 1931 г. е имало като главно занятие земледѣлието или отраслитѣ му, да може да се ползува отъ облагитѣ на закона — не трѣбва да сѣществува. За честота на българското правителство, специално за честота на уважаемия г. министъръ на земледѣлието, не-

дете поставя тая дата, това ограничение, защото нищо нѣма да се постигне съ него. Азъ дирихъ да намѣря известенъ сериозенъ аргументъ, защо е поставена тази дата, но не можахъ да го намѣря. Подсказа ми се, че тая дата е сложена затуй, защото на 29 юний 1931 г. много хора — селяни, числящи се къмъ дотогава управляващата партия на Демократическия сговоръ, сѣ завърнали въ селата си и сѣ се опитали да започнатъ земледѣлие, направили сѣ известни заеми, известни задължения. Като че ли една скрита тенденция, една скрита идея има тия хора да се оставятъ вънъ отъ покровителството на тоя законъ. Най-чистосърдечно ви заявявамъ, че не бихъ желалъ да сподѣля едно такова разбиране, но тая критика се прави, това се шушка. А г. Гичевъ нѣма нужда...

И. Василевъ (з): Сега самъ прокарвате тия тенденции, г. Статевъ.

Х. Статевъ (нац. л. о): Г. Василевъ! Азъ най-добросъвестно ви заявихъ, че това го чухъ. Азъ заявихъ преди малко, че за себе си не можахъ да намѣря аргументъ, за да си обясня, защо е поставена тая дата. Даже то се каза публично тукъ въ една реплика на г. Кемилева. Чакъ тогава мене ми проблѣсна нѣщо, азъ се замислихъ и се опитвахъ да намѣря други съображения за поставянето на тая дата, но не можахъ да намѣря. Любопитно е, какъ ще обясни г. министърътъ поставянето на тая дата. Азъ сѣ голѣмо удоволствие ще чакамъ да го чуя, дали той е ималъ известни вески съображения и не сѣмъ азъ, който ще ги пренебрегна.

Но, г-да, защо е поставена датата 29 юний 1931 г.? Нима, ако на 30 юний или презъ м. юлий, даже презъ м. августъ 1931 г. единъ земледѣлецъ е направилъ задължения и е търсилъ подкрепа, нима не трѣбва на тоя човѣкъ, щомъ той е земледѣлецъ, щомъ има земя, да му се притечемъ на помощъ щомъ като искаме да го бранимъ като елементъ отъ общото земледѣлско стопанство въ нашата държава? Ще чакамъ и ще видя тия съображения.

Споредъ чл. 2, (Чете) „Предметъ на настоящия законъ сѣ всички дългове на обща сума до 150.000 л. на земледѣлския стопанинъ, който притежава до 200 декара земя“. Имамъ вече впечатление, че въ това направление законопроектътъ ще бѣде измѣненъ и трѣбва да бѣде измѣненъ.

Но, г-да, азъ пакъ ще се върна на една моя мисълъ, която сподѣлихъ съ васъ, за да направя своята преценка върху ограниченията въ чл. 2. За мене селското стопанство е единъ цѣлостенъ обектъ и всичко онуй, което влиза въ него, независимо отъ декаритѣ на всѣко отдѣлно стопанство, независимо отъ задълженията му, трѣбва да бѣде защитено. Щомъ като ние по начало признаваме, че земледѣлското население, че земледѣлското стопанство е грѣбнакътъ, както се каза тукъ, и основата на българския стопански и икономически животъ, щомъ като то е основата на българската държава, тази основа, щомъ като сте решили да я браните, ще я браните въ лицето на всички, които сѣ въ село, които обработватъ земята, които сѣ елементъ и съдържание на земледѣлското население. Вие отъ никѣде нѣма да получите упрѣкъ, ако прострете покровителствената си дѣсна и върху тия, които иматъ надъ 200 декара земя, и върху тия, които иматъ задължения надъ 150.000 л., щомъ земледѣлското население вие го вземате въ цѣлия му обемъ и въ пълното му съдържание. И както ви казахъ, г. г. народни представители, азъ имамъ впечатление, че и въ това направление законопроектътъ ще бѣде измѣненъ.

Ще направя една малка бележка по чл. 5. Въ чл. 5 е казано: (Чете) „Българската земледѣлска банка гарантира предъ кредиторитѣ изплащането на сумата, установена по тоя конкордатъ, ако по нейна преценка имотитѣ на длъжника представляватъ за нея достатъчно обезпечение за тая гаранция“.

Г-да! За мене тоя текстъ е единъ отъ най-сѣщественитѣ, защото съ него именно г. министърътъ на земледѣлието като че ли е искалъ да направи компромисъ между своитѣ си разбирания, като яркъ защитникъ предимно на земледѣлското население, и известни други разбирания, за които е трѣбвало да държи смѣтка, на които е трѣбвало да обърне съответно внимание. Но, така създадено ограничението, ние поставяме Българската земледѣлска банка едва ли не като единственъ арбитъръ при ликвидирането на тия задължения. Каза се въ законопроекта, че ще се ликвидиратъ 70% отъ общитѣ задължения, че конкордатътъ е задължителенъ. Репликиитѣ, които станаха тукъ, предизвикаха обяснение отъ г. министра на земледѣлието, че действително конкордатътъ е задължителенъ. Въ сѣщностъ конкордатътъ, колкото и по законъ да се вижда задължителенъ, все пакъ е въ зависимостъ отъ преценката,

отъ благоволенieto и отъ благословията, бихъ казалъ, които въ последния моментъ Българската земеделска банка ще трѣбва да даде.

Ние цѣлата процедура я поставяме въ зависимостъ отъ преценката на Българската земеделска банка. И, г-да, за да бъдемъ на чисто, на ясно — може би това повече васъ ще ползува — въ сѣщностъ при 70% намаление едва ли ще се ликвидиратъ 5% отъ задълженията; всичко друго ще отиде при една ликвидация къмъ 20-30%, а може би и къмъ 10%. Защо? Заради туй защото, когато по предвидената въ законопроекта процедура се направятъ постѣпки за учредяването на тѣй наречения частенъ конкордатъ, когато длъжникътъ или кредиторътъ направятъ своитѣ постѣпки и тѣ уговорятъ, да кажемъ, да се ликвидира задължението съ 60%, понеже Земеделската банка по законъ ще трѣбва да кредитира, тя ще има последна думата и тя ще направи своитѣ преценки.

Какъ ще ги направи? — „Вие, покровителствувани земеделце, който дължите и по законъ сте се споразумѣли да ликвидирате съ 60%, азъ намирамъ, че вие, който имате да кажемъ 40 декара земя и 80.000 л. дългъ, не можете да сключите конкордатъ къмъ 40.000 л., азъ не мога да поема такава гаранция, защото при тия низки цени и при тия голѣми изпитания и затруднения, на които днесъ се подхвърля земеделското производство, при този несигуренъ доходъ, който за мене може да бѣде единственото указание, за да дамъ съответната гаранция, не мога да призная този конкордатъ, не мога да дамъ своето съгласие“.

И по този начинъ се явява следното положение, което желая да бѣде обяснено, защото за мене въ този моментъ е съвършено неясно: или ще се създаде една дълга и нескончаема процедура отъ оплаквания, отъ отиване на преписки отъ мировото сѣдилище до Земеделската банка и обратно за проучване, и по този начинъ ще изхвърне хей тѣй, като пеперудка, предъ насъ и тѣй малкиятъ срокъ, предвиденъ до месецъ ноемврий т. г., или ще се създаде едно положение, щомъ като Земеделската банка не даде своето съгласие, да се премахне, така да се каже, възможността за учредяване на самия земеделски конкордатъ. Тогава и длъжникътъ, и кредиторътъ оставатъ на собствена си сѣжба. Кой ще се намѣси, кой ще ликвидира този въпросъ?

Въ ромънския законъ, сѣщо така при конвенцията се предвижда конкордатъ. Въ Ромъния се създаде една цѣла процедура при окръжнитѣ сѣдилища, където и кредиторътъ, и длъжникътъ иматъ възможностъ по състезателенъ редъ да ликвидиратъ всички тия спорове, които евентуално биха се създали. Въ настоящия случай, при туй положение, което обсъждаме, при единъ моментъ, когато Българската земеделска банка ще каже, че не дава съгласието си за единъ такъвъ размѣръ и когато кредиторътъ или длъжникътъ не се съгласятъ по други съображения, остава едно висящо положение, което не се знае по закона кой ще трѣбва да го решава.

Г-да! Тѣзи сѣ въпроситѣ, на които азъ искахъ да обърна вашето внимание.

Министъръ Д. Гичевъ: Щомъ кредиторътъ или длъжникътъ поиска конкордатъ въ кръга на условията, които законътъ предвижда, той става задължителенъ за другата страна. Кредиторътъ, ако желае да се възползува отъ поръчителството и гаранцията на Земеделската банка, ще се съобрази съ нейната преценка и трѣбва да я уважи; иначе той се лишава отъ тази облага, да има гаранцията на Земеделската банка при конкордата.

Х. Статевъ (нац. л. о): Ама тъкмо това искамъ да изтъкна азъ, г. министре.

С. Дойчиновъ (нац. л. о): Тогава е излишенъ процентътъ 70%, който сте поставили.

Министъръ Д. Гичевъ: Процентътъ 70% е поставенъ, за да нѣмаме 80%.

С. Дойчиновъ (нац. л. о): Защото фактически въ дадения случай конкордатътъ ще се установи върху размѣра, който банката ще опредѣли.

Министъръ Д. Гичевъ: Ние желаемъ той да не бѣде надъ 70%.

А. Буковъ (з): Да, да, ако има поръчителство.

Х. Статевъ (нац. л. о): Поръчителството на банката е задължително, г. Буковъ.

А. Буковъ (з): Не е задължително.

Х. Статевъ (нац. л. о): А, тогава цѣлото построение на законопроекта пада. Г. Буковъ! Вие сте въ грѣшка, и г. министърътъ ще Ви коригира. Интервенцията на Земеделската банка е задължителна.

А. Буковъ (з): Ако се поиска.

Х. Статевъ (нац. л. о): Но г. министърътъ дойде да подкрепи точно онова, което азъ искамъ да изнеса предъ васъ — че въ сѣщностъ размѣрътъ на сумата, при който ще се ликвидира известно задължение, не се опредѣля или не е въ зависимостъ отъ дветѣ воли, на кредитора и на длъжника, а е въ зависимостъ отъ преценката на Земеделската банка, която въ последния моментъ ще трѣбва да каже своята дума. А тя трѣбва да я каже на всѣка цена, защото сключването на земеделски конкордатъ отъ правно гледище добива своето построение и своето фактически учредяване само тогава, когато Земеделската банка изрично даде своето съгласие, тѣй като автоматически се създава ипотекарното задължение по отношение на Земеделската банка.

А. Буковъ (з): Г. Статевъ! Вие можете да имате конкордатъ и при едно съгласие до 70% между кредитора и длъжника безъ гаранцията на Земеделската банка. Ако кредиторътъ пожелае, щото сумата да бѣде гарантирана, Земеделската банка е длъжна да гарантира, но ѝ се дава правото да опредѣли въ какъвъ размѣръ ще бѣде конкордатътъ — може да бѣде 50%, може да бѣде 30%. Тогава, който не желае да се задоволи съ 50%, при гаранцията на Земеделската банка, ще се задоволи съ 70%, но безъ гаранцията на банката. Тѣй се разбира.

С. Дойчиновъ (нац. л. о): И безъ този законъ може да стане конкордатъ.

Х. Статевъ (нац. л. о): Ще имаме възможностъ да се обяснимъ по този въпросъ въ комисията. Да не губимъ сега време, за да свърша.

Г. г. народни представители! Искамъ да направя една последна бележка по чл. 11 и приключвамъ.

И. Драгойски (д): Споредъ текста на законопроекта, банката не е длъжна да даде гаранция.

Х. Статевъ (нац. л. о): „По нейна преценка“ е казано. Но да не споримъ по този въпросъ сега. Въ комисията ще се обяснимъ.

Г-да! Въ чл. 11 е казано: (Чете) „Изкупенитѣ отъ Земеделската банка имоти се заплащатъ така: имотитѣ съ стойностъ до 5.000 л. се заплащатъ въ брой; когато стойността на имотитѣ е по-голѣма отъ 5.000 л., заплащатъ се: първитѣ 5.000 л. въ брой, отъ остатъкътъ — 30% въ брой и 70% въ облигации, които Българската земеделска банка ще издаде. Облигациитѣ ще бѣдатъ лихвоносни съ годишна лихва равна на лихвата на влоговетѣ, която банката плаща, и платими въ 15 години съ равни годишни погашения“.

Г-да! Думата ми е за облигациитѣ. Нашето население, зашиятъ народъ нѣкакъ-си е напаренъ отъ облигации и щомъ чуетъ за инициатива на правителството или на известни учреждения за издаването на облигации, като-чели предварително проявява своето голѣмо недовѣрие. Понеже въпросътъ е много сериозенъ, понеже Земеделската банка се поставя при една нова роля, като единъ инструментъ, който ще има да регулира стопанския животъ въ нашата страна, азъ бихъ сподѣлилъ пожеланията на онѣзи отъ нашитѣ другари, които намѣриха, че тѣзи облигации ще трѣбва да бѣдатъ гарантирани и отъ българската държава. Азъ даже отивамъ по-нататъкъ: въ самия законъ да се каже, че тѣзи облигации, които Българската земеделска банка ще издаде, се гарантиратъ чрезъ законнитѣ ипотеки, които автоматически се прехвърлятъ върху Земеделската банка при учредяването на тѣй наречения земеделски конкордатъ. Дори нѣщо повече: срещу тѣзи облигации — пакъ въ закона да се каже — да могатъ да се правятъ заеми при частнитѣ банки, при голѣмитѣ банки, въ единъ установенъ размѣръ отъ 80%, напр., и тѣзи частни банки, които ще дадатъ заемъ при това ограничение, срещу тѣзи облигации, да иматъ право да ги реесконтриратъ предъ Българската народна банка. Това може да стане. Българската народна банка не е предъ никакъвъ рискъ. Следъ дадената гаранция чрезъ законнитѣ ипотеки на имотитѣ предъ Земеделската банка, следъ като е налице авторитетътъ на Земле-

дѣлската банка, една такава сила на тѣзи облигации би могла да се даде, за да може по единъ косвенъ пѣтъ да се създаде едно ново обрѣщателно парично срдство, за да може да се обслужи и на самия кредитъ.

Г-де! Азъ завършвамъ. Азъ бихъ желалъ този законопроектъ да даде своитѣ резултати. Но позволете ми на края да сподѣля съ васъ моя малъкъ песимизмъ отъ безлеститѣ и отъ онѣзи нѣща, които въ този моментъ наблюдавамъ въ нашия животъ. Отъ момента, когато се разбира, че спрямо земеделското население се простира покровителствената дѣсница на българската държава чрезъ създаването на този законопроектъ за намалението на неговитѣ задължения, косвено като-че-ли се подби кредитътъ, отъ който стопанскиятъ животъ въ отдѣлнитѣ държави винаги има своята голѣма и належаща нужда.

Г-да! Дайте съ всичката добросъвѣстностъ, съ всичката обективностъ, съ всичката загриженостъ, която трагедията на нашия стопански животъ налага на всички ни, да преценимъ нѣщата и въ комисията съ по-голѣмо примирение да намѣримъ съответнитѣ текстове, които не само ще отхвърлятъ подозренията за преголѣмата заин-

тересованостъ къмъ сждбата на българското село, но и ще създадатъ убеждението, че Парламентътъ на българската държава еднакво простира покровителствената си дѣсница върху сждбата на всички страждущи граждани по градове и по села. (Ржкоплѣскания отъ националлибералитѣ обединени)

Отъ работницитѣ: Предимно отъ банкеритѣ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представител г. Тома Константиновъ. — Нѣма го.

Г-да, други записани оратори нѣма. Не се е изказала само групата на социалдемократитѣ, които, обаче, не посочиха свой ораторъ, макаръ да ги поканихъ.

Председателството счита и обявява разискванията за прекратени. Утре ще говори г. министърътъ на земедѣлието и държавнитѣ имоти.

Вдигамъ заседанието. Следващото заседание ще бѣде утре съ сжщия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 21 ч. 25 м.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Подпредседатели: { Н. ЗАХАРИЕВЪ
 { Н. ШОПОВЪ

Секретаръ: Н. ГАВРИЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ